

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO

TEISĖS FAKULTETO

VERSLO TEISĖS KATEDRA

VIRGINIJUS GIRNIUS

VERSLO TEISĖ

**KREDITORIŲ TEISIŲ ĮGYVENDINIMAS ĮMONIŲ RESTRUKTŪRIZAVIMO
PROCESE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas – Doc. Dr. Rimvydas Norkus

Vilnius

2014

Turinys

1. Sutrumpinimai	3
2. Įvadas.....	4
3. Restruktūrizavimo proceso samprata, tikslai ir pagrindiniai modeliai.....	8
3.1. Nemokumo ir restruktūrizavimo sąvokų santykis	8
3.2. Pagrindiniai restruktūrizavimo proceso modeliai	11
4. Pagrindinės kreditorių rūšys ir jų klasifikavimas	17
4.1. Sutartiniai ir nesutartiniai kreditoriai	18
4.2. Kreditoriai, kurių reikalavimo teisės užtikrintos įkeitimu ir (ar) hipoteka	19
4.3. Susiję kreditoriai	20
5. Kreditorių teisės restruktūrizavimo procese ir jų įgyvendinimas.....	24
5.1. Kreditorių teisės restruktūrizavimo bylos iškėlimo stadijoje ir jų įgyvendinimas	24
5.1.1. Teisė pareikšti prieštaravimą dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo	25
5.1.2. Teisė ginčyti teismo nutartį dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo.....	27
5.1.3. Teisė pareikšti reikalavimą restruktūrizavimo byloje	29
5.2. Kreditorių teisės restruktūrizavimo plano rengimo, tvirtinimo stadijoje ir jų įgyvendinimas	32
5.2.1. Teisė suteikti pagalbą dėl restruktūrizuojamos įmonės skolinių įsipareigojimų vykdymo.....	34
5.2.2. Teisė teikti pasiūlymus ir balsuoti kreditorių susirinkime dėl restruktūrizavimo plano tvirtinimo	38
5.2.3. Teisė ginčyti kreditorių susirinkimo sprendimus	42
5.3. Kreditorių teisės restruktūrizavimo plano vykdymo stadijoje ir jų įgyvendinimas	44
5.3.1. Teisė stebėti restruktūrizavimo plano įgyvendinimą ir teikti pasiūlymus dėl plano pakeitimo.....	45
5.3.2. Kreditorių reikalavimų tenkinimo eilė ir tvarka	46
5.3.3. Teisė reikalauti nutraukti restruktūrizavimo bylą.....	49
6. Restruktūrizuojamos įmonės valdymo organo pareigos kreditoriams	52
7. Išvados.....	57
8. Literatūros sąrašas	60
Santrauka	66
Summary.....	67

1. SUTRUMPINIMAI

ABĮ – Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas;

Angl. – angliskai;

c. b. – civilinė byla;

CK – Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas;

CPK – Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas;

d. – dalis;

ĮBĮ – Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas;

ĮPVĮ – Lietuvos Respublikos įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymas;

ĮRĮ – Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas;

LAT – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas;

LapT – Lietuvos apeliacinis teismas;

m. – metai;

Nr. – numeris;

p. – puslapis arba punktas;

Pranc. – prancūziškai;

str. – straipsnis;

Vok. – vokiškai;

WLR – weekly law reports (liet. savaitiniai teismų sprendimų rinkiniai).

2. ĮVADAS

Tyrimo aktualumas. Dinamiškos rinkos sąlygomis, kai informacija ir technologiniai procesai keičiasi vis didesniu greičiu, vien tik lėšos ar kiti aktyvai negali sudaryti verslo vertės. Veiklos principai ir technologijos, *know-how*, verslo santykiai bei žmogiškasis kapitalas tapo itin svarbia verslo vertės dalimi. Atsižvelgiant į tai, šalia likvidavimo proceso bankroto teisėje pradėta kalbėti apie verslo gelbėjimo (angl. *business rescue*) galimybes. Skirtingose jurisdikcijose siūlomi skirtingi verslo gelbėjimo būdai ir sąvokos – reorganizacija, rehabilitacija, restruktūrizacija, administravimas ar neformalus pertvarkymas¹. Visi šie procesai be daugelio skirtingų niuansų turi svarbų bendrą bruožą, skiriantį juos nuo bankroto procedūros. Skirtingai nuo įmonės bankroto procedūros rezultato – likvidavimo, verslo gelbėjimo metodų tikslas – atgaivinti įmonės verslą ir padėti jam vystytis toliau. Įmonės, kaip verslo komplekso, išsaugojimas turi didesnę ekonominę ir socialinę vertę nei atskiro įmonės turto paskirstymas likvidavimo proceso metu. Verslo išsaugojimas reiškia darbo vietų išsaugojimą, didesnę grąžą kreditoriams, paremtą įmonės vertybių tęstinumu, potencialią grąžą įmonės dalyviams ir mokestinę naudą valstybei. Dėl šių priežasčių vis labiau skatinamas tiek formalių, tiek neformalių verslo gelbėjimo procedūrų taikymas².

Lietuvoje įmonės, susidūrusios su laikiniais finansiniais sunkumais, gali pasinaudoti restruktūrizavimo procesu ir tokiu būdu atstatyti savo finansinę būklę bei toliau vykdyti veiklą. Restruktūrizavimo procesas negalimas be kreditorių pagalbos ir bendradarbiavimo, kas yra įtvirtinta restruktūrizavimo procesą Lietuvoje reglamentuojančiame Įmonių restruktūrizavimo įstatyme³. Pastarieji ĮRĮ pakeitimai dėl teisės inicijuoti restruktūrizavimo procesą, restruktūrizavimo plano svarstymo ir tvirtinimo yra tiesiogiai susiję su restruktūrizuojamos įmonės kreditorių teisių ir teisėtų interesų apsauga bei daro įtaką kreditorių suinteresuotumui restruktūrizavimo mechanizmu. Palyginus su bankroto procedūra, reti restruktūrizavimo taikymo atvejai gali reikšti nepakankamą kreditorių teisių apsaugą ar įgyvendinimo sąlygas restruktūrizavimo proceso metu⁴.

Tyrimo naujumas ir praktinė reikšmė. Iki šiol kreditorių teisių ir jų įgyvendinimo įmonės restruktūrizavimo procese problema nebuvo išsamiai analizuojama Lietuvos mokslinėje

¹ Westbrook J. L., *Global View of Business Insolvency Systems*, Washington: Martinus Nijhoff, 2010, p. 121.

²The World Bank, *Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems*, Washington, 2001, p. 5. Prieiga per internetą :<www.worldbank.org/ifa/ipg_eng.pdf>, (žiūrėta 07-03-2014).

³Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios 2010, Nr. 86-4529.

⁴ Naujausias Įmonių bankroto valdymo departamento prie Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos duomenimis, 2014 m. pradėtas 61 bankroto procesas ir 1 restruktūrizavimo procesas. Prieiga per internetą: <http://www.bankrotodep.lt/Doc/2014_01_31.pdf>.

literatūroje. Daugiausia dėmesio mokslininkai skiria lyginamajai susijusių kreditorių, kreditorių, kurių reikalavimai užtikrinti turto įkeitimų ir (ar) hipoteka, padėties analizei bankroto ir restruktūrizavimo procese. Teismų praktika dėl restruktūrizavimo proceso ir kreditorių teisių įgyvendinimo taip pat nėra gausi. Atsižvelgiant į restruktūrizavimo proceso aktualumą, socialinę reikšmę bei į tai, kad restruktūrizavimo procesas nėra įmanomas be kreditorių pagalbos ir suinteresuotumo, būtina atlikti išsamią kreditorių teisių ir jų įgyvendinimo sąlygų analizę. Tyrimo rezultatai leistų nustatyti kreditorių teisių apsaugos spragas ir galimas sąlyginai reto restruktūrizavimo proceso taikymo priežastis.

Objektas. Kreditorių teisių, kreditorių susirinkimo teisių įmonės restruktūrizavimo procese turinio ir jų įgyvendinimo sąlygų analizė.

Ribota darbo apimtis nulėmė poreikį apsiriboti kreditorių teisių įgyvendinimo analize restruktūrizuojant labiausiai paplitusios verslo organizavimo formos ne tik Lietuvoje, bet ir užsienio valstybėse įmonę – ribotos civilinės atsakomybės bendrovę⁵.

Tikslas. Atliekamo tyrimo tikslas – atskleisti bei išanalizuoti pagrindinių kreditorių teisių ir kreditorių susirinkimo teisių įmonės restruktūrizavimo procese turinį, nustatyti jų įgyvendinimo ypatumus ir problematiką.

Tyrimo tikslui pasiekti keliami tokie **uždaviniai**:

1. Atskleisti restruktūrizavimo proceso sampratą, pagrindinius požymius. Apibrėžti įmonės restruktūrizavimo tikslus ir pabrėžti esminius skirtumus nuo bankroto procedūros. Atlikti nacionalinio teisinio reglamentavimo dėl restruktūrizavimo proceso sąlygų analizę, atskleisti šių sąlygų turinį.

2. Apibrėžti subjektų, laikytinų kreditoriais įmonės restruktūrizavimo procese, ratą, nustatyti kreditorių reikalavimų restruktūrizuojamai įmonei patvirtinimo reikšmę teisių restruktūrizavimo procese įgijimo požiūriu.

3. Išanalizuoti pagrindinių kreditorių teisių įmonės restruktūrizavimo procese turinį, atskleisti jų įgyvendinimo sąlygas. Remiantis galiojančiu teisiniu reglamentavimu ir aktualia nacionalinių teismų praktika, nustatyti kreditorių teisių įgyvendinimo problemas, atskleisti jų priežastis.

4. Išnagrinėti atskirų kreditorių grupių teisių įmonės restruktūrizavimo procese įgyvendinimo ypatumus, atsižvelgiant į kreditorių teisinės padėties specifiką.

5. Atskleisti įmonės valdymo organo pareigų turinį ir reikšmę kreditorių teisių apsaugos ir restruktūrizavimo proceso kontekste.

⁵ Kaip tai apibrėžia ABĮ 2 straipsnio 2 dalis.

Metodai. Siekiant darbe iškelto tyrimo tikslo bei įgyvendinant šiam tikslui pasiekti suformuluotus uždavinius, darbe kompleksiskai taikomi šie mokslinio tyrimo metodai: lyginamasis, sisteminis, istorinis, lingvistinis bei teleologinis.

Lyginamasis tyrimo metodas naudojamas sugretinant nacionalinį teisinį reglamentavimą su užsienio valstybių teisės normomis restruktūrizavimo proceso srityje. Taikant lyginamąjį tyrimo metodą, atskleidžiami restruktūrizavimo proceso įtvirtinimo teisiniame reguliavime ypatumai, išgryninami pagrindinių restruktūrizavimo formų trūkumai ir pranašumai kreditorių teisių įgyvendinimo požiūriu. Darbe atskleidžiamos esminės kreditorių teisių įgyvendinimo sąlygos, aplinkybės, trukdančios efektyviai kreditorių teisių apsaugai, bei Lietuvoje ir užsienio valstybėse taikomų teisinių priemonių, skatinančių kreditorių teisių įgyvendinimą, turinys.

Sisteminis metodas pasitelkiamas atskleidžiant teisės normų restruktūrizavimo procese turinį, jų tarpusavio santykį ir reikšmę restruktūrizuojamos įmonės kreditorių teisių įgyvendinimui. Taikant sisteminį metodą, atskleidžiama restruktūrizavimo proceso instituto reikšmė, nustatoma kreditorių padėtis ir vaidmuo restruktūrizavimo procese, analizuojamos atskirų kreditorių teisių įgyvendinimo sąlygos ir šių teisių apimtis.

Lingvistinis metodas taikomas aiškinant teisės normų turinį, teismų praktikos formuluotes, užsienio valstybių doktrinoje naudojamas sąvokas bei terminus.

Istorinis metodas naudojamas atskleidžiant restruktūrizavimo proceso pokyčius ir jų įtaką kreditorių teisių įgyvendinimui, teismų praktikos tendencijas dėl atskirų restruktūrizuojamos įmonės kreditorių teisių įgyvendinimo.

Teleologinis metodas pasitelkiamas atskleidžiant nacionalinio bei pasirinktų užsienio valstybių teisinio reglamentavimo tikslus ir uždavinius kreditorių teisių įgyvendinimo įmonės restruktūrizavimo procese požiūriu, apibrėžiant įmonės nemokumo sąvoką ir nustatant nemokumo santykį su įmonės restruktūrizavimo mechanizmu.

Hipotezė. Galiojantis teisinis reguliavimas neužtikrina efektyvaus kreditorių teisių restruktūrizavimo procese įgyvendinimo.

Literatūra. Atliekant tyrimą darbe remiamasi tiek Lietuvos tiek užsienio autorių mokslo darbais, tarptautinių bei Europos Sąjungos institucijų atliktais tyrimais įmonių nemokumo srityje, teismų praktika bei aktualių teisiniu reglamentavimu. Darbe plačiai naudojami UNCITRAL ir Pasaulio banko atlikti išsamūs tyrimai dėl įmonių nemokumo procedūrų teisinio reglamentavimo, leidžiantys apžvelgti restruktūrizavimo proceso ypatumus bei kreditorių teisių įgyvendinimo galimybes skirtingose jurisdikcijose. Atliekant tyrimą taip pat pritaikyta Lietuvoje atlikta Nacionalinės verslo administratorių asociacijos analizė įmonių nemokumo tema, kurios rezultatai panaudoti atskleidžiant teisinio reguliavimo pokyčių priežastis ir jų įtaką kreditorių teisių įgyvendinimui. Darbo objekto analizei pasitelkiami Jungtinės Karalystės autorių P. Kent ir

h. R. Word darbai, JAV mokslininko J. L. Westbrook bei Olandijos autoriaus J. Adriaanse atlikti tyrimai. Darbo objekto analizei pasitelkiami Lietuvos autorių P. Miliausko, A. Tikniūtės, I. Kavalnės bei R. Norkaus atlikti tyrimai. Be nurodytų doktrinos šaltinių darbe analizuojama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos apeliacinio teismo praktika, užsienio valstybių teismų doktrinoje suformuluoti aktualūs precedentai. Darbe remiamasi tyrimo objektui aktualiais užsienio valstybių ir Lietuvos teisės aktais.

Darbo struktūra. Magistro darbas susideda iš keturių dalių. Pirmoje dalyje atskleidžiama restruktūrizavimo proceso samprata, išskiriami aktualūs skirtumai nuo bankroto procedūros ir nustatomas restruktūrizavimo proceso santykis su nemokumo sąvoka. Antra tyrimo dalis skirta kreditorių kategorijos analizei restruktūrizavimo proceso kontekste. Trečia darbo dalis suskirstyta pagal restruktūrizavimo proceso etapus, kiekviename iš jų išskiriamos ir analizuojamos esminės kreditorių ir kreditorių susirinkimo teisės bei jų įgyvendinimo sąlygos. Ketvirtoje dalyje atskleidžiamas restruktūrizuojamos įmonės valdymo organo pareigų kreditoriams turinys ir reikšmė.

3. RESTRUKTŪRIZAVIMO PROCESO SAMPRATA, TIKSLAI IR PAGRINDINIAI MODELIAI

Intensyvus ekonominių santykių vystymasis, integracijos ir globalizacijos procesai skatina ūkinių komercinių santykių plėtrą. Įmonių dalyvavimas ūkiniuose komerciniuose santykiuose yra tiesiogiai susijęs su pelno siekimu ir, neišvengiamai, su atitinkama veiklos rizika⁶. Dėl vadovų nepakankamos kompetencijos, nepalankių ekonominių sąlygų, nesėkmingos rinkodaros ar kitokių aplinkybių visumos įmonė gali susidurti su laikiniais finansiniais sunkumais arba atsidurti visiško nemokumo padėtyje. Įmonei atsidūrus nemokumo būsenoje, pirmiausia grėsmė iškyla jos kreditorių teisėms ir teisėtiems interesams. Tam, kad būtų galima atskleisti restruktūrizavimo proceso tikslus ir nustatyti skirtumus nuo bankroto procedūros, bei tam, kad būtų galima išanalizuoti kreditorių teises ir jų įgyvendinimo specifiką restruktūrizavimo procese, būtina, visų pirma, apibrėžti nemokumo sąvoką ir nustatyti jos santykį su restruktūrizavimo bei bankroto sąvokomis.

3.1. Nemokumo ir restruktūrizavimo sąvokų santykis

Doktrinoje nemokumas apibūdinamas kaip skolininko būseną, kurioje jis neturi pakankamai mokėjimo priemonių ir todėl laiku negali vykdyti visų savo skolinių įsipareigojimų, kurių mokėjimo terminai suėję⁷. Ne kiekvienas skolininko neatsiskaitymas su kreditoriais ar kitoks prievolių pažeidimas reiškia jo nemokumą⁸. Būtina atskirti nemokumą ir laikiną mokėjimų sutrikimą, kai skolininkui pritrūksta likvidžių lėšų atsiskaitymams su kreditoriais. Paprastai laikinasis mokėjimų sutrikimas atsiranda dėl to, kad su pačiu skolininku vėluojama atsiskaityti, išmokėti paskolą arba dėl kitokių nesudėtingai pašalinamų priežasčių⁹. Nemokumo sąvoka būtina skirti ir nuo situacijos, kai skolininko įsipareigojimai viršija jo turtą. Paprastai tokiais atvejais konstatuojamas visiškas skolininko nemokumas. Pažymėtina, kad skolininko pasyvų viršijimas prieš jo aktyvus, yra ne vienintelis atvejis, kai gali būti konstatuojamas visiškas nemokumas. Jeigu įmonė turi turto, tačiau jis yra nelikvidus ir negali būti realizuojamas rinkoje, taip pat gali būti konstatuojamas nemokumas¹⁰.

Užsienio valstybėse nemokumas suvokiamas kaip skolininko negalėjimas laiku vykdyti prisiimtus įsipareigojimus. Pagal Lenkijos nemokumo įstatymo 11 str. asmuo laikomas nemokiu,

⁶ Nacionalinė verslo administratorių asociacija. Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė. Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/svv/doc/Nemokumo%20studija.doc>>, (žiūrėta 07-03-2014).

⁷ Kavalnė I., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R., *Bankroto teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2009. p. 66.

⁸ *Ibid.*, p. 68.

⁹ *Ibid.*, p. 68.

¹⁰ *Ibid.*, p. 69.

jeigu negali laiku vykdyti savo įsipareigojimų¹¹. Lenkijoje nemokumo bylai iškelti pakanka, kad skolininkas laikinai nutrauktų einamuosius mokėjimus arba būtų neįvykdęs nedidelės prievolių dalies¹². Tačiau tuo pat metu įstatymas nustato, kad teismas gali atmesti pareiškimą dėl nemokumo bylos iškėlimo, jeigu einamieji mokėjimai nemokami ne daugiau kaip 3 mėnesius ir nėra reikšmingo pavojaus kreditorių interesams¹³. Pagal Prancūzijos komercinį kodeksą mokėjimus nutraukęs skolininkas laikomas nemokiu¹⁴. Pagal Ispanijos nemokumo įstatymą, nemokumas, tai situacija, kurioje skolininkas nebegali mokėti suėjusių skolų¹⁵. Pastebėtina, kad Ispanijos nemokumo įstatymas aiškiai nenustato, ką reiškia „reguliarus mokėjimas“ ir „suėjusi skola“, dėl ko tiek teismų praktikoje, tiek teisinėje literatūroje kyla daugybė diskusijų¹⁶.

Nors nemokumo sąvoka vartojama įvairiuose Lietuvos Respublikos teisės aktuose – CK, ĮBĮ, ĮRĮ, ĮPVĮ ir kituose, tačiau pasigendama vieningos nemokumo sampratos. Nemokumo padėčiai apibūdinti ir nustatyti atskirais atvejais pasitelkiami skirtingi kriterijai, kartais nemokumas tapatinamas su bankrotu¹⁷. Pavyzdžiui, CK 6.792 str. 1 d. 3 p. numato, kad komiso sutartis baigiasi, jeigu komisionierius miršta, pripažįstamas neveiksniu, ribotai veiksnium ar nežinia kur esančiu, likviduojamas arba tampa nemokus (iškeliamą bankroto byla). Kitais atvejais sąvokos „nemokumas“ ir „bankrotas“ apibūdina skirtingą skolininko būseną. Pavyzdžiui, CK 6.35 str. 2 d. įtvirtinta, kad skolininkas praranda su terminu susijusias lengvatas, kai jis tampa nemokus, bankrutuoja arba be kreditoriaus sutikimo sumažina ar sunaikina pateiktą prievolės įvykdymo užtikrinimą, taip pat kai skolininkas neįvykdo sąlygų, su kuriomis siejamas lengvatų suteikimas. ĮPVĮ 46 str. 6 d. numatyta, kad jeigu vekselio mokėtojas, nepaisant, akceptavo jis vekselį ar ne, paskelbtas nemokiu, taip pat tais atvejais, kai neakceptuotino vekselio davėjas paskelbtas nemokiu, kad vekselio turėtojas galėtų pateikti reikalavimus, pakanka teismo nutarties iškelti bankroto byla. Tokia įstatymo normos formuluotė taip pat leidžia teigti, kad šiuo atveju „nemokumo“ sąvoka ir „bankroto“ sąvoka yra sutapatinamos.

ĮBĮ „nemokumą“ įtvirtina kaip atskirą sąvoką ir apibrėžia ją kaip įmonės būseną, kurioje įmonė nevykdo įsipareigojimų (nemoka skolų, neatlieka iš anksto apmokėtų darbų ir kt.) ir pradelti įmonės įsipareigojimai (skolos, neatlikti darbai ir kt.) viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės. Šis nemokumo apibrėžimas remiasi tiek išoriniais požymiais (įmonė nevykdo savo

¹¹ Lenkijos civilinis kodeksas. Prieiga per internetą: <www.polishlaw.com.pl>, (žiūrėta 07-03-2014).

¹² Kavalnė I., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R., *Bankroto teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2009. p. 71.

¹³ Nacionalinė verslo administratorių asociacija. Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė. Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/svv/doc/Nemokumo%20studija.doc>>, (žiūrėta 07-03-2014).

¹⁴ Prancūzijos komercinis kodeksas. Prieiga per internetą:

<http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/commercetextA.htm>, (žiūrėta 07-03-2014).

¹⁵ Ispanijos nemokumo įstatymas. Prieiga per internetą: <<http://www.iiiglobal.org/country/spain/LeyConcursal.pdf>>, (žiūrėta 07-03-2014).

¹⁶ Nacionalinė verslo administratorių asociacija. Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė. Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/svv/doc/Nemokumo%20studija.doc>>, (žiūrėta 07-03-2014).

¹⁷ *Ibid.*

įsipareigojimų kreditoriams), tiek vidiniais turto nepakankamumo požymiais (pradelsti įmonės įsipareigojimai viršija pusę jos balansinio turto vertės)¹⁸. Tuo tarpu bankrotas yra prilyginamas nemokios įmonės būsenai, kai jau vyksta bankroto procedūros teismine ar neteismine tvarka¹⁹.

Iš pateiktų pavyzdžių matyti, kad Lietuvos teisiniame reglamentavime nėra vieningos nemokumo sąvokos apibrėžimo. Kaip minėta, ĮRĮ siekiama sudaryti sąlygas įmonėms, turinčioms laikinų finansinių sunkumų ir nenutraukusioms ūkinės komercinės veiklos, išsaugoti ir plėtoti šią veiklą, sumokėti skolas, atkurti mokumą ir išvengti bankroto. Remiantis įstatymo formuluote, teigtina, kad restruktūrizavimo procesu siekiama atkurti prarastą įmonės mokumą. Pagal ĮRĮ 2 str. 1 d., įmonė, negalinti vykdyti prievolių ir sumažinti nuostolių, kurie, kreditoriams nesuteikus pagalbos, priverstų ją nutraukti veiklą ir bankrotuoti, laikoma įmone turinčia finansinių sunkumų. Pažymėtina, kad ankstesnėje ĮRĮ redakcijoje, apibrėžiant įmonės finansinę padėtį buvo akcentuojamas finansinių sunkumų laikinumas. ĮRĮ 2 str. 1 d. nustatė, kad įmonė, turinti laikinų finansinių sunkumų, yra tokia įmonė, kuri negali atsiskaityti su kreditoriumi praėjus trims mėnesiams po termino, nustatyto įstatymų, kitų teisės aktų, taip pat kreditoriaus ir įmonės sutartyse įmonės įsipareigojimams įvykdyti, arba praėjus tokiam pat terminui po kreditoriaus raštiško reikalavimo įvykdyti įsipareigojimus, jeigu sutartyse terminas nebuvo nustatytas. Darbo autorius sutinka, kad laikinumas *inter alia* gali būti santykinai lengvesnės formos finansinių sunkumų, kai išsaugoma galimybė atkurti prarastą įmonės mokumą, požymiu. Tačiau, vertinant įmonės finansinę padėtį, laiko kriterijus negali būti universaliu, nes įmonė gali tapti visiškai nemokia ir per ganėtinai trumpą laikotarpį. Atsižvelgiant į tai, pagrindiniu kriterijumi, vertinant įmonės finansinę padėtį, laikytinas ne laiko požymis, o finansinių sunkumų pobūdis ir įmonės mokumo atkūrimo realumas. Atsisakius laikinumo požymio, dabartinės ĮRĮ redakcijos 2 str. 1 d. įtvirtinta sąvoka yra platesnė ir leidžia įvertinti įmonės finansinės padėties rimtumą bei restruktūrizavimo mechanizmo pritaikomumą kiekvienu subjektyviu atveju. Pažymėtina, kad ĮBĮ 4 str. 1-3 p. įtvirtinti bankroto bylos iškėlimo pagrindai taip pat apima atvejus, kai įmonė laiku nevykdo savo piniginių prievolių. Todėl teigtina, kad tiek ĮBĮ 4 str. išvardinti pagrindai, tiek ĮRĮ 2 str. 1 d. numatyti požymiai apibrėžia įmonės nemokumo būseną. Tačiau šiais atvejais skiriasi nemokumo problemos sprendimo būdai: vienu atveju – bankrotas, kitu atveju, kai įmonės mokumas gali būti atkurtas pasitelkiant kreditorių pagalbą – restruktūrizavimas²⁰.

Pagal ĮRĮ 2 str. 3 d. restruktūrizavimas – tai visuma įstatyme nustatytų procedūrų, kuriomis siekiama išsaugoti ir plėtoti įmonės veiklą, sumokėti skolas ir išvengti bankroto, gaunant įmonės

¹⁸Kavalnė I., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R., *Bankroto teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2009. p. 67.

¹⁹Nacionalinė verslo administratorių asociacija. Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė. Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/svv/doc/Nemokumo%20studija.doc>>, (žiūrėta 07-03-2014).

²⁰ Westbrook J. L., *Global View of Business Insolvency Systems*, Washington: Martinus Nijhoff, 2010, p. 121.

kreditorių pagalbą, taikant ekonomines, technines, organizacines ir kitas priemones. ĮBI nėra tiksliai suformuluoto bankroto proceso tikslo, tačiau jis gali būti išvedamas iš sisteminės ĮBI normų turinio analizės. Teigtina, kad bankroto proceso tikslas yra tenkinti kreditorių reikalavimus iš bankrutuojančios įmonės turto, tuo pačiu likviduoti įmonės skolininkės skolų našta, taip apsaugant kreditorius nuo dar ilgesnio uždelsimo atsiskaityti²¹. Kaip matyti, tiek restruktūrizavimo procesu, tiek bankroto procesu siekiama užtikrinti tinkamą skolininko įsipareigojimų vykdymą ir kreditorių interesų apsaugą. Tačiau šis tikslas pasiekiamas naudojant savo pobūdžiu ir pasekmėmis skirtingas priemones. Restruktūrizavimo atveju, pasitelkiant tam tikrą kompromisą su kreditoriais, sudaromos sąlygos įmonei susidoroti su finansiniais sunkumais, nesuardant komercinių santykių, išsaugoti verslą, plėtoti ūkinę veiklą, atkurti mokumą²². Bankroto atveju yra siekiama kuo efektyviau realizuoti turimą įmonės turtą, kad būtų patenkinta kaip įmanoma didesnė kreditorinių reikalavimų dalis²³.

Pažymėtina, jog greta kreditorių interesų apsaugos, tiek restruktūrizavimo, tiek bankroto procedūrų atveju yra siekiama apsaugoti ir skolininko interesus. Bankroto atveju skolininko interesai yra apsaugomi fiksuojant įsiskolinimus, užkertant galimybę jiems didėti ir sudarant sąlygas atsiskaitymui su kreditoriais²⁴. Ypatingai skolininko interesų apsauga pasireiškia restruktūrizavimo atveju, siekiant padėti skolininkui atstatyti savo finansinę padėtį, užtikrinti jo mokumą ir tolimesnę ūkinę veiklą. Restruktūrizavimo proceso metu įmonės valdymas ir patvirtinto restruktūrizavimo plano įgyvendinimas lieka įmonės valdymo organo dispozicijoje ir kreditoriai kartu su reorganizavimo administratoriumi reorganizavimo procese gali dalyvauti tik įstatymo jiems suteiktos diskrecijos ribose²⁵. Išvardinti ir kiti restruktūrizavimo proceso ypatumai leidžia teigti, kad šis procesas yra labiau orientuotas į skolininką – restruktūrizuojamą įmonę. Tai sąlygoja dar didesnę svarbą užtikrinti tinkamą kreditorių teisių apsaugą bei jų įgyvendinimo sąlygas.

3.2. Pagrindiniai restruktūrizavimo proceso modeliai

Restruktūrizavimo proceso tikslas – išsaugoti įmonę, kaip funkcionuojantį ūkinį kompleksą, gali būti pasiektas naudojant tiek formalias, tiek neformalias procedūras. Neformalus restruktūrizavimo modelis paprastai įgyvendinamas remiantis įmonės ir kreditorių privačiu susitarimu dėl prievolių įvykdymo tvarkos ir terminų pakeitimo, papildomo finansavimo ar

²¹ LAT 2007 m. spalio 17 d. nutartis c. b. Nr. 3K-7-326/2007.

²² Balčiūnas ir Grajauskas, Įmonių restruktūrizavimas, 2010. Prieiga per internetą: <www.balciunasgrajauskas.lt/download.php/fileid/100>, (žiūrėta 07-03-2014).

²³ *Ibid.*

²⁴ Kavalnė I., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R., *Bankroto teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2009. P. 31.

²⁵ LAT 2011 m. vasario 15 d. nutartis c.b. Nr. 3K-3-56/2011.

reikalavimų atsisakymo²⁶. Restruktūrizavimo procese taip pat yra būtinas formalus įmonės ir jos kreditorių susitarimas, o restruktūrizavimo plane gali būti numatytos panašios restruktūrizavimo priemonės. Skirtumas tas, kad formalus restruktūrizavimo procesas vyksta įstatyme numatyta tvarka, dalyvaujant restruktūrizavimo administratoriui ir teismui. Skirtingų restruktūrizavimo modelių pasirinkimą dažnai lemia įmonės dydis bei jos finansinės padėties sudėtingumas²⁷. Toliau darbe pateikiama glausta formalaus ir neformalaus restruktūrizavimo proceso modelio analizė, atskleidžiant šių modelių pagrindinius privalumus bei trūkumus.

Nepaisant skirtingose jurisdikcijose esamų ypatumų tiek formaliems, tiek neformaliems restruktūrizavimo proceso modeliams, paprastai būdingos šios bendros stadijos:

i) Restruktūrizavimo procesas inicijuojamas pačios įmonės (jos dalyvių, valdymo organo) ir (arba) kreditorių sprendimu, pateikiant pareiškimą teismui arba įmonės ir kreditorių susitarimu be teismo dalyvavimo;

ii) Atidėjimo laikotarpis, kuriam sustabdomi bet kokie priverstinio išieškojimo veiksmai, nukreipti į skolininko turtą;

iii) Restruktūrizuojamos įmonės veiklos tęsimas, jos valdymo organams išsaugant savo įgaliojimus ir (arba) paskiriant nepriklausomą administratorių;

iv) Restruktūrizavimo plano, nustatančio įmonės prievolių kreditoriams vykdymo tvarką ir terminus, rengimas;

v) Restruktūrizavimo plano svarstymas ir tvirtinimas kreditorių susirinkime;

vi) Teisminis plano tvirtinimas, jeigu restruktūrizavimo procesas vykdomas teismui dalyvaujant;

vii) Restruktūrizavimo plano vykdymas²⁸.

Neformalios įmonių restruktūrizavimo procedūros, vykdomos už bankroto teisės ribų (angl. *in the shadow of law*), yra sutartinio pobūdžio ir nenumato teismo dalyvavimo²⁹. Neformalaus įmonės gelbėjimo proceso metu kreditoriai ir skolininkas – įmonė patirianti finansinius sunkumus – sudaro susitarimą, keičiantį jų ankstesnių sutarčių įgyvendinimo tvarką, siekiant padėti skolininkui atstatyti savo finansinę būklę³⁰. Tokie susitarimai paprastai sudaromi su didžiausiais įmonės kreditoriais – bankais, tačiau neretai juose dalyvauja ir kiti stambūs kreditoriai – tiekėjai ir pirkėjai³¹. Pirmasis neformalaus restruktūrizavimo proceso sistematizavimas ir koordinavimas įvyko Jungtinėje Karalystėje 1970-ųjų metų recesijos

²⁶UNCITRAL, *Legislative Guide on Insolvency Law*, New York: United Nations Publication, 2005, p. 28.

²⁷*Ibid.*, p. 28.

²⁸ UNCITRAL, *Legislative Guide on Insolvency Law*, New York: United Nations Publication, 2005, p. 29.

²⁹Adriaanse J. A. A., *Restructuring in the shadow of the law. Informal reorganisation in Netherlands*. Leiden, 2005, p. 43.

³⁰*Ibid.*, p. 4.

³¹Kent P., *Corporate Workouts – UK perspective*. Prieiga per internetą:

<http://ofis.reformkurumsal.com/Document%20Library/london_approach.pdf>, (žiūrėta 07-03-2014).

kontekste³². Centrinis Jungtinės Karalystės bankas (angl. *The Bank of England*), siekdamas sumažinti bankų ir kitų suinteresuotų šalių nuostolius, gyvybingo verslo likvidavimo, nesėkmingo skolinimo praktiką, išleido rekomendacijas, dar kitaip vadinamas *London Approach Guidelines*, kurių esmė perteikiama keliuose principuose³³. Rekomendacijos teikia pirmenybę neformaliai restruktūrizavimo procesui, vykdomam be teismo dalyvavimo ar kitokios viešosios valdžios intervencijos. Dėl šios priežasties didelis dėmesis skiriamas *due diligence* procedūrai ir tikrosios skolininko finansinės padėties nustatymui³⁴. Derybų dėl neformalios restruktūrizavimo procedūros inicijavimo metu, kaip ir teisės reguliuojamos restruktūrizavimo procedūros metu, nustatomas reikalavimų vykdymo sustabdymo laikotarpis (angl. *standstill period*). Sustabdymo laikotarpiu kreditoriai įsipareigoja nesiimti teisinių veiksmų prieš įmonę dėl priverstinio reikalavimų patenkinimo, išieškojimo ar netesybų taikymo. Tokiu būdu skolininkui suteikiamas laikas peržiūrėti anksčiau vykdytas verslo operacijas ir imtis atitinkamų veiksmų³⁵.

Neformalioji restruktūrizavimo procedūra, kaip ir teisminė procedūra, pradedama įvertinus, kad ilgalaikėje perspektyvoje, įmonei atstačius savo finansinę padėtį, kreditorių grąža bus didesnė, nei įmonės likvidavimo atveju greitu metu. Skirtumas tame, kad neformalioji restruktūrizavimo procedūra gali būti inicijuojama anksčiau nei atsiranda įstatyme įtvirtinti įmonės nemokumo požymiai³⁶. Šis neformalaus restruktūrizavimo pranašumas leidžia imtis įmonės „gelbėjimo“ veiksmų anksčiausioje finansinių sunkumų stadijoje. Sudarydamos susitarimą dėl restruktūrizavimo, abi šalys – tiek kreditoriai, tiek įmonė – prisiima tam tikrą dalį rizikos ir nuostolių, kurie, vertinant iš ilgalaikės perspektyvos, yra mažesni, palyginus su laukiama restruktūrizavimo rezultato nauda³⁷. Taikant neformalias restruktūrizavimo procedūras, tikimasi, kad neformalus bendradarbiavimas ir parama, taikant sudėtingesnes refinansavimo priemones, yra efektyvesnis būdas padėti gyvybingam verslui³⁸. Pažymėtina, kad toks neformalus įmonės gelbėjimo procesas didžiąją dalimi reguliuojamas skolininko ir kreditorių bei kreditorių tarpusavio susitarimų pagrindu. Sutartinis pobūdis neretai vertinamas neigiamai. Susitarimas dėl restruktūrizavimo inicijavimo, restruktūrizavimo plano, atidėjimo laikotarpio taikymo ir sąlygų reikalauja vienbalsio kreditorių susitarimo, kas praktikoje yra sunkiai įgyvendinama. Realiose situacijose vieningumo reikalavimas gali būti rimta kliūtimi savalaikiam

³²*Ibid.*

³³ Buljevich E. C., *Cross-Border Debt Restructurings: Innovative Approaches for Creditors, Corporates and Sovereigns*, London: Euromoney Books, 2005, p. 8-9.

³⁴*Ibid.*

³⁵ Buljevich E. C., *Cross-Border Debt Restructurings: Innovative Approaches for Creditors, Corporates and Sovereigns*, London: Euromoney Books, 2005, p. 8-9.

³⁶ Westbrook J. L., *Global View of Business Insolvency Systems*, Washington: Martinus Nijhoff, 2010, p. 125

³⁷ International Monetary Fund, *Approaches to Corporate Debt Restructuring in the Wake of Financial Crises*, 2010. Prieiga per internetą: <www.imf.org/external/pubs/ft/spn/2010/spn1002.pdf>, (žiūrėta 07-03-2014).

³⁸UNCITRAL, *Legislative Guide on Insolvency Law*, New York: United Nations Publication, 2005, p. 210

restruktūrizavimo priemonių taikymui³⁹. Atskirai atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad atidėjimo laikotarpis, kuris turėtų suteikti įmonei laiko įvertinti savo padėtį ir numatyti tolimesnių veiksmų planą bei laikinai apsaugoti ją nuo kreditorių reikalavimų, taip pat yra sutartinio pobūdžio. Sutartinis atidėjimo laikotarpis negali būti prilyginamas įstatyminiam moratoriumui, kuris pasireiškia absoliučia skolininko apsauga nuo priverstinio kreditorių reikalavimų įgyvendinimo ar kitokių atsakomųjų veiksmų taikymo skolininko atžvilgiu⁴⁰. Sutartinio atidėjimo termino atveju apsauga negali būti taikoma prieš kreditorius, kurie nepritarė tokiam susitarimui. Tokiu būdu, atidėjimo laikotarpio susitarime nedalyvaujančių kreditorių pareikšti reikalavimai, inicijuotos išieškojimo procedūros gali neigiamai paveikti restruktūrizavimo proceso eigą ir lemti jo rezultatą⁴¹. Dėl šios priežasties, neformalios įmonės gelbėjimo procedūros nesėkmės atveju yra itin svarbu turėti galimybę nuosekliai pereiti prie formalaus įmonės restruktūrizavimo.

Skirtingai nuo neformalaus modelio, formalus restruktūrizavimo procesas paprastai reglamentuojamas bankroto teisės normų. Atsižvelgiant į neformalaus restruktūrizavimo trūkumus, daugelyje valstybių buvo sukurta įstatyminė bazė, įteisinanti restruktūrizavimo procedūrą. Pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės nemokumo įstatyme įtvirtintas savanoriško susitarimo su įmonės kreditoriais institutas (angl. *corporate voluntary agreement*) praktiškai yra ankščiau analizuoto *London Approach* įtvirtinimas statutinėje teisėje⁴². Savanoriško susitarimo procedūra leidžia skolininkui, patiriančiam finansinių sunkumų arba patirsiančiam jų ateityje, sudaryti su kreditoriais susitarimą dėl skolininko įsipareigojimų įvykdymo tvarkos ir terminų. Skirtingai nuo neformalaus restruktūrizavimo, savanoriškas susitarimas sudaromas ir vykdomas administruojančio asmens priežiūroje (angl. *insolvency practitioner*)⁴³. Daugumos kreditorių patvirtintas susitarimas turi privalomąją galią kitiems kreditoriams⁴⁴. Prancūzijos komercinis kodeksas taip pat išskiria kelias laikinai nemokaus skolininko gelbėjimo alternatyvas. Finansinius sunkumus patirianti įmonė turi teisę kreiptis į Prancūzijos komercinį teismą, prašydama tarpininkauti sudarant susitarimą su kreditoriais dėl įmonės skolų restruktūrizavimo ir mokėjimų tvarkos nustatymo⁴⁵. Įmonės gelbėjimo procedūra (pranc. *sauvegarde*) gali būti

³⁹Buljevich E. C., *Cross-Border Debt Restructurings: Innovative Approaches for Creditors, Corporates and Sovereigns*, London: Euromoney Books, 2005, p. 9-10.

⁴⁰*Ibid.*, p. 9-13.

⁴¹ Buljevich E. C., *Cross-Border Debt Restructurings: Innovative Approaches for Creditors, Corporates and Sovereigns*, London: Euromoney Books, 2005, p. 10.

⁴²Kent P., *Corporate Workouts – UK perspective*. Prieiga per internetą:

<http://ofis.reformkurumsal.com/Document%20Library/london_approach.pdf>, (žiūrėta 07-03-2014).

⁴³Flood J. et al., *The Professional Restructuring of Corporate Rescue: Company Voluntary Arrangements and the London Approach*, London: Certified Accountants Educational Trust, 1995, p. 29.

⁴⁴*Ibid.*, p. 27-35.

⁴⁵Gaillot L., *Sweeping Reform of the French Bankruptcy Law, 2006*. Prieiga per internetą:

<<http://www.iiiglobal.org/component/jdownloads/finish/50/619.html>>, (žiūrėta 07-03-2014).

pradėta ir tais atvejais, kai įmonei gresia nemokumas⁴⁶. Naujasis Ispanijos nemokumo įstatymas teikia prioritetą nemokaus skolininko gelbėjimui, susitariant su kreditoriais dėl restruktūrizavimo plano. Nemokumo procedūros baigiasi likvidavimu tik tais atvejais, kai skolininko mokumo atstatyti yra neįmanoma⁴⁷.

Lietuvos įstatymų leidėjas taip pat suteikia prioritetą įmonės restruktūrizavimo galimybei, reglamentuodamas restruktūrizavimo ir bankroto procesų santykį. Pagal ĮRĮ 7 str. 9 d. jeigu įmonės restruktūrizavimo byla iškeliamą tuo metu, kai teisme nagrinėjamas pareiškimas dėl įmonės bankroto bylos iškėlimo, tačiau teismo nutartis iškelti bankroto bylą dar nepriimta, pareiškimas dėl bankroto bylos iškėlimo paliekamas nenagrinėtas. Pagal ĮRĮ 2 str. 3 d. restruktūrizavimas – tai visuma įstatyme nustatytų procedūrų, kuriomis siekiama išsaugoti ir plėtoti įmonės veiklą, sumokėti skolas ir išvengti bankroto, gaunant įmonės kreditorių pagalbą, taikant ekonomines, technines, organizacines ir kitas priemones. LAT savo praktikoje yra pažymėjęs, jog restruktūrizavimas grindžiamas visų suinteresuotų asmenų – įmonės dalyvių ir kreditorių – sutarimu dėl įmonės veiklos perspektyvų, nes priešingu atveju būtų sudėtinga pasiekti restruktūrizavimui keliamų tikslų⁴⁸. Tai reiškia, kad suinteresuotų šalių bendradarbiavimas teismo įmonės restruktūrizavimo proceso metu yra nemažiau svarbus nei neformalaus skolininko pertvarkymo atvejais.

Formalios restruktūrizavimo procedūros taip pat turi savo trūkumų palyginus su neformaliu restruktūrizavimo modeliu. Visų pirma, tai viešumas, kuris yra neišvengiama teismo restruktūrizavimo proceso dalis. Atskleidus įmonės sunkios finansinės padėties klausimą, šešėlis krenta ant įmonės reputacijos ir patikimumo rinkoje, nepalankiai veikia įmonės akcijų kainą, kas gali daryti neigiamą įtaką restruktūrizavimo proceso sėkmei⁴⁹. Antras aspektas yra susijęs su jautrios informacijos apie įmonę atskleidimu jos kreditoriams⁵⁰. Nors įstatymas numato tam tikrą įmonės interesų apsaugą, pavyzdžiui ĮRĮ 11 str. 2 d. įvardijamą pasižadėjimą išsaugoti komercinę (gamybinę) paslaptį, tai objektyviai negali būti pakankama priemone nuo kitokios, jautrios informacijos, nesančios komercine ar gamybine paslaptimi, atskleidimo. Trečia, teismo reorganizavimo kaštai paprastai yra didesni už neformalių procedūrų kaštus. Atsižvelgiant į tai, kad teismo įmonės reorganizavimo atveju į procesą turi būti įtraukiami visi

⁴⁶Generalinės advokatės Kokkot J. 2012 m. gegužės 24 d. išvada byloje C-116/11. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62011CC0116:LT:HTML>>, (žiūrėta 07-03-2014).

⁴⁷ Nacionalinė verslo administratorių asociacija. Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė. Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/svv/doc/Nemokumo%20studija.doc>>, (žiūrėta 07-03-2014).

⁴⁸ LAT 2010 m. birželio 18 d. nutartis c.b. Nr. 3K-3-270/2010.

⁴⁹ Wood Ph. R., Principles of International Insolvency Law, London: Sweet & Maxwell, 2007, p. 40.

⁵⁰*Ibid.*

įmonės kreditoriai, tiek inicijavimo stadija, tiek restruktūrizavimo plano svarstymo ir tvirtinimo stadija užtrunka ilgiau, taip pat išauga finansiniai bei administraciniai kaštai⁵¹.

⁵¹Wood Ph. R., Principles of International Insolvency Law, London: Sweet & Maxwell, 2007, p. 41.

4. PAGRINDINĖS KREDITORIŲ RŪŠYS IR JŲ KLASIFIKAVIMAS

Kreditorius, tiek teisine, tiek ekonomine prasme, yra svarbus subjektas ne tik įmonės augimo ir klestėjimo laikotarpiu, bet ir įmonei patiriant finansinių sunkumų⁵². Nuo kreditorių finansinių išteklių, žaliavų ir medžiagų tiekimo priklauso įmonės veiklos vystymas, verslo sprendimų įgyvendinimas, taigi ir bendra įmonės gerovė⁵³. Finansinių sunkumų laikotarpiu kreditoriai turi lemiamą vaidmenį tolesniam įmonės gyvavimui ir jos vykdomos ūkinės veiklos tęstinumui, kuris priklauso nuo kreditorių pasirinktos pozicijos dėl jų teisių įgyvendinimo ir interesų apsaugos. ĮRĮ 2 str. 3 d. pabrėžiama, kad be ekonominių, techninių, organizacinių ar kitokių priemonių, restruktūrizavimo procesui įgyvendinti būtina kreditorių pagalba. Dėl šių priežasčių teigtina, kad kreditoriai atlieka vieną svarbiausių vaidmenų įmonės restruktūrizavimo procese.

Įmonių restruktūrizavimo prasme kreditoriais laikomi bet kokie fiziniai ir juridiniai asmenys, turintys teisę reikalauti iš restruktūrizuojamos įmonės įvykdyti prievoles ir įsipareigojimus, taip pat fiziniai ir juridiniai asmenys, kuriems įsipareigojimų vykdymo terminai dar nesuėję (ĮRĮ 3 str.). ĮRĮ pateikia nebaigtinį galimų restruktūrizuojamos įmonės kreditorių sąrašą, kuriame išskiriamos valstybės institucijos, įpareigosios surinkti privalomąsias įmokas, įmonės darbuotojai, fiziniai ir juridiniai asmenys, pardavę žemės ūkio produkciją, Europos Sąjungos lėšas administruojančios valstybės institucijos ir kiti. Iš pateiktų pavyzdžių matyti, kad ne visi kreditoriai restruktūrizavimo procese dalyvauja vienodais pagrindais. Vieni iš jų tapo restruktūrizuojamos įmonės kreditoriais išreikšdami savo valią ir sukurdami sutartinius santykius, kiti kreditoriais tapo dėl nesutartinių prievolių. Pagal tai ar kreditorių reikalavimai yra užtikrinti, išskiriami paprastieji kreditoriai ir kreditoriai, kurių reikalavimo teisės į restruktūrizuojamą įmonę užtikrinti įkeitimu ir (ar) hipoteka. Atskirą dėmesį restruktūrizavimo procese reikėtų skirti įmonės dalyviams ir kitiems susijusiems kreditoriams dėl jų specifinės padėties, sąlygotos santykiu su restruktūrizuojama įmone. Dėl skirtingų reikalavimų atsiradimo pagrindų ir kitų teisinių aplinkybių, kreditorių padėtis ir interesai restruktūrizavimo procese nėra tapatūs. Atliekamo tyrimo tikslais toliau darbe išskiriamos šios kreditorių grupės: sutartiniai ir nesutartiniai kreditoriai, kreditoriai, kurių reikalavimo teisės užtikrintos įkeitimu ir (ar) hipoteka, susiję kreditoriai ir smulkieji kreditoriai bei detaliau analizuojama jų padėtis ir teisių apimtis įmonės restruktūrizavimo procese.

⁵² Miliauskas P., Susiję kreditoriai restruktūrizavimo procese. *Justitia*, 2010 Nr. 2(74), p. 105.

⁵³ *Ibid.*

4.1. Sutartiniai ir nesutartiniai kreditoriai

Pažymėtina, kad ne visi kreditoriai savo valia tampa reikalavimo teisės restruktūrizuojamos įmonės atžvilgiu turėtojais⁵⁴. Pagal valinį elementą restruktūrizuojamos įmonės kreditorius galima suskirstyti į tuos, kurie išreiškdami savo valią ir užmegzdami sutartinius teisinius santykius su įmone įgijo atitinkamą reikalavimo teisę, ir tuos, kurie kreditoriais tapo nesutartinių prievolių pagrindu. Prie sutartinių kreditorių priskirtini įmonės verslo partneriai, tiekėjai, pirkėjai, paskolų davėjai, nesavanoriškais kreditoriais laikytinos ĮRĮ 3 str. 1 p. nurodytos valstybės institucijos, darbuotojai dėl darbo santykių atsiradusios žalos neatlyginimo atveju⁵⁵ ir kiti.

Tiek sutartiniai, tiek nesutartiniai kreditoriai susiduria su tam tikromis, nuo komercinių santykių neatsiejamomis rizikomis – prievolės neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo rizika, prievolės įvykdymo užtikrinimo priemonių adekvatumo rizika ir kitos⁵⁶. Sutartiniai kreditoriai, skirtingai nuo kitais pagrindais atsirandančių reikalavimų turėtojų, turi galimybę valdyti šias rizikas. Tuo tarpu kreditoriai, kurių reikalavimai kyla iš delikto, neturi galimybės pasirinkti nei subjekto, į kurį bus nukreipiamas reikalavimas, nei reikalavimo užtikrinimo priemonių ar reikalavimo teisės įgyvendinimo momento. Dėl šių priežasčių, kreditoriais tapę ne savo valia, jie turi mažiau galimybių apginti savo interesus. Literatūroje išsakoma nuomonė, kad tokie kreditoriai, atsižvelgiant į jų nepalankią padėtį, nebus linkę aktyviai dalyvauti įmonės restruktūrizavimo procese, nes tolesnis restruktūrizuojamos įmonės likimas jiems nėra aktualus⁵⁷. Autoriaus nuomone, negalima vienareikšmiškai sutikti su šiuo teiginiu. Kaip minėta, nesutartiniais kreditoriais gali būti valstybės institucijos, įgaliotos surinkti privalomas įmokas. Tokiu atveju iš tikrųjų sudėtinga kalbėti apie tiesioginį suinteresuotumą restruktūrizuojamos įmonės verslo tęstinumu, tačiau valstybė, kurios vardu veikia šios institucijos, yra suinteresuota verslo subjekto išsaugojimu dėl ekonominių ir socialinių priežasčių. Lietuvos Apeliacinis Teismas, nagrinėdamas klausimą dėl teismo vaidmens restruktūrizavimo procese, išaiškino, kad restruktūrizavimo bylose aktualus viešojo intereso aspektas, pasireiškiantis tuo, kad kiek įmanoma labiau būtų apsaugoti kreditorių interesai, o taip pat sudarytos sąlygos išsaugoti finansinių sunkumų turinčią įmonę⁵⁸.

⁵⁴ Miliauskas P., Susiję kreditoriai restruktūrizavimo procese. *Justitia*, 2010 Nr. 2(74), p.106.

⁵⁵ Verikas A., Darbuotojo sveikatai padarytos žalos atlyginimo sistema. *Jurisprudencija*, 2006 11(89) p. 64.

⁵⁶ Mülbart P. O., *A Synthetic View of Different Concepts of Creditor Protection - Or a High-Level Framework for Corporate Creditor Protection*. ECGI - Law Working Paper No. 60/2006. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=883625> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.883625>>, (žiūrėta 07-03-2014).

⁵⁷ Miliauskas P., Susiję kreditoriai restruktūrizavimo procese. *Justitia*, 2010 Nr. 2(74), p.106.

⁵⁸ LapT 2012 m. balandžio 5 d. nutartis c.b. Nr. 2-821/2012.

4.2. Kreditoriai, kurių reikalavimo teisės užtikrintos įkeitimu ir (ar) hipoteka

Pagal tai, ar restruktūrizuojamos įmonės kreditorių reikalavimai yra užtikrinti, ar ne, galima išskirti kitas dvi kreditorių grupės: kreditoriai, kurių reikalavimai užtikrinti įkeitimu ir (ar) hipoteka, ir kreditoriai, kurių reikalavimai nėra užtikrinti⁵⁹. Šis skirstymas, visų pirma, svarbus dėl kreditorių reikalavimų tenkinimo eilės, kas bus detaliau nagrinėjama kitame darbo skyriuje. Nemažiau svarbus yra potencialus interesų konfliktas, sąlygotas kreditorių, kurių reikalavimai yra užtikrinti, privilegijuotos padėties kitų kreditorių atžvilgiu.

Turint omenyje tai, kad privilegijuotų kreditorių reikalavimai bus patenkinti bet koku atveju, t. y. tiek įmonę restruktūrizavus, tiek jai bankrutavus, šie kreditoriai nėra linkę aktyviai dalyvauti restruktūrizavimo procese⁶⁰. Laiko požiūriu įmonės restruktūrizavimas yra ilgai trunkantis procesas, todėl reikalavimo užtikrinimo teises turintys kreditoriai gali būti nelinkę laukti ketverius metus, kol įmonė bus restruktūrizuota. Skirtinga šių dviejų grupių kreditorių padėtis ir, atitinkamai, suinteresuotumas restruktūrizavimo proceso baigtimi, gali taip pat lemti nesutarimus dėl restruktūrizavimo plane skolininkui siūlomos pagalbos – nuolaidų, skolų gražinimo tvarkos ir terminų⁶¹. Galiausiai, privilegijuoti kreditoriai gali nepritarti reorganizavimo planui ir inicijuoti įmonės bankrotą⁶². Dėl potencialaus interesų konflikto, kai kurių valstybių teisės aktuose numatyta, kad reikalavimo užtikrinimo priemonėmis apsaugoti kreditoriai gali dalyvauti ir balsuoti kreditorių susirinkimuose, kuriuose sprendžiami su įmonės reorganizavimu susiję klausimai, tik jeigu atsisako turimų reikalavimo užtikrinimo priemonių⁶³. Pavyzdžiui JAV, kreditoriai, apsaugoti reikalavimo užtikrinimo priemonėmis, gali būti teismo įpareigoti sutikti su skolininko restruktūrizavimo planu, nepaisant JAV bankroto teisėje taikomų kreditorių absoliutaus prioriteto taisyklės (angl. *absolute priority rule*) ir geriausios kreditorių interesų apsaugos principo. Šis JAV bankroto teisės mechanizmas, doktrinoje dar vadinamas „*cram-down*“, leidžia teismui, patvirtinus restruktūrizavimo planą, įpareigoti kreditorius, turinčius reikalavimo užtikrinimo teises, priimti reorganizavimo plane nustatytas sąlygas⁶⁴. Kreditorių absoliutaus prioriteto principas reiškia, kad įmonės restruktūrizavimo planas negali pakeisti kreditorių reikalavimų tenkinimo eiliškumo, nustatyto įstatyme. Antrosios eilės kreditorių reikalavimai gali būti tenkinami tik po to, kai pirmos eilės kreditorių reikalavimai bus

⁵⁹ Miliauskas P., Susiję kreditoriai restruktūrizavimo procese. *Justitia*, 2010 Nr. 2(74), p. 106.

⁶⁰ *Ibid.*

⁶¹ *Ibid.*

⁶² *Ibid.*

⁶³ *Ibid.*

⁶⁴ McCormack G., *Corporate Rescue Law--an Anglo-American Perspective (Corporations, Globalisation and the Law)*, Northampton: Edward Elgar Pub, 2008. p. 32-33.

patenkinti visiškai (angl. *paid in full*)⁶⁵. O remiantis geriausios kreditorių interesų apsaugos principu, privalo būti užtikrinta, kad kiekvienas kreditorius restruktūrizavimo procese atgaus tiek pat arba daugiau nei skolininko bankroto atveju⁶⁶. Jungtinėje Karalystėje CVA proceso metu patvirtintos plano sąlygos netaikomos restruktūrizuojamos įmonės kreditorių, kurių reikalavimai užtikrinti hipoteka ir (ar) įkeitimu, atžvilgiu. Tačiau ir kreditoriai, neturi teisės balsuoti kreditorių susirinkime restruktūrizavimo plano svarstymo ir tvirtinimo metu⁶⁷. Italijoje ir Šveicarijoje kreditoriams, kurių reikalavimo teisės užtikrintos hipoteka ir (ar) įkeitimu, taip pat draudžiama užtikrintų reikalavimų dalimi balsuoti dėl restruktūrizavimo plano tvirtinimo⁶⁸.

4.3. Susiję kreditoriai

Analizuojant kreditorių padėties skirtumus ir potencialaus interesų konflikto atvejus, svarbu išskirti su restruktūrizuojama įmone susijusius (asocijuotus) kreditorius nuo kreditorių, kuriuos su restruktūrizuojama įmone sieja tik kreditoriaus ir skolininko teisinis santykis⁶⁹.

Pagal ABĮ 5 str. 1 d. laikoma, kad bendrovė yra patronuojanti, jei ji kitoje bendrovėje, kuri yra jos dukterinė bendrovė, tiesiogiai ir (ar) netiesiogiai turi balsų daugumą arba tiesiogiai ar netiesiogiai gali daryti lemiamą įtaką kitai bendrovei. Bendrovė tiesiogiai turi balsų daugumą kitoje bendrovėje, jeigu ji turi įgijusi kitos bendrovės akcijų, visuotiniame akcininkų susirinkime suteikiančių daugiau kaip 1/2 balsų, ir netiesiogiai, jeigu akcijos nuosavybės teise valdomos per trečiąją bendrovę (ABĮ 5 str. 2 d., 3d.). Tiesioginė ir netiesioginė lemiamą įtaka siejama su patronuojančios bendrovės galimybe rinkti ir atšaukti dukterinės bendrovės valdymo organus bei, turint balsų daugumą, priimti strateginius sprendimus visuotiniame akcininkų susirinkime (ABĮ 5 str. 4 d., 5 d.). Remiantis ABĮ įtvirtintu patronuojančios įmonės apibrėžimu, dukterinę įmonę galima apibrėžti kaip įmonę, kuriai kita (patronuojanti) įmonė gali daryti tiesioginį ir (ar) netiesioginį lemiamą poveikį arba kurioje balsų daugumą tiesiogiai ir (ar) netiesiogiai turi kita (patronuojanti) įmonė⁷⁰. Iš esmės analogiškas santykis susiklosto tarp kontroliuojančios ir kontroliuojamos įmonės, kaip tai apibrėžia Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymo 2 str. 23 d. Pažymėtina, kad esminę įtaką restruktūrizuojamai įmonei gali daryti ir jos seserinė įmonė, kurios akcijų dauguma nuosavybės teise priklauso tam pačiam patronuojančiam arba kontroliuojančiam subjektui. Tokiu būdu susijusiems kreditoriams priskirtinos patronuojančios, kontroliuojančios ir seserinės įmonės restruktūrizuojamos įmonės atžvilgiu.

⁶⁵Baird D. G., Bernstein D. S., Absolute Priority, Valuation Uncertainty, and the Reorganization Bargain, New Haven: *The Yale Law Journal*, 2007. p. 1932.

⁶⁶ Wood Ph. R., Principles of International Insolvency Law, London: Sweet & Maxwell, 2007, p. 141.

⁶⁷ Westbrook J. L., *Global View of Business Insolvency Systems*, Washington: Martinus Nijhoff, 2010, p. 153

⁶⁸ Mallon Ch., *The Restructuring Review*. Sixth Edition, London: Law Business Research Ltd., 2013. P. 192, 343.

⁶⁹ Miliauskas P., Susiję kreditoriai restruktūrizavimo procese. *Justitia*, 2010 Nr. 2(74), p. 107.

⁷⁰*Ibid.*

Dėl nurodytų santykio su restruktūrizuojama įmone skirtumų, susijusių kreditorių ir paprastųjų kreditorių interesas restruktūrizavimo byloje gali skirtis. Paprastai pagrindinis kreditorių, kurie nėra susiję su restruktūrizuojama įmone, tikslas bus pilnai patenkinti savo reikalavimą į restruktūrizuojamą įmonę ir, kartais, tęsti su ja komercinius santykius⁷¹. Teigtina, kad siekiant šio tikslo, nesusijusių įmonės kreditorių veiksmai restruktūrizavimo procese, jų pasirinkti teisių įgyvendinimo ir gynimo būdai labiau atitiks restruktūrizavimo proceso tikslus. Nesusiję kreditoriai yra suinteresuoti kuo greitesniu ir efektyvesniu restruktūrizavimo proceso vykdymu, tinkamu jo administravimu. Su restruktūrizuojama įmone susiję kreditoriai gali naudotis restruktūrizavimo procesu ne tik siekdami patenkinti savo kreditorinius reikalavimus į restruktūrizuojamą įmonę, bet ir siekdami naudos sau arba seserinei įmonei⁷². Prieš pateikiant pavyzdį, primintina, kad interesų konflikto situacija susidarytų tuo atveju, jeigu susijusiems kreditoriams tektų visų restruktūrizavimo byloje pareikštų kreditorinių reikalavimų dauguma.

Jeigu didžioji kreditorinių reikalavimų dalis restruktūrizavimo procese priklauso susijusiam kreditoriui – patronuojančiai įmonei, patronuojanti įmonė, priimdama sprendimus restruktūrizavimo procese, gina ne tik savo, kaip kreditoriaus interesus, bet ir patronuojančio subjekto interesus. Jeigu patronuojanti įmonė yra didysis restruktūrizuojamos įmonės akcininkas, jai gali būti neaktualu kuo greičiau atgauti skolą, skirtingai nuo kitų nesusijusių kreditorių. Turėdama didžiausią kreditorinį reikalavimą ir daugiausia balsų kreditorių susirinkime, patronuojanti bendrovė gali lemti su restruktūrizuojama įmone nesusijusiems kreditoriams nepalankių sprendimų priėmimą. Patronuojanti įmonė greičiausiai bus suinteresuota atidėti reikalavimų vykdymą kitiems kreditoriams ir kuo ilgiau pratęsti restruktūrizavimo procesą, kadangi ekonomine prasme restruktūrizuojamos įmonės skolos ir taip priklauso patronuojančiai įmonei⁷³.

Situacijoje, kai susijęs kreditorius yra seserinė įmonė, taip pat gali kilti susijusių ir nesusijusių kreditorių interesų konfliktas. Kadangi tiek restruktūrizuojama įmonė, tiek seserinė įmonė yra valdomos to paties ūkio subjekto – patronuojančios įmonės, visi restruktūrizavimo procese priimami sprendimai bus taip pat kontroliuojami patronuojančios įmonės. Tokiu atveju restruktūrizavimo procese bus siekiama ne visų kreditorių interesų apsaugos ir reikalavimo patenkinimo, o naudos įmonių grupei⁷⁴.

Pateiktame pavyzdyje atskleista situacija, kai susiję kreditoriai, turintys didžiausią reikalavimą restruktūrizavimo procese, priima esminius restruktūrizavimo proceso sprendimus – kokia bus kreditorių reikalavimų tenkinimo tvarka ir terminai, kokios nuolaidos bus suteiktos

⁷¹ Miliuskas P., Susiję kreditoriai restruktūrizavimo procese. *Justitia*, 2010 Nr. 2(74), p.107-108.

⁷² *Ibid.*, p.108.

⁷³ *Ibid.*, p. 118-119.

⁷⁴ *Ibid.*, p. 119.

restruktūrizuojamai įmonei, koks turtas bus parduodamas ir pan. – tiek, kiek to nenumato imperatyvios ĮRĮ normos⁷⁵. Tokia situacija neatitinka restruktūrizavimo proceso tikslų ir pažeidžia kitų restruktūrizuojamos įmonės kreditorių teises ir teisėtus interesus. Akivaizdu, kad susijusių kreditorių reiškinys yra neišvengiamas ir pakankamai dažnas šiuolaikiniuose verslo santykiuose, todėl įstatymų leidėjas turėtų numatyti priemones, mažinančias šio reiškinio neigiamas pasekmes restruktūrizavimo procese.

Šiame kontekste paminėtini keli tarptautiniai ir Europos Sąjungos teisės aktai. UNCITRAL teisėkūros nemokumo srityje gairės susijusius kreditorius išskiria į ypatingo dėmesio reikalaujančių kreditorių grupę⁷⁶. Specifinis požiūris į susijusius kreditorius yra sąlygojamas jų ypatingos padėties skolininko požiūriu ir didesniu informatyvumu apie jo finansinę būklę, lyginant su kitais kreditoriais. Dėl šių priežasčių teisiame reglamentavime turėtų būti įtvirtintas susijusių kreditorių apibrėžimas, leidžiantis nustatyti ūkio subjektus, kurių santykis su restruktūrizuojama įmone leistų traktuoti juos kitaip, nei kitus įmonės kreditorius⁷⁷. Prie mechanizmų, kurių pagalba turėtų būti sumažinama susijusių kreditorių įtaką restruktūrizavimo procesui, galėtų būti priskiriamas kreditorinio reikalavimo sumažinimas, subordinavimas kitų kreditorių reikalavimams, balsavimo teisių apribojimas arba nepriklausomo atstovo restruktūrizavimo procese paskyrimas⁷⁸.

Tarybos reglamentas dėl bankroto bylų reglamentuoja bankroto bylų iškėlimo jurisdikciją ir tiesiogiai šių bylų pagrindu priimamų bei glaudžiai su jomis susijusių teismo sprendimų pripažinimo taisyklės⁷⁹. Europos Komisijos komunikatas pateikia gaires dėl valstybės pagalbos sunkumus patiriančioms įmonėms sanuoti ir restruktūrizuoti⁸⁰. Gairių 2 skyriaus 13 punktas numato, kad didesnei verslo grupei priklausanti arba jos perimta įmonė paprastai negali gauti nei sanavimo, nei restruktūrizavimo pagalbos, išskyrus atvejus, kai galima įrodyti, kad patiriamų sunkumų priežastys slypi pačios įmonės viduje, o ne sąlygotos grupės išlaidų sutartinio paskirstymo, ir sunkumai yra tokie dideli, kad grupė nėra pajėgi pati juos įveikti. Plačiau apie susijusių kreditorių padėtį nei Europos Komisijos komunikatas, nei minėtas Tarybos reglamentas nepasisako.

Remiantis išvardintais Europos Sąjungos teisės aktais, buvo priimta nauja ĮRĮ redakcija, kurios tikslas, kaip tai formuluojama aiškinamajame rašte, geriau apsaugoti restruktūrizuojamos

⁷⁵ Miliuskas P., Susiję kreditoriai restruktūrizavimo procese. *Justitia*, 2010 Nr. 2(74), p. 120.

⁷⁶ UNCITRAL, *Legislative Guide on Insolvency Law*, New York: United Nations Publication, 2005, p. 262-263.

⁷⁷ *Ibid.*

⁷⁸ *Ibid.*

⁷⁹ 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų (OL, 2004 specialus leidimas, 19 skyrus, 1 tomas, p. 191) su pakeitimais, padarytais 2008 m. liepos 24 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 788/2008 (OL, 2008, L 231, p. 1).

⁸⁰ Europos Komisijos komunikatas „Bendrijos gairės dėl valstybinės pagalbos sunkumus patiriančioms įmonėms sanuoti ir restruktūrizuoti“. *Europos Sąjungos oficialus leidinys*, OL, 2004, C 244.

įmonės kreditorius ir darbuotojus⁸¹. Pažymėtina, kad aktualioje ĮRĮ redakcijoje nėra kalbama apie įmonių grupės restruktūrizavimo galimybes ir nėra išskiriama susijusių kreditorių sąvoka. Atitinkamai, galiojantis reglamentavimas nenumato kitų kreditorių teisių apsaugos mechanizmų susijusių kreditorių piktnaudžiavimo atveju. Išskirtina tik ĮRĮ 13 str. 6 d. norma, pagal kurią restruktūrizuojamos įmonės dalyvių, iki restruktūrizavimo bylos iškelimo tapusių įmonės kreditoriais, kurie vieni ar su kitais dalyviais kontroliuoja restruktūrizuojamą įmonę (patruojančios arba dukterinės įmonės), reikalavimai, nesusiję su darbo santykiais, tenkinami trečiaja eile. Ši imperatyvi įstatymo norma nustato privalomą dalyvių reikalavimų subordinavimą ir užkerta kelią galimam jų piktnaudžiavimui restruktūrizavimo procesu. Susiję kreditoriai paprastai būna pirmieji, kas sužino, jog įmonė neišvengs bankroto procedūrų, todėl jie gali daryti įtaką jos vadovams, siekdami susigrąžinti įmonei suteiktas paskolas ir palūkanas⁸². Papildomos investicijos gali būti svarbia pagalba įmonės restruktūrizavimo procese, tačiau įstatyminis susijusių asmenų reikalavimų subordinavimas gali lemti tai, kad akcininkai nebus linkę skolinti restruktūrizuojamai įmonei. Be to, manytina, kad ši norma negali apsaugoti su restruktūrizuojama įmone nesusijusių kreditorių teisių nustatant kitus, nemažiau svarbus restruktūrizavimo proceso klausimus: kreditorių reikalavimų įvykdymo tvarką ir atidėjimo laikotarpį, skolininkui taikomų nuolaidų pobūdį ir pagalbos apimtį.

Pateiktas restruktūrizuojamos įmonės kreditorių skirstymas į grupes svarbus tuo, kad nuo kreditoriaus rūšies priklauso jo padėtis ir suinteresuotumas restruktūrizavimo procese. Skirtingi kreditoriai sprenddami tą patį klausimą, susijusį su įmonės restruktūrizavimo proceso eiga, gali užimti skirtingas pozicijas. Nuo kreditorių pasirinkto elgesio modelio priklauso kitų įmonės kreditorių interesai, galimybės įgyvendinti savo teises restruktūrizavimo procese bei viso proceso rezultatas. Galiojantis teisinis reglamentavimas neskirsto restruktūrizuojamos įmonės kreditorių į rūšis ir nenumato priemonių skirtingų grupių kreditorių interesų derinimui ir teisių apsaugai. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas su restruktūrizuojama įmone susijusiems kreditoriams ir jų galimybei priimti esminius sprendimus restruktūrizavimo procese. Privalomas dalyvių reikalavimų subordinavimas įtvirtintas ĮRĮ 13 str. 6 d. efektyvus tik reikalavimų tenkinimo etape ir negali apsaugoti kitų kreditorių teisių kituose restruktūrizavimo proceso etapuose. Dėl šių priežasčių svarstyti susijusių kreditorių balsavimo teisių kreditorių susirinkime apribojimas ar kitokios priemonės, numatytos UNCITRAL teisėkūros nemokumo srityje gairėse bei kitų tarptautinių organizacijų rekomendacijose.

⁸¹Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas, 2009 Nr. 2993-04.

⁸²Verse A. D., Shareholder Loans in Corporate Insolvency – A New Approach to an Old Problem. Special Issue Reform of Germany's Private Limited Company (GmbH). *German Law Journal*. 2008, 09, (09), p. 1114.

5. KREDITORIŲ TEISĖS RESTRUKTŪRIZAVIMO PROCESĖ IR JŲ ĮGYVENDINIMAS

ĮRĮ suteikia kreditoriams skirtingas teises, nuo kurių įgyvendinimo priklauso visas restruktūrizavimo procesas ir jo galutinis rezultatas. Kreditoriai sprendžia dėl restruktūrizavimo plano tvirtinimo, dėl pagalbos suteikimo restruktūrizuojamai įmonei, kuri gali pasireikšti skolų gražinimo termino atidėjimu, skolos sumažinimu ar netgi reikalavimo teisės atsisakymu, restruktūrizavimo administratoriaus pakeitimo ir kitus esminius restruktūrizavimo proceso klausimus⁸³. Sekančiame darbo skyriuje pateikiama išsami pagrindinių kreditorių teisių ir jų įgyvendinimo analizė atskirų restruktūrizavimo proceso etapų metu.

5.1. Kreditorių teisės restruktūrizavimo bylos iškelimo stadijoje ir jų įgyvendinimas

Įmonei veikiant pelningai, naudą gauna tiek jos dalyviai, tiek kreditoriai, tačiau iš esmės pablogėjus finansinei padėčiai, įmonės veikla palaikoma kreditorių sąskaita. Įmonei atsidūrus laikinojo nemokumo būsenoje, kreditorių teisės ir interesai tampa itin pažeidžiami, padidėja įmonės prievolių nevykdymo rizika. Dėl šių priežasčių, visų pirma, būtina nustatyti, kada įmonė gali būti laikoma turinčia finansinių sunkumų, kas sudarytų prielaidą restruktūrizavimo proceso pradžiai.

ĮRĮ 4 straipsnyje išvardintos tokios restruktūrizavimo taikymo sąlygos: 1) įmonė turi finansinių sunkumų arba yra reali tikimybė, kad jų turės per artimiausius 3 mėnesius; 2) įmonė nėra nutraukusi veiklos; 3) įmonė nėra bankrutuojanti ar bankrutavusi; 4) įmonė įsteigta ne mažiau kaip prieš 3 metus iki pareiškimo teismui dėl įmonės restruktūrizavimo bylos iškelimo pateikimo dienos; 5) nuo teismo sprendimo baigti įmonės restruktūrizavimo bylą arba nutarties nutraukti bylą įsiteisėjimo dienos praėjo ne mažiau kaip 5 metai. Daugiausia diskusijų ir ginčų tiek teisės doktrinoje, tiek teismų praktikoje sukelia pirmosios trys restruktūrizavimo taikymo sąlygos dėl jų vertinamojo pobūdžio. Teismų praktikoje atkreipiamas dėmesys į tai, kad ūkinės komercinės veiklos vykdymas reiškia siekį išsaugoti įmonę ne kaip formalų ūkinį vienetą, bet kaip tokį, kuris realiai plėtoja ar gali plėtoti atitinkamą veiklą. Įmonė pripažįstama vykdančia ūkinę-komercinę veiklą, jeigu ji užsiima tęstine (nuolatine) veikla, kurią vykdo savarankiškai ir siekia pelno (CK 2.4 str. 3 d.)⁸⁴. Taigi, tam, kad veikla būtų laikoma ūkine-komercine, ji turi atitikti tris požymius: pasižymėti tęstinumu, savarankiškumu ir atlygintinumu⁸⁵. Sprendžiant, ar egzistuoja ši materialaus pobūdžio sąlyga restruktūrizavimo procesui pradėti, turi būti vertinami

⁸³ Miliauskas P., Susiję kreditoriai restruktūrizavimo procese. *Justitia*, 2010 Nr. 2(74), p. 108.

⁸⁴ LAT 2009 m. lapkričio 12 d. nutartis c.b. Nr. 3K-3-496/2009.

⁸⁵ LapT 2011 m. rugpjūčio 25 d. nutartis c.b. Nr. 2-2082/2011.

ne duomenys apie įmonės vykdytą veiklą praeityje, bet įrodymai apie įmonės būseną esamuoju metu (veikli ar neveikli) ir jos siekių įvykdytinumą, t. y. ar įmonės pastangos sudaro realias galimybes jai išlikti rinkoje aktyviai⁸⁶. Teismų praktikoje pažymima, kad tam, jog būtų galima atsisakyti iškelti restruktūrizavimo bylą, iš teismui pateiktų duomenų turi būti akivaizdu, kad įmonės finansiniai sunkumai negali būti pašalinti restruktūrizavimo proceso metu⁸⁷. Tam būtina ne tik nustatyti esamų pradelstų skolų ir turto santykį (ar pradelstos skolos viršija turtą), bet ir įvertinti, ar restruktūrizavimo metmenyse iškelti tikslai, susiję su skolų sumažinimu kreditoriams, pertvarkant įmonės veiklą, iš tiesų gali būti pasiekti. Jeigu egzistuoja materialaus ir procesinio pobūdžio sąlygos restruktūrizavimo bylai iškelti ir įmonės finansiniai rodikliai leidžia manyti, kad restruktūrizavimo metmenyse iškelti tikslai sugrąžinti skolas kreditoriams gali būti realiai įgyvendinti, teismas turėtų iškelti įmonei restruktūrizavimo bylą net ir tuomet, jei formaliai pagal pateiktą balansą šiuo metu įmonės skolos viršija pusę į balansą įrašyto turto vertės⁸⁸. Tokia pozicija grindžiama verslo subjektų ūkinės laisvės principu ir prioriteto suteikimu įmonės gavinimui restruktūrizavimo būdu, o ne jos likvidavimui, kurio nesiekia nei vienas potencialus įmonės kreditorius⁸⁹. Vadinasi, tam tikros įmonės finansinių sunkumų kvalifikavimą lemia kiekvienos konkrečios situacijos aplinkybės⁹⁰.

ĮRĮ pakankamai plačiai išdėstytos kreditorių teisės ir pareigos pasirengiant ir įgyvendinant įmonės restruktūrizavimo procesą. Kreditorių vaidmuo pirmajame restruktūrizavimo proceso etape įstatyme apibrėžiamas pakankamai lakoniškai, dėl ko būtina detaliau išnagrinėti kreditoriams suteikiamas teises⁹¹. Sekančiuose darbo poskyriuose analizuojamos autoriaus nuomone esminės kreditorių teisės, inicijuojant restruktūrizavimo procesą, ir jų įgyvendinimo problematika.

5.1.1. Teisė pareikšti prieštaravimą dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo

Informacija apie įmonės finansinę būklę ir perspektyvas be abejonės yra labiausiai prieinama įmonės valdymo organui ir dalyviams. Kreditoriai tokią informaciją gali sužinoti pavėluotai, kai laikini finansiniai sunkumai jau peraugo į nuolatinį įmonės nemokumą arba jiems gali būti suteikiama neobjektyvi, netiksli informacija, kas taip pat gali sutrukdyti savalaikiai restruktūrizavimo proceso pradžiai. ĮRĮ 6 str. 1 d. numatyta, kad pareiškimas dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo teismui paduodamas įmonės dalyvių susirinkimo sprendimu,

⁸⁶ LAT 2011 m. vasario 15 d. nutartis c.b. Nr. 3K-3-56/2011.

⁸⁷ LapT 2011 m. balandžio 11 d. nutartis c.b. Nr. 2-970/2011.

⁸⁸ *Ibid.*

⁸⁹ LapT 2011 m. rugpjūčio 25 d. nutartis c.b. Nr. 2-2082/2011.

⁹⁰ LAT 2010 m. balandžio 30 d. nutartis c.b. Nr. 3K-3-197/2010.

⁹¹ Nacionalinė verslo administratorių asociacija. Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė. Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/svv/doc/Nemokumo%20studija.doc>>, (žiūrėta 07-03-2014).

valdymo organui inicijavus procesą ĮRĮ 5 str. 1 d. numatyta tvarka. Pažymėtina, kad ankstesnės ĮRĮ redakcijos 5 str. 4 d. restruktūrizavimo iniciatyvos teisė taip pat buvo suteikta ir įmonės kreditoriams. Pirmajam kreditorių susirinkimui nutarus, pareiškimas dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo galėjo būti paduodamas teismui ir be įmonės dalyvių susirinkimo sprendimo. Pašalinus tokią galimybę dabartinėje ĮRĮ redakcijoje, itin reikšminga tapo kreditorių teisė išreikšti savo pritarimą arba nepritarimą įmonės restruktūrizavimui.

Remiantis ĮRĮ 6 str. 2 d. 1 p. įmonės valdymo organas ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo įmonės dalyvių susirinkimo sprendimo restruktūrizuoti įmonę, informuoja kiekvieną jos kreditorių apie priimtą sprendimą, pateikia restruktūrizavimo metmenis ir pateikia pareiškimą teismui dėl įmonės restruktūrizavimo bylos iškėlimo. Nors restruktūrizavimo plano metmenyse neturėtų būti detalizuojami visi klausimai į kuriuos turėtų būti atsakyta restruktūrizavimo plane, metmenyse numatytos priemonės dėl įmonės finansinės padėties atstatymo gali daryti lemiamą įtaką kreditorių nuomonei apie įmonės restruktūrizavimą⁹². Tik ekonomiškai pagrįstų priemonių visuma ir jų įgyvendinimo realumas gali įtikinti įmonės kreditorius dėl restruktūrizavimo tikslų pasiekiamumo⁹³. Šioje restruktūrizavimo proceso stadijoje, kreditoriai, kaip byloje dalyvaujantys asmenys, gali pareikšti savo poziciją dėl įmonės restruktūrizavimo ir pritarti arba nepritarti restruktūrizavimo bylos iškėlimui. Tol, kol nėra priimta teismo nutartis dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo, kreditorių pozicija negali daryti įtakos restruktūrizavimo pradžiai procesine prasme. Tačiau vėlesnėse stadijose kreditorių nuomonė ir elgesys turi lemiamą reikšmę visam restruktūrizavimo procesui bei jo rezultatui. Teismų praktikoje pažymima, kad restruktūrizavimo procesas iš esmės remiasi įmonės kreditorių, suinteresuotų įmonės veiklos išsaugojimu, pagalba (ĮRĮ 2 str. 3 d.). Nors priėmus naują ĮRĮ redakciją atsisakyta reikalavimo, jog siūlymui restruktūrizuoti įmonę turėtų pritarti jos pagrindiniai kreditoriai arba kreditorių susirinkimas – pareiškimas teismui dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo teikiamas įmonės dalyvių susirinkimui patvirtinus restruktūrizavimo plano metmenis bei supažindinus kreditorius su restruktūrizavimo plano metmenimis ir sprendimu dėl šių metmenų patvirtinimo, tolimesniems restruktūrizavimo proceso etapams būtinas įmonės kreditorių pritarimas. Restruktūrizavimo proceso pradėjimas, neturint įmonės kreditorių paramos, būtų iš esmės formalus ir pasmerktas žlugti⁹⁴.

Apibendrinant teigtina, kad nors galiojanti ĮRĮ redakcija tiesiogiai nesieja įmonės restruktūrizavimo bylos inicijavimo sąlygų ir tvarkos su teisiškai oficialiu kreditorių pritarimu, kaip tai buvo reglamentuota ankščiau galiojusioje ĮRĮ redakcijoje, ĮRĮ normos privalo būti

⁹² Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas, 2009 Nr. 2993-04.

⁹³ LAT 2010 m. gegužės 28 d. nutartis c.b. Nr. 3K-3-263/2010.

⁹⁴ VAT 2011 m. sausio 6 d. nutartis c.b. Nr. B2-2486-823/2011.

aiškinamos sistemiškai, atsižvelgiant į restruktūrizavimo paskirtį ir siekiamus tikslus⁹⁵. Galiojančios ĮRĮ redakcijos normos šį procesą taip pat betarpiškai sieja su įmonės kreditorių pagalba (ĮRĮ 2 str. 1 d.). Šią normą sistemiškai aiškinant su ĮRĮ 4 straipsnio 1 punkte įtvirtinta sąlyga pradėti restruktūrizavimą yra matyti, kad toks procesas įmanomas tik gaunant įmonės kreditorių pagalbą (ĮRĮ 2 str. 3 d.)⁹⁶. Tai reiškia, jog teismas, sprenddamas dėl restruktūrizavimo bylos iškelimo sąlygų, turi pareigą rūpestingai ir atidžiai įvertinti kreditorių pareikštus argumentus ir nuomonę dėl restruktūrizavimo bylos iškelimo įmonei.

5.1.2. Teisė ginčyti teismo nutartį dėl restruktūrizavimo bylos iškelimo

Kaip minėta, įmonės dalyvių susirinkimui priėmus sprendimą restruktūrizuoti įmonę, valdymo organas per įstatymo nustatytą terminą kreipiasi į teismą paduodamas pareiškimą iškelti įmonės restruktūrizavimo bylą. Dėl pareiškimo iškelti įmonės restruktūrizavimo bylą priėmimo teismas priima nutartį, kuri, remiantis ĮRĮ 7 str. 2 d., yra neskundžiama. Teismui priėmus nutartį dėl pareiškimo iškelti įmonės restruktūrizavimo bylą, įmonės turtas (lėšos) pagal vykdomuosius dokumentus gali būti areštuojamas, tačiau nuo teismo nutarties dėl pareiškimo iškelti įmonės restruktūrizavimo bylą priėmimo dienos įmonės turto realizavimas ir (ar) išieškojimas sustabdomas. Tuo atveju, jeigu įmonės sąskaitos yra areštuotos ar joms taikomi kiti disponavimo apribojimai, teismas nutartyje dėl pareiškimo iškelti įmonei restruktūrizavimo bylą priėmimo nurodo iš kurių sąskaitų gali būti mokami visi įmonės ūkinei–komercinei veiklai reikalingi mokėjimai ir įmokos, įskaitant ir privalomąsias įmokas, neatsižvelgiant į tai, kad sąskaitos yra areštuotos ar joms taikomi kiti disponavimo apribojimai. Šie nutarties iškelti įmonei restruktūrizavimo bylą teisiniai padariniai yra skirti įmonės turto apsaugai. Kreditorių požiūriu įmonės turto realizavimo ar išieškojimo sustabdymas nėra palankus. Neigiamos pasekmės kreditorių interesams iš dalies ribojamos remiantis ĮRĮ 7 str. 2 d. norma, pagal kurią nutartį iškelti įmonės restruktūrizavimo bylą ar atsisakyti ją kelti teismas priima ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo nutarties dėl pareiškimo iškelti įmonės restruktūrizavimo bylą priėmimo dienos. Šis terminas gali būti teismo pratęstas tik dėl svarbių priežasčių ir ne ilgiau nei vienam mėnesiui.

Įvertinęs ar įmonė atitinka ĮRĮ 4 str. numatytas sąlygas ir pateikti restruktūrizavimo metmenys parengti pagal įstatymo reikalavimus, teismas priima nutartį iškelti įmonei restruktūrizavimo bylą arba atsisakyti ją iškelti. Nuo teismo nutarties iškelti įmonės restruktūrizavimo bylą įsiteisėjimo dienos draudžiama vykdyti visas pinigines prievoles, išieškoti skolas iš šios įmonės teismo ar ne ginčo tvarka, apsinkinti ar perleisti įmonės turtą, reikalingą įmonės veiklai tęsti. Remiantis ĮRĮ 8 str. taip pat sustabdomas netesybų ir palūkanų

⁹⁵ LapT 2011 m. birželio 16 d. nutartis c.b. Nr. 2-1778/2011.

⁹⁶*Ibid.*

skaičiavimas, išieškojimas pagal vykdomuosius dokumentus ir reikalavimų įskaitymas. Be to, teikiant prioritetą restruktūrizavimui, remiantis ĮRĮ 7 str. 9 d. pareiškimas dėl įmonės bankroto bylos iškelimo paliekamas nenagrinėtas, jeigu įmonės restruktūrizavimo byla iškeliamą tuo metu, kai teisme nagrinėjamas pareiškimas dėl bankroto bylos iškelimo, tačiau teismo nutartis iškelti bankroto bylą dar nepriimta. Kreditoriai, kaip byloje dalyvaujantys asmenys, turi teisę remiantis ĮRĮ 7 str. 6 d. pateikti atskirąjį skundą dėl teismo nutarties iškelti įmonei restruktūrizavimo bylą ar atsisakyti ją iškelti. Pažymėtina, kad teismų praktikoje daugiausia kreditorių skundų pateikiama dėl teismo nutarties iškelti restruktūrizavimo bylą, ginčijant įmonės atitikimą ĮRĮ 4 str. sąlygas ir įrodinėjant nuolatinį įmonės nemokumą, kurio pagrindu įmonei turėtų būti keliamas bankroto, o ne restruktūrizavimo byla.

Vertinant kreditorių teisės skųsti teismo nutartį įgyvendinimo efektyvumą, svarbu atsižvelgti į tai, kad esminę reikšmę, teismui sprendžiant dėl ieškinio pareiškimo iškelti bendrovei restruktūrizavimo bylą faktinio ir teisinio pagrįstumo, turi ne tik įmonės materialinės padėties, turto ir skolų santykio, struktūros nustatymas, bet ir pateiktų restruktūrizavimo plano metmenų išsamus įvertinimas, siekiant atsakyti į esminį klausimą – ar įmonė turi realių perspektyvų sėkmingai pasiekti restruktūrizavimo tikslus, t. y. atkurti mokumą, normalią ūkinę komercinę veiklą ir šios veiklos perspektyvas⁹⁷. Turint omenyje tai, kad Lietuvoje nemokumo bylas nagrinėja bendrosios kompetencijos, o ne specializuoti teismai, atsižvelgiant į trumpus ĮRĮ 7 str. 3 d. terminus, manytina, kad sąlygos iškelti įmonei restruktūrizavimo bylą nėra įvertinamos nuodugniai. Sąlygų iškelti įmonei restruktūrizavimo bylą ir restruktūrizavimo metmenų įvertinimo objektyvumui neigiama įtaką daro ir tai, kad šioje stadijoje procesas vyksta išimtinai įmonės nuožiūra ir kreditorių nuomonė šiame etape negali lemti proceso eigos.

Pažymėtina ir tai, kad pagal ĮRĮ 7 str. 6 d. nutartis iškelti įmonės restruktūrizavimo bylą yra skubiai vykdytina ir jos apskundimas įmonės restruktūrizavimo nestabdo. Tokia įstatymo nuostata siekiama išvengti restruktūrizavimo pradžios uždelsimo ir užtikrinti pirmojo restruktūrizavimo proceso etapo operatyvumą. Skubaus teismo sprendimo vykdymo atvejais siekiama kuo greičiau apginti svarbias asmens, šiuo atveju restruktūrizuojamos įmonės, teises ar teisėtus interesus dar iki teismo sprendimo įsiteisėjimo tais atvejais, kai tokį teismo sprendimą įvykdyti apskritai gali pasidaryti neįmanoma arba labai sudėtinga⁹⁸. Svarbu paminėti, kad teismo sprendimas gali būti vykdomas skubiai privalomai, t. y. CPK įtvirtintais pagrindais arba, teismo nuožiūra, fakultatyviaisiais pagrindais⁹⁹. Pagal ankščiau galiojusį teisinį reguliavimą, nutartys

⁹⁷ LAT 2010 m. gegužės 28 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-263/2010.

⁹⁸ Stauskienė E., Skubiai vykdytino teismo sprendimo instituto taikymo problemos. *Jurisprudencija*: 2005, Nr. 69(61) p. 92.

⁹⁹ Stauskiene E., Teismo sprendimų įvykdymo atgręžimas. *Jurisprudencija*: 2006, Nr. 4(82), P. 79.

dėl bankroto ar restruktūrizavimo bylos iškėlimo privalėjo būti vykdomos skubiai¹⁰⁰. Dabartinėje CPK redakcijoje šios nuostatos nebeliko ir bankroto bei restruktūrizavimo nutarčių vykdymas nėra detalizuojamas. Tuo tarpu ĮRĮ 7 str. 6 dalyje liko galioti imperatyvi norma, pagal kurią nutartis iškelti įmonės restruktūrizavimo bylą yra skubiai vykdytina ir jos apskundimas įmonės restruktūrizavimo nestabdo. Tai leidžia teigti, kad, nepaisant CPK pakeitimų, šiuo metu galioja privalomas nutarties iškelti restruktūrizavimo bylą skubus vykdymas. Skubus nutarties iškelti įmonei restruktūrizavimo bylą vykdymas reiškia, kad restruktūrizavimo procesas nėra sustabdomas ir toliau vyksta restruktūrizavimo plano rengimo, svarstymo bei tvirtinimo etapas, lieka galioti apribojimai išieškoti iš įmonės turto ar jį realizuoti bei kitos teismo pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės. Aukštesnės instancijos teismui išnagrinėjus atskirąjį skundą, gali paaiškėti, kad restruktūrizavimo byla įmonei iškelta nepagrįstai. Tokiu atveju kyla kitų byloje dalyvaujančių asmenų, ypač įmonės kreditorių, teisių apsaugos klausimas. Šiuo metu įstatymas nenumato konkrečių priemonių, kurios galėtų prevenciškai apsaugoti kreditorių interesus arba užtikrintų efektyvų kreditorių pažeistų teisių atkūrimą, nustačius, kad restruktūrizavimo byla įmonei buvo iškelta nepagrįstai. ĮRĮ 7 str. 2 d. įtvirtinti apribojimai ir teismo pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės gali lemti įmonės kreditorių finansinius praradimus ir sukelti ekonominę žalą, jeigu vėliau teismo nutartis iškelti restruktūrizavimo bylą būtų panaikinta ir galutine teismo nutartimi atsisakyta iškelti restruktūrizavimo bylą. Tokiu būdu ekonominė rizika, susijusi su nepagrįstu restruktūrizavimo proceso inicijavimu ir galimu įmonės valdymo organo bei dalyvių piktnaudžiavimu, pilna apimtimi tenka kreditoriams. Autoriaus nuomone, siekiant sumažinti tokią riziką, svarstyti privalomojo skubaus nutarties iškelti restruktūrizavimo bylą vykdymo pakeitimas fakultatyviu. Sušvelninus įstatyminių reglamentavimų, skubus nutarties vykdymas galėtų būti taikomas teismo nuožiūra kai dėl ypatingų aplinkybių delsimas įvykdyti nutartį gali padaryti didelę žalą arba iš viso gali pasidaryti negalima ar labai sunku nutartį įvykdyti. Manytina, kad lankstesnis teisinis reglamentavimas leistų proporcingai paskirstyti riziką tarp įmonės ir kreditorių, užtikrinti jų teisių apsaugos balansą bei išvengti neigiamų padarinių, aukštesnės instancijos teismui priėmus priešingą sprendimą.

5.1.3. Teisė pareikšti reikalavimą restruktūrizavimo byloje

Priėmęs nutartį iškelti įmonei restruktūrizavimo bylą teismas, remdamasis ĮRĮ 7 str. 8 d. 3 p., nustato terminą, per kurį restruktūrizuojamos įmonės kreditoriai turi teisę pareikšti savo reikalavimus. Atsižvelgiant į būtinybę restruktūrizavimo procesą vykdyti operatyviai, įstatymas

¹⁰⁰Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios: 2002-04-06 Nr. 36-1340; 2002-04-24 Nr.42.

nustato, kad laikotarpis reikalavimams pareikšti turi būti ne trumpesnis kaip 30 kalendorinių dienų ir ne ilgesnis kaip 45 kalendorinės dienos nuo teismo nutarties iškelti įmonės restruktūrizavimo bylą įsiteisėjimo dienos. Per šį laikotarpį įmonės kreditoriai turi perduoti restruktūrizavimo administratoriui savo reikalavimus ir kartu pateikti juos pagrindžiančius dokumentus, taip pat nurodyti, kaip įmonė yra užtikrinusi šių reikalavimų įvykdymą. Kitas laikotarpis kreditorių reikalavimams pareikšti yra nustatytas ĮRĮ 23 str. 3 d., kurioje numatyta teismo teisė iki nutarties patvirtinti restruktūrizavimo planą priėmimo dienos priimti iki įmonės restruktūrizavimo bylos iškėlimo atsiradusius kreditorių reikalavimus, kurie buvo pateikti praleidus teismo nustatytą terminą, jeigu termino praleidimo priežastys pripažįstamos svarbiomis. Vertinant aptariamų normų santykį, atkreiptinas dėmesys į tai, kad pagal ĮRĮ 7 str. 8 d. 3 p. teismo nustatytas terminas dėl svarbių priežasčių gali būti teismo atnaujintas ir kreditoriaus reikalavimas patvirtintas. Tuo tarpu ĮRĮ 23 str. 3 d. numatytas terminas iki restruktūrizavimo plano patvirtinimo negali būti atnaujinamas ir laikytinas naikinamuoju. CK 1.117 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad, pasibaigus naikinamajam terminui, išnyksta tam tikra civilinė teisė ar pareiga, naikinamieji terminai negali būti atnaujinti. Tai reiškia, kad kreditorių reikalavimai, pareikšti po restruktūrizavimo plano patvirtinimo, negali būti teismo tvirtinami. LAT praktikoje pabrėžiama, kad ĮRĮ 23 str. 3 d. norma yra draudžiamoji ir jos tikslas – nustatyti teisinį apibrėžtumą, t. y. kuo greičiau stabilizuoti įmonės ekonominę situaciją¹⁰¹. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad kreditorius pats turi pareigą laiku pareikšti savo reikalavimą restruktūrizavimo byloje, o ne tikėtis, jog tą atliks kitas, trečiasis asmuo, pavyzdžiui antstolis, sustabdęs vykdomąją bylą teismo nutarties iškelti įmonei restruktūrizavimo bylą pagrindu¹⁰².

Kreditorių reikalavimų tvirtinimo momentas yra svarbus tuo, kad nuo jo kreditorius tampa pilnateisiu restruktūrizavimo proceso dalyviu. Mokslinėje literatūroje pabrėžiama, kad tikrojo kreditoriaus teisinį statusą ir galimybę disponuoti visomis ĮRĮ įtvirtintomis teisėmis kreditorius įgyja tik teismo tvarka patvirtinus jo pareikštą turtinį reikalavimą¹⁰³. Nuo reikalavimo patvirtinimo momento kreditorius įgyja kitas ĮRĮ jam suteikiamas teises restruktūrizavimo byloje: teisę teikti pasiūlymus ir balsuoti kreditorių susirinkime dėl restruktūrizavimo plano tvirtinimo, teisę ginčyti kreditorių susirinkimo sprendimus ar administratoriaus veiksmus, teisę stebėti restruktūrizavimo plano įgyvendinimą ir teikti pasiūlymus dėl plano pakeitimo, teisę į savo reikalavimo patenkinimą restruktūrizavimo plane ir ĮRĮ numatyta tvarka bei kitas teises. Teismų praktikoje taip pat pripažįstama, kad kreditoriaus teisinis statusas siejamas ne su turtinės reikalavimo teisės į įmonę pareiškimu, o su reikalavimo patvirtinimu teismo tvarka¹⁰⁴. Tokią

¹⁰¹LAT 2010 m. balandžio 19 d. nutartis c.b. Nr. 3K-3-175/2010.

¹⁰²LAT 2012 m. kovo 20 d. nutartis c.b. 3K-3-100/2012.

¹⁰⁴Miliauskas P., Susiję kreditoriai restruktūrizavimo procese. *Justitia*, 2010 Nr. 2(74), p. 107.

poziciją patvirtina tai, kad svarbiausi sprendimai restruktūrizavimo procese, pavyzdžiui, pritarimas restruktūrizavimo plano projektui, gali būti priimami tik neabejotinai tokią teisę turinčių asmenų, t. y. kreditorių, kurių reikalavimo teisės yra patvirtintos įsiteisėjusiu teismo sprendimu¹⁰⁵. Nei ĮRĮ, nei kituose teisės aktuose nepateiktas sąvokos „patvirtintas kreditoriaus reikalavimas“ apibrėžimas. Tačiau sisteminis ĮRĮ nuostatų aiškinimas (ĮRĮ 12 str. 1 d. 3 p., 23 str. 1 d.) leidžia daryti išvadą, kad patvirtintu reikalavimu laikytinas kreditoriaus reikalavimas, dėl kurio yra priimtas procesinis teismo sprendimas, kuriuo konstatuojama, kad asmuo turi reikalavimo teisę į restruktūrizuojamą įmonę¹⁰⁶. Teismų praktikoje pabrėžiama, kad ĮRĮ neįtvirtinta mechanizmo, kuriuo remiantis balsavimo teisė būtų suteikiama arba teismas galėtų suteikti balsavimo teisę kreditoriams, kurių reikalavimai dar nepatvirtinti. Taigi, darytina išvada, kad kol kreditoriaus reikalavimas nepatvirtintas, ĮRĮ 14 str. 3 d. nesuteikia tokiam kreditoriui balso teisės sprendžiant restruktūrizavimo plano tvirtinimo klausimą¹⁰⁷.

Pažymėtina, kad ĮRĮ nėra tiesioginio draudimo spręsti restruktūrizavimo plano tvirtinimo klausimą tol, kol neišspręstas visų kreditorių reikalavimų tvirtinimo klausimas¹⁰⁸. Atsižvelgiant į ĮRĮ 14 str. 5 d. nustatytus restruktūrizavimo plano pateikimo teismui terminus, siekį restruktūrizavimo procedūras vykdyti operatyviai, taip apsaugant kreditorių visumos interesus, galimybę tikslinti kreditorių reikalavimų dydį (ĮRĮ 12 str. 1 d. 3 p.), darytina išvada, kad kreditorių susirinkimas gali balsuoti dėl restruktūrizavimo plano tvirtinimo, o teismas nutartimi gali tvirtinti planą net ir tais atvejais, kai neišspręstas kai kurių kreditorių reikalavimų tvirtinimo klausimas. Manytina, jog tokia situacija potencialiai gali pažeisti kreditorių, dėl kurių reikalavimų teisių vyksta teisminiai ginčai teises bei visų restruktūrizuojamos įmonės kreditorių lygiateisiškumo principą. Jeigu įmonės restruktūrizavimo plano svarstymas ir tvirtinimas vyktų nepatvirtinus reikšmingos kreditorinių reikalavimų dalies, tai leistų priimti reikšmingą sprendimą dėl įmonės tolesnės veiklos kryptį kreditoriams, kurių balsų dauguma galbūt nepakankama tokiam sprendimui priimti¹⁰⁹. Akivaizdu, jog tokiomis aplinkybėmis negalima kalbėti apie visų restruktūrizavimo proceso dalyvių interesų suderinimą¹¹⁰.

Remiantis išdėstytais argumentais teigtina, jog restruktūrizavimo planas negali būti tvirtinamas tol, kol neišspręstų kreditorių reikalavimų dalis yra tokia reikšminga, jog galėtų daryti lemiamą įtaką restruktūrizavimo plano patvirtinimui arba nepatvirtinimui¹¹¹. Teismų praktikoje pažymima, jog atvejais, kai esminiai sprendimai restruktūrizavimo procese priimami

¹⁰⁵ *Ibid.*, p.107-108.

¹⁰⁶ LAT 2011 m. liepos 4 d. nutartis c.b Nr. 3K-3-314/2011.

¹⁰⁷ *Ibid.*

¹⁰⁸ *Ibid.*

¹⁰⁹ LAT 2011 m. liepos 4 d. nutartis Nr. 3K-3-314/2011

¹¹⁰ *Ibid.*

¹¹¹ *Ibid.*

nepatvirtinus visų kreditorių reikalavimų, turi būti išimtiniai, o teismas turi imtis visų turimų procesinių priemonių, kad, iki kreditorių susirinkime svarstant restruktūrizavimo planą, neliktų kreditorių reikalavimų, kurių tvirtinimo klausimas nebūtų išspręstas¹¹². Be to, jei teisme tvirtinant kreditoriaus reikalavimą kyla ginčas tik dėl jo dalies pagrįstumo, teismas turėtų patvirtinti neginčijamą kreditoriaus reikalavimo dalį tam, kad kreditorius kuo greičiau įgytų teises, kurias jam suteikia ĮRĮ¹¹³.

Reziumuojant skyriuje pateiktą kreditorių teisių restruktūrizavimo bylos iškėlimo stadijoje analizę, teigtina, kad kreditoriaus teisė pareikšti savo nuomonę dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo, nors ir negali šioje stadijoje nulemti proceso eigos, yra svarbi tolimesnėms restruktūrizavimo stadijoms, kurios, neturint kreditorių palaikymo ir paramos, negalės būti įgyvendintos sėkmingai. Kaip atskleidžiama analizės išvadose, kreditoriaus teisė skusti teismo nutartį iškelti įmonei restruktūrizavimo bylą nėra efektyvi kreditoriaus interesų apsaugos priemonė. Privalomas skubus teismo nutarties vykdymas užtikrina restruktūrizuojamos įmonės interesų apsaugą, tačiau visa rizika, susijusi su nepagrįstu įmonės restruktūrizavimo inicijavimu, tenka kreditoriams. Siekiant sumažinti tokią riziką, autoriaus nuomone, svarstyti privalomojo skubaus nutarties iškelti restruktūrizavimo bylą vykdymo pakeitimas fakultatyviu. Kita kreditorių teisė - teisė pareikšti reikalavimą restruktūrizavimo byloje – laikytina esmine šiame proceso etape. Nuo reikalavimo teisės patvirtinimo momento kreditorius tampa restruktūrizavimo proceso dalyviu ir gali disponuoti visomis jam ĮRĮ suteikiamomis teisėmis. Nepaisant to, dėl įstatyminio reglamentavimo trūkumų gali susiklostyti situacijos, kuriose vienas esminių restruktūrizavimo proceso etapų – restruktūrizavimo plano svarstymas ir tvirtinimas – gali vykti nedalyvaujant svarbiems įmonės kreditoriams. Šie teisinio reglamentavimo netobulumai išsprendžiami teismų praktikoje išsaugant pusiausvyrą tarp kreditorių teisių apsaugos, restruktūrizavimo proceso tikslo ir operatyvumo.

5.2. Kreditorių teisės restruktūrizavimo plano rengimo, tvirtinimo stadijoje ir jų įgyvendinimas

Tam, kad parengti efektyvų restruktūrizavimo planą, atitinkantį verslo aplinką ir įmonės galimybes, visų pirmą turi būti tinkamai akumuliuotas ir apskaitytas visas restruktūrizuojamos įmonės turtas. Neįmanoma sudaryti veiksmingo verslo gelbėjimo plano, nežinant, kokias išteklius įmonė gali disponuoti. Šiuo požiūriu svarbios ĮRĮ 8 str. ir 9 str. normos, laikinai sustabdančios visus atsiskaitymus bei draudžiančios apskunkinti ar perleisti įmonės turtą. Per šį

¹¹²*Ibid.*

¹¹³*Ibid.*

įstatymo numatytą laikotarpį privalo būti parengtas, kreditorių susirinkime patvirtintas ir teismui pateiktas įmonės restruktūrizavimo planas.

Restruktūrizavimo planas – tai esminis dokumentas restruktūrizavimo procese, kuris turėtų išreikšti bendrą visų restruktūrizavimo proceso dalyvių susitarimą dėl restruktūrizuojamos įmonės gelbėjimo¹¹⁴. Skirtingose valstybėse šis susitarimas pasiekiamas skirtingai ir pirminė teisė siūlyti restruktūrizavimo planą kartais suteikiama tik pačiai įmonei, kitais atvejais tai gali atlikti kreditoriai arba restruktūrizavimo administratorius¹¹⁵. Egzistuoja ir tarpinių modelių, kuriuose įmonei, nesugebėjus paruošti tinkamo restruktūrizavimo plano per teismo nustatytą laiką, tokia teisė pereina kreditorių susirinkimui¹¹⁶. Lietuvoje restruktūrizavimo plano projektą, remiantis ĮRĮ 14 str. 1 d., ruošia įmonės valdymo organas. Vėliau, valdymo organo parengtas ir dalyvių susirinkimo patvirtintas, restruktūrizavimo plano projektas, remiantis ĮRĮ 14 str. 3 d., teikiamas restruktūrizuojamos įmonės kreditorių susirinkimui svarstyti ir tvirtinti. Teisė rengti ir siūlyti pirminį restruktūrizavimo plano projektą leidžia įmonei nustatyti pagrindines restruktūrizavimo gaires ir kontroliuoti derybas dėl plano projekte numatytų sąlygų. Iš kitos pusės, restruktūrizuojamos įmonės valdymo organas ar dalyviai gali piktnaudžiauti jiems įstatymo suteikta teise ir nustatyti geresnes sąlygas įmonės dalyviams ar kitiems susijusiems kreditoriams, lyginant su kitais įmonės kreditoriais¹¹⁷. Šiame restruktūrizavimo proceso etape kreditorių vaidmuo yra ypatingai svarbus¹¹⁸. Be kreditorių bendradarbiavimo ir pagalbos neįmanoma sukurti efektyvaus restruktūrizavimo plano, kuris būtų patvirtintinas visų įmonės kreditorių susirinkime ir leistų pasiekti restruktūrizavimo tikslus. Kreditoriai turi teisę teikti įmonei skirtingo pobūdžio pagalbą, kuri gali pasireikšti sutarčių keitimu, skolų restruktūrizavimu ar reikalavimo teisių atsisakymu. Kreditorių suteikiamos pagalbos pobūdis ir apimtis yra derybų objektas, todėl šiame poskyryje aptariamos tik kelios, praktikoje nevienareikšmiškai vertinamos, kreditorių pagalbos formos. Šioje darbo dalyje taip pat analizuojama kreditorių teisė teikti pastabas ir pasiūlymus kreditorių susirinkime, svarstant restruktūrizavimo plano projektą, ir jų santykis su teise į informaciją. Atskiras dėmesys skiriamas kreditorių susirinkimo sprendimo privalomumo problematikai bei kreditorių teisės ginčyti kreditorių susirinkimo nutarimus analizei.

¹¹⁴LAT 2011 vasario 28 Civilinė byla Nr. 3K-3-74/2011.

¹¹⁵ Westbrook J. L., *Global View of Business Insolvency Systems*, Washington: Martinus Nijhoff, 2010, p. 152.

¹¹⁶UNCITRAL, *Legislative Guide on Insolvency Law*, New York: United Nations Publication, 2005, p. 212.

¹¹⁷ McCormack G., *Corporate Rescue Law--an Anglo-American Perspective (Corporations, Globalisation and the Law)*, Northampton: Edward Elgar Pub, 2008, p. 253.

¹¹⁸ Westbrook J. L., *Global View of Business Insolvency Systems*, Washington: Martinus Nijhoff, 2010, p. 152.

5.2.1. Teisė suteikti pagalbą dėl restruktūrizuojamos įmonės skolinių įsipareigojimų vykdymo

Įstatymas numato tik bendras sąlygas, kurios privalo būti aptartos restruktūrizavimo plane (IRĮ 12 str. 1d.). Šių sąlygų konkretinimas ir įgyvendinimo detalizavimas lieka susitariančių šalių derybų objektu¹¹⁹. Viena esminių sąlygų, kurios privalo būti nurodomos restruktūrizavimo plane – kreditorių suteikiama pagalba įmonei, kuri gali pasireikšti įvairiai: nuo sudėtingų skolos restruktūrizavimo schemų iki reikalavimo atsisakymo. Atliekamo tyrimo tikslais išskiriamos šios pagrindinės kreditorių pagalbos formos: pagalba, susijusi su sutartinių santykių pakeitimu, skolų kapitalizavimas ir papildomas finansavimas. Šiame darbo skyriuje taip pat aptariamas priešpriešinių reikalavimų įskaitymo institutas, kaip vienas iš restruktūrizuojamos įmonės prievolių įvykdymo būdų ir jo taikymo ypatumai įmonės restruktūrizavimo kontekste.

Šalių interesas, sudarant sutartį, paprastai apsiriboja siekiu gauti naudą, jeigu sutartis bus įgyvendinta laiku ir laikantis joje numatytų sąlygų¹²⁰. Vienos iš susitarančių šalių laikino nemokumo kontekste toks požiūris gali būti netinkamas, ypač kai yra inicijuojama restruktūrizavimo procedūra. Siekiant išgelbėti kontrahentą, patiriantį laikinus finansinius sunkumus, kreditoriai turėtų prisiimti dalį finansinių nuostolių rizikos ir suteikti nuolaidas, leisiančias restruktūrizuojamai įmonei atstatyti mokumą. Dažnai sutartiniuose santykiuose kreditorių pagalba pasireiškia reikalavimų vykdymo terminų atidėjimu, reikalavimų (jų dalies) atsisakymu ar piniginės prievolės pakeitimu kita prievole. Kai kuriose valstybėse restruktūrizavimo administratoriui suteikiama teisė pasirinkti sutartis, kurias restruktūrizavimo tikslais įmonė nutraukia, o kurias vykdo toliau peržiūretomis sąlygomis¹²¹. Tokiais atvejais nutraukiamos sutartys nenaudingos restruktūrizuojamai įmonei, pavyzdžiui tos, kurių vykdymo sąnaudos viršija suteikiamą naudą. Restruktūrizuojamos įmonės kreditoriai, su kuriais vienašališkai nutraukiama sutartis, turi teisę pareikšti įmonei reikalavimą dėl nuostolių atlyginimo ir stoti į bendrą kreditorių eilę¹²². Iš vienos pusės tokia priemonė leidžia atsikratyti įsipareigojimų, gilinančių įmonės finansinius sunkumus, ir užfiksuoti konkretų kreditorinį reikalavimą dėl nuostolių atlyginimo, vietoje kintamųjų sutarties vykdymo sąnaudų. Iš kitos pusės, toks elgesys neatitinka fundamentalaus sutarčių teisės principo *pacta sunt servanda* ir pažeidžia kreditoriaus teisėtus lūkesčius. Siekiant išsaugoti restruktūrizuojamos įmonės ir jos

¹¹⁹ Westbrook J. L., *Global View of Business Insolvency Systems*, Washington: Martinus Nijhoff, 2010, p. 151-152

¹²⁰ The World Bank, *Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems*, Washington, 2001, p. 37. Prieiga per internetą :<www.worldbank.org/ifa/ipg_eng.pdf>, (žiūrėta 07-03-2014).

¹²¹ Tissot F. R., *The Effects of a Reorganization on (Executory) Contracts: A Comparative Law and Policy Study [United States, France, Germany and Switzerland]*. Prieiga per internetą: <<http://www.iiiglobal.org/component/jdownloads/finish/337/5916.html>>, žiūrėta (07-03-2014).

¹²² The World Bank, *Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems*, Washington, 2001, p. 36-37. Prieiga per internetą :<www.worldbank.org/ifa/ipg_eng.pdf>, (žiūrėta 07-03-2014).

kreditorių interesų pusiausvyrą, autoriaus nuomone, tokia priemonė galėtų būti naudojama tik kaip *ultima ratio*. Pažymėtina, kad Lietuvoje restruktūrizavimo administratoriaus vaidmuo nėra toks aktyvus ir panašios teisės jam nėra suteikiamos.

Kitas sutartinių santykių aspektas, į kurį autorius norėtų atkreipti dėmesį, yra neretai sutartyse pasitaikanti sąlyga, pagal kurią sutartis gali būti nutraukiama vienašališkai, jeigu kita šalis tampa nemoki, jai iškeliama bankroto ar restruktūrizavimo byla¹²³. Tokiais atvejais šalis, kuri tampa nemoki, bankrutuojanti ar restruktūrizuojama, laikoma pažeidusia sutartį, dėl ko priešinga šalis turi teisę vienašališkai nutraukti sutartį ir reikalauti netesybų ar nuostolių atlyginimo. Tokios sąlygos UNCITRAL teisėkūros nemokumo srityje gairėse vadinamos *ipso facto* sąlygomis¹²⁴. Kai kurių valstybių, pavyzdžiui, Prancūzijos Komercinio kodekso L. 622-13 I paragrafas numato, kad tokio pobūdžio sąlygos negalioja ir sutartis negali būti nutraukiama vien dėl restruktūrizavimo proceso inicijavimo vienai iš šalių¹²⁵. JAV ir Kanados teisinis reglamentavimas taip pat numato *ipso facto* sąlygų negaliojimą¹²⁶. Lietuvos teisės aktai nereglamentuoja *ipso facto* sąlygų negaliojimo, vienai iš sutarties šalių iškėlus restruktūrizavimo bylą. Manytina, kad įstatyminis reguliavimas, pagal kurį sutarties sąlygos, leidžiančios vienašališkai nutraukti sutartį vienos iš šalių restruktūrizavimo atveju, pripažįstamos negaliojančiomis, prieštarauja sutarties laisvės principui. CK 6.156 str. 1 d. numato, kad šalys turi teisę laisvai sudaryti sutartis ir savo nuožiūra nustatyti tarpusavio teises bei pareigas, taip pat sudaryti ir CK nenumatytas sutartis, jeigu tai neprieštarauja įstatymams. Šalys yra laisvos susitarti ir dėl sutarties nutraukimo sąlygų bei tvarkos tiek, kiek to nenumato imperatyvios įstatymo normos. CK 6.217 str. 5 d. numatyta, kad vienašališkai sutartis gali būti nutraukta joje numatytais atvejais. Tokiu būdu sąlyga, pagal kurią sutartis gali būti vienašališkai nutraukta vienai iš šalių iškėlus restruktūrizavimo bylą, neprieštarautų imperatyvioms įstatymo normoms ir galiotų. Tačiau pažvelgus į *ipso facto* sąlygų draudimo praktiką restruktūrizavimo proceso kontekste, randama ir ją palaikančių argumentų. Manytina, kad svarbiausias iš jų yra galimybė išsaugoti restruktūrizuojamos įmonės sutartis, kurios yra svarbios komercinės veiklos vykdymui ir verslo plėtrai, pavyzdžiui nuomos, lizingo, franšizės sutartys¹²⁷. Be to, atsižvelgiant į viešąjį interesą restruktūrizavimo byloje¹²⁸ ir siekį sudaryti sąlygas laikinų finansinių sunkumų

¹²³ The World Bank, *Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems*, Washington, 2001, p. 38. Prieiga per internetą :<www.worldbank.org/ifa/ipg_eng.pdf>, (žiūrėta 07-03-2014).

¹²⁴ UNCITRAL, *Legislative Guide on Insolvency Law*, New York: United Nations Publication, 2005, p. 122

¹²⁵ Prancūzijos komercinis kodeksas. Prieiga per internetą: <http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/commercetextA.htm>, (žiūrėta 07-03-2014).

¹²⁶ Tissot F. R., *The Effects of a Reorganization on (Executory) Contracts: A Comparative Law and Policy Study* [United States, France, Germany and Switzerland]. Prieiga per internetą: <<http://www.iiiglobal.org/component/jdownloads/finish/337/5916.html>>, žiūrėta (07-03-2014).

¹²⁷ The World Bank, *Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems*, Washington, 2001, p. 38. Prieiga per internetą :<www.worldbank.org/ifa/ipg_eng.pdf>, (žiūrėta 07-03-2014).

¹²⁸ LAT 2010 m. birželio 7 d. nutartis c.b. Nr. 3K-3-264/2010.

turinčioms įmonėms tęsti veiklą, išsaugoti darbo vietas, apsaugoti jos pačios ir jos kreditorių interesus, leistinas proporcingas šalių laisvės susitarti dėl sutarties sąlygų apribojimas. Remiantis argumentais už ir prieš *ipso facto* sąlygų negaliojimą, manytina, kad restruktūrizuojamos įmonės ir jos kreditorių interesai galėtų būti derinami numatant *ipso facto* sąlygų negaliojimą tik tam tikro tipo sutartyse, kurios yra būtinos restruktūrizavimo tikslams pasiekti¹²⁹. Kreditorių teisės papildomai galėtų būti užtikrinamos galimybe gauti kompensaciją tuo atveju, kai sutarties su restruktūrizuojama įmone išsaugojimas ir vykdymas sukelia jiems neproporcingus nuostolius¹³⁰.

ĮRĮ 8 str. 3 p. numato, kad iki teismo nutarties patvirtinti restruktūrizavimo planą priėmimo dienos sustabdomas restruktūrizuojamos įmonės reikalavimų įskaitymas. Nepaisant to, kreditorių ir restruktūrizuojamos įmonės teisė restruktūrizavimo plane susitarti dėl priešpriešinių reikalavimų įskaitymo nėra ribojama. Remiantis CK 6.130 str. 1 d., įskaitomas gali būti vienarūšis priešpriešinys reikalavimas, kurio terminas yra suėjęs arba kurio terminas nenurodytas ar apibūdintas pagal pareikalavimo momentą. CK 6.140 str. numato lengvatinę sąlygą, pagal kurią skolininko nemokumo atveju, kreditoriai gali įskaityti savo reikalavimus, nors jų terminas dar nėra suėjęs. Neabejotina, įskaitymo instituto taikymas leidžia išvengti nereikalingų sąnaudų, susijusių su banko transakcijomis. Be to, būtų neteisinga įmonei, pačiai negalint išmokėti savo skolų, reikalauti atsiskaitymo iš kreditorių¹³¹. Tačiau kitų restruktūrizuojamos įmonės kreditorių atžvilgiu įskaitymo instituto taikymas vertintinas nevienareikšmiškai. Visų pirmą, įskaitymo atveju priešpriešinį reikalavimą į restruktūrizuojamą įmonę turintis kreditorius tampa privilegijuotu visų kitų įmonės kreditorių atžvilgiu. Restruktūrizuojamos įmonės kreditorių reikalavimai tenkinami restruktūrizavimo plane numatytais terminais ir tvarka, laikantis ĮRĮ 13 str. numatyto eiliškumo. Taikydamas įskaitymą, kreditorius turi galimybę patenkinti savo reikalavimą ankščiau už visus kitus restruktūrizuojamos įmonės kreditorius. Be to, įskaitymo atveju, esant vienodai priešpriešinių reikalavimų vertei arba skolininko reikalavimo vertei viršijant kreditoriaus reikalavimo vertę, kreditorius gauna pilną atsiskaitymą iš skolininko¹³². Tuo tarpu kiti kreditoriai prisiima dalį finansinių nuostolių rizikos ir jų reikalavimai ne visada patenkinami pilna apimtimi. Įskaitymo taikymas taip pat mažina restruktūrizuojamos įmonės apyvartines lėšas, kas gali būti reikšminga verslo vystymui. Apibendrinant teigtina, kad įskaitymo instituto taikymas restruktūrizavimo proceso metu gali pažeisti kreditorių lygiateisiškumo principą ir suteikti priešpriešinį reikalavimą į restruktūrizuojamą įmonę turinčiam kreditoriui privilegijuotą padėti kitų kreditorių atžvilgiu.

¹²⁹UNCITRAL, *Legislative Guide on Insolvency Law*, New York: United Nations Publication, 2005, p. 123

¹³⁰ <http://www.iiiglobal.org/component/jdownloads/finish/337/5916.html> P. 19.

¹³¹ The World Bank, *Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems*, Washington, 2001, p. 39. Prieiga per internetą :<www.worldbank.org/ifa/ipg_eng.pdf>, (žiūrėta 07-03-2014).

¹³²*Ibid.*

Kreditoriams taikant nuolaidas ir atsisakant dalies kreditorinio reikalavimo, tenkinamo pirmajame kreditorinių reikalavimų etape, tikslinga, kad akcininkai taip pat numatytų papildomų investicijų į įmonės ilgalaikį turtą arba pritrauktų papildomą akcinį kapitalą įvairių finansinių instrumentų forma (kaip viena iš jų galėtų būti konvertuojamų į akcijas restruktūrizavimo proceso pabaigoje obligacijų išleidimas)¹³³. Kita pagalbos restruktūrizuojamai įmonei suteikimo forma, kuriai taip pat reikalingas bendradarbiavimas su įmonės dalyviais, yra skolos konvertavimas į įmonės vertybinius popierius (angl. *debt-for-equity swap*)¹³⁴. ĮRĮ 12 str. 1 d. 4 p. šalia kitų kreditorių pagalbos formų yra minima atsiskaitymo su kreditoriais įmonės turtu ir (ar) įmonės akcijomis galimybė. Skolos konvertavimo į įmonės vertybinius popierius mechanizmas, kuris kitaip gali būti vadinamas skolos kapitalizavimu, leistų pagerinti įmonės finansinius rodiklius. Remiantis ABĮ 50 str. 2 d., įmonės įstatinis kapitalas galėtų būti didinamas papildomais kreditorių įnašais, o kreditorių prievolė apmokėti naujai išleistas akcijas pasibaigtų įskaitymo būdu. Kreditorių požiūriu skolos kapitalizavimas, išleidžiant papildoma akcijų emisiją užtikrintų jų galimybę betarpiškai ateityje dalyvauti įmonės valdymo procese ir gauti pelno dalį, o įmonė sumažintų savo įsiskolinimus¹³⁵. Šiuo atveju aktualu pažymėti sektiną kitų valstybių praktiką. Pavyzdžiui, Vokietijos 2011 metais priimtas Įmonių restruktūrizavimo ir sanavimo palengvinimo įstatymas (vok. *Gesetz zur weiteren Erleichterung der Sanierung von Unternehmen*) tiesiogiai numato restruktūrizuojamos įmonės skolos konvertavimo galimybę¹³⁶.

Apibendrinant teigtina, kad kreditorių pagalba restruktūrizavimo procese gali pasireikšti įvairia forma, tačiau visais atvejais būtina paisyti ne tik restruktūrizuojamos įmonės interesų, bet ir jos kreditorių interesų. *Ipsa facto* sąlygos, dažnai pasitaikančios sutartyse, gali lemti restruktūrizuojamos įmonės veiklai būtinų sutarčių vienašališką nutraukimą, įmonei iškėlus restruktūrizavimo bylą. Tokia padėtis gali ženkliai sukliudyti sėkmingam restruktūrizavimo procesui ir tolesnei įmonės veiklai, nuo ko taip pat nukentėtų įmonės kreditorių interesai. Iš kitos pusės, teisinis reguliavimas, besąlygiškai numatantis *ipso facto* sąlygų negaliojimą, prieštarauja fundamentaliems sutarčių teisės principams. Manytina, kad ši problema galėtų būti sprendžiama teismų praktikoje, ipso facto sąlygas pripažįstant negaliojančiomis tik išimtiniais atvejais, kai jų taikymas prieštarauja sąžiningumo, protingumo ir teisėtų lūkesčių principams. Kaip matyti iš pateiktos analizės, įskaitymo institutas restruktūrizavimo procese gali suteikti priešpriešinį reikalavimą į restruktūrizuojamą įmonę turinčiam kreditoriui privilegijuotą padėtį kitų jos

¹³³Nacionalinė verslo administratorių asociacija. Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė. Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/svv/doc/Nemokumo%20studija.doc>>, (žiūrėta 07-03-2014).

¹³⁴OECD Glossary of Statistical Terms. OECD Publishing, 2008 p. 130.

¹³⁵Ashurst, More creditors' influence and improved restructuring options within insolvency proceedings. Prieiga per internetą: <www.ashurst.com/doc.aspx?id_Content=7421>, (žiūrėta 07-03-2014).

¹³⁶Vokietijos Įmonių restruktūrizavimo ir sanavimo palengvinimo įstatymas. Prieiga per internetą: <<http://dipbt.bundestag.de/extrakt/ba/WP17/338/33871.html>>, (žiūrėta 07-03-2014).

kreditorių atžvilgiu. Dėl šios priežasties svarbu užtikrinti, kad restruktūrizavimo plane numatytas priešpriešinių reikalavimų įskaitymas nepažeistų restruktūrizuojamos įmonės kreditorių teisių ir interesų pusiausvyros bei lygiateisiškumo principo. Vakarų Europos valstybėse plačiau žinoma skolos konvertavimo į įmonės vertybinius popierius praktika galėtų būti pritaikoma Lietuvoje, sistemiškai taikant ABI ir ĮRĮ nuostatas.

5.2.2. Teisė teikti pasiūlymus ir balsuoti kreditorių susirinkime dėl restruktūrizavimo plano tvirtinimo

Pagrindinis vaidmuo vertinant restruktūrizavimo plano ekonominį pagrįstumą ir naudingumą kreditoriams bei tikslingumą, siekti išsaugoti laikinų finansinių sunkumų turintį subjektą, kaip veikiančią rinkos dalyvį, tenka įmonės kreditoriams¹³⁷. Pagal ĮRĮ 14 str. 3 d. restruktūrizavimo plano projektui turi pritarti kreditorių susirinkimas. Remiantis ĮRĮ 14 str. 2 d. 2 p., kreditorių susirinkimas, kuriame būtų svarstomas restruktūrizavimo plano projektas, turi įvykti ne vėliau, kaip likus 10 dienų iki teismo nustatyto termino pateikti restruktūrizavimo planą pabaigos. Susirinkimo metu kiekvienas kreditorius turi teisę teikti pastabas ir pasiūlymus dėl restruktūrizavimo plano projekto bei kitaip ginti savo teises (ĮRĮ 24 str.). Kreditorių galimybė, tinkamai įvertinti restruktūrizavimo plano pagrįstumą bei efektyvumą, didžiąja dalimi priklauso nuo turimos informacijos. Todėl, siekiant palengvinti plano svarstymo ir derinimo etapą, kreditoriams turi būti pateikiama išsami informacija apie įmonės finansinę būklę, restruktūrizavimo plane pateikiamas verslo gelbėjimo priemonės bei jų įtaką kreditorių reikalavimo teisėms¹³⁸. Šiuo tikslu, visiems įmonės kreditoriams privalo būti sudaromos lygios galimybės susipažinti su restruktūrizavimo plano projektu ir restruktūrizavimo administratoriaus išvada (ĮRĮ 14 str. 2 d. 3 p.). Kreditorių teisę į informaciją taip pat užtikrina ĮRĮ 12 str. 1 d. įtvirtinti bendri turinio reikalavimai restruktūrizavimo planui. Šiame straipsnyje išvardintos informacijos pateikimas restruktūrizavimo plane garantuoja minimalų skaidrumo lygį ir skatina kreditorių pasitikėjimą procesu bei siūlomomis restruktūrizavimo priemonėmis¹³⁹.

Remiantis ĮRĮ 14 str. 3 d., kreditorių susirinkimas pritaria restruktūrizavimo plano projektui, jeigu už tai balsuoja kreditoriai, kurių reikalavimų suma vertine išraiška sudaro ne mažiau kaip 2/3 visų teismo patvirtintų kreditorių reikalavimų sumos vertinės išraiškos. Kreditorių teisės balsuoti dėl restruktūrizavimo plano įgijimo problematika ir jos santykis su kreditorinių reikalavimų tvirtinimu jau buvo atskleistas ankstesniame darbo skyriuje. Toliau dėmesys sutelkiamas į kitus probleminius klausimus: balsavimo tvarka su galimybe skirstyti

¹³⁷ LapT 2011 m. gegužės 12 d. nutartis c.b. Nr. 2-1524/2011.

¹³⁸ UNCITRAL, *Legislative Guide on Insolvency Law*, New York: United Nations Publication, 2005, p. 216.

¹³⁹ *Ibid.*, p. 127.

kreditorius į klases bei kreditorių susirinkimo sprendimo privalomumas kreditorių mažumos atžvilgiu.

Kaip matyti iš ĮRĮ 14 str. 3 d., 25 str. 1 d. 8 p., 26 str. 1 d. formuluočių, balsavimo kreditorių susirinkime rezultatus lemia ne balsų skaičius, o turimos reikalavimo teisės vertė. Priklausomai nuo reikalavimo vertės dydžio, jo įvykdymo užtikrinimo būvimo išskiriamos skirtingos restruktūrizuojamos įmonės kreditorių grupės. Kai kuriose valstybėse balsavimo kreditorių susirinkime tvarka atspindi šį kreditorių skirstymą. Pavyzdžiui Vokietijoje, Slovakijoje, Bulgarijoje reorganizavimo planą turi patvirtinti kiekviena kreditorių grupė atskirai – kreditoriai, kurių reikalavimo teisės užtikrintos, paprastieji kreditoriai ir įmonės dalyviai¹⁴⁰. Toks restruktūrizuojamos įmonės kreditorių skirstymas, visų pirma, užkertą kelią potencialiam interesų konfliktui tarp skirtingų grupių atstovų. Kaip buvo analizuojama antrame darbo skyriuje, kreditorių suinteresuotumas ir elgesys restruktūrizavimo procese gali priklausyti nuo turimos reikalavimo teisės specifikos¹⁴¹. Antra, kreditorių skirstymas į klases užtikrina lygiateisiškumo reikalavimo laikymąsi, kai kreditoriai, turintys vienodos rūšies reikalavimus, traktuojami vienodai¹⁴². Ankstesnėje ĮRĮ redakcijoje pagal restruktūrizavimo metu suteikiamų teisių apimtį buvo išskiriami pagrindiniai kreditoriai ir paprastieji kreditoriai¹⁴³. Prie pagrindinių kreditorių buvo priskiriami kreditoriai, kurių reikalavimo teisės užtikrintos įkeitimu ir (ar) hipoteka, laidavimu ir (ar) garantija, arba kreditoriai kurių reikalavimo suma sudarė nemažiau 1/5 visų kreditorių bendros reikalavimų sumos. Pagrindiniai kreditoriai turėjo platesnes galimybes dalyvauti ir daryti įtaką restruktūrizavimo procesui. Tokiu būdu buvo susidariusi situacija, kai reikalavimo užtikrinimo priemonėmis apsaugoti kreditoriai gaudavo papildoma įstatyminę apsaugą¹⁴⁴. Dabartinėje įstatymo redakcijoje atsisakyta kreditorių skirstymo į pagrindinius ir paprastuosius. Pažymėtina, kad ankstesnėje ĮRĮ redakcijoje taip pat buvo numatyta galimybė susirinkimo nutarimu vykdyti balsavimą bendrai arba grupėmis. Pagal ankstesnės įstatymo redakcijos 21 str. 3 d. kreditoriai, kurių reikalavimai užtikrinti įkeitimu ir (ar) hipoteka buvo išskiriami į atskirą grupę. Restruktūrizavimo planui patvirtinti buvo reikalaujama, kad bendra visose grupėse surinktų balsų suma būtų ne mažesnė kaip 2/3 visų kreditorių bendros reikalavimų sumos. Pagal galiojančio ĮRĮ 14 str. 3 d. normą laikoma, kad kreditorių susirinkimas pritarė restruktūrizavimo plano projektui, jeigu už tai balsavo kreditoriai, kurių reikalavimų suma vertine išraiška sudaro ne mažiau kaip 2/3 visų teismo patvirtintų kreditorių reikalavimų sumos vertinės išraiškos. Tai reiškia, kad, remiantis galiojančia įstatymo redakcija, kreditoriai negali

¹⁴⁰Mallon Ch., *The Restructuring Review. Sixth Edition*. London: Law Business Research Ltd., 2013, p. 160.

¹⁴¹ Westbrook J. L., *Global View of Business Insolvency Systems*, Washington: Martinus Nijhoff, 2010, p. 154.

¹⁴² The World Bank, *Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems*, Washington, 2001, p. 50. Prieiga per internetą :<www.worldbank.org/ifa/ipg_eng.pdf>, (žiūrėta 07-03-2014).

¹⁴³ Miliauskas P., Susiję kreditoriai restruktūrizavimo procese. *Justitia*, 2010 Nr. 2(74), p.106.

¹⁴⁴*Ibid.*, p.107.

būti skirstomi į klases ir balsavimas dėl restruktūrizavimo plano tvirtinimo gali vykti tik *en masse*. Atsižvelgiant į reikalavimo užtikrinimo priemonėmis apsaugotų kreditorių ir paprastųjų kreditorių interesų konflikto problematiką, tokiam teisinio reglamentavimo pakeitimui sunku pritarti. Pažymėtina, kad paprastai būtent didžiųjų kreditorių reikalavimai yra užtikrinami skolininko turto įkeitimu ar hipoteka. Todėl egzistuoja didelė tikimybė, kad restruktūrizavimo plano patvirtinimą ir, atitinkamai, tolimesnę įmonės restruktūrizavimo eigą nulems vieno ar kelių kreditorių, turinčių 2/3 visų kreditorinių reikalavimų sumos vertės reikalavimą, valia. Tuo tarpu, esant galimybei balsuoti atskirose kreditorių grupėse, paprastųjų kreditorių pritarimas taip pat turėtų įtaką balsavimo rezultatams. Todėl, nepaisant, galbūt, didesnių laiko ir finansinių kaštų, reikalingų balsavimui klasėse organizuoti, tokia balsavimo tvarka leistų geriau užtikrinti kreditorių lygiateisiškumą ir jų interesų apsaugą.

Balsavimui vykstant klasėse arba balsuojant bendrai, sprendimas priimamas jeigu už jį balsuoja kreditoriai, kurių reikalavimų verčių suma atitinka įstatyme įtvirtintą ribą. Remiantis ĮRĮ 26 str. 6 d., kreditorių susirinkimo sprendimai yra privalomi visiems restruktūrizuojamos įmonės kreditoriams. Svarbiausias kreditorių susirinkimo priimamas sprendimas – tai sprendimas dėl restruktūrizavimo plano patvirtinimo, lemiantis tolesnę restruktūrizavimo proceso eigą. Nepaisant to, kad ĮRĮ dar keliamas reikalavimas dėl restruktūrizavimo plano patvirtinimo teisme, šis etapas negalimas be kreditorių susirinkimo pritarimo siūlomam restruktūrizavimo plano projektui. Lietuvos teismų praktikoje pažymima, kad įmonės savininkų, vadovų ir kreditorių susitarimas dėl konkrečios įmonės verslo perspektyvų, kuris atspindi šalių suderintą valią siekiant restruktūrizavimo proceso tikslo – finansinius sunkumus patiriančios įmonės išsaugojimo ir jos ūkinės komercinės veiklos plėtojimo¹⁴⁵. Toks teismo išaiškinimas suponuoja, kad restruktūrizavimo planas turėtų išreikšti *suderintą* kreditorių, bendrovės ir jos dalyvių valią (CK 1.63 str. 7 d.). Tačiau, remiantis ĮRĮ 14 str. 3 d., restruktūrizavimo plano projektas laikomas patvirtintu, jeigu jam pritaria kreditoriai, kurių reikalavimų suma vertine išraiška sudaro ne mažiau kaip 2/3 visų teismo patvirtintų kreditorių reikalavimų sumos vertinės išraiškos. Šis kreditorių susirinkimo sprendimas tampa privalomas kreditoriams, balsavusiems prieš plano patvirtinimą ar nedalyvavusiems balsavime. Tokiu teisiniu reglamentavimu atsižvelgiama į sunkumus, kylančius siekiant suderinti visų restruktūrizuojamos įmonės kreditorių poziciją¹⁴⁶. Vienbalsio pritarimo reikalavimas, kaip minėta ankstesniuose darbo skyriuose, trukdo efektyviai restruktūrizavimo proceso eigai ir vertinamas kaip vienas svarbiausių neformalaus restruktūrizavimo neigiamų bruožų. Kreditoriai, kurie nedalyvavo kreditorių susirinkime ir neišreiškė savo pozicijos dėl restruktūrizavimo plano projekto, su

¹⁴⁵LAT 2014 m. vasario 7 d. nutartis c.b. 3K-3-11/2014.

¹⁴⁶Lapt 2011 m. spalio mėn. 6 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2-2515/2011.

sąlyga, kad jiems įstatyme numatyta tvarka buvo pranešta apie vykstantį kreditorių susirinkimą, neturėtų būti kliūtis restruktūrizavimo plano tvirtinimui¹⁴⁷. Manytina, kad tokie kreditoriai nėra suinteresuoti restruktūrizavimo procesu ir neįgyvendina ĮRĮ jiems suteiktas teises dėl savo pačių nerūpestingumo. Kitokia situacija susiklosto kreditorių, nepritarusių restruktūrizavimo planui, atžvilgiu.

Kreditorių daugumos priimto sprendimo privalomumas yra mechanizmas, užtikrinantis operatyvią restruktūrizavimo proceso eigą. Priešingu atveju, restruktūrizavimo plano svarstymas ir tvirtinimas reikalautų neproporcingai daug laiko ir pastangų. Tačiau, daugumos sprendimo privalomumas turėtų būti derinamas su atitinkama mažumos kreditorių teisių apsauga, užtikrinant, kad jų interesai nebūtų pažeidžiami¹⁴⁸. Kreditorių susirinkimo sprendimas, kuriuo pritariama restruktūrizavimo plano projektui, turi tiesioginę įtaką kreditorių ir restruktūrizuojamos įmonės sutartiniams santykiams. Restruktūrizavimo plane *inter alia* numatomi restruktūrizuojamos įmonės ir jos kreditorių sutarčių pakeitimai, vykdymo terminų atidėjimai ir kitokios sutartinių santykių modifikacijos, reikalingos restruktūrizavimo tikslui pasiekti. Tai reikštų, kad kreditorių susirinkimo sprendimas, privalomas visiems restruktūrizuojamos įmonės kreditoriams, gali daryti tiesioginę įtaką mažumos kreditorių sutartiniams santykiams be jų pačių valios išreiškimo ar sutikimo. Nors tokia intervencija į privatus kreditorių ir įmonės santykius yra būtina restruktūrizavimo tikslui pasiekti, ji turi būti įgyvendinama laikantis proporcingumo principo ir mažumos kreditorių teisių apsaugos. Pozityvioji teisė turėtų numatyti, kad daugumos priimtas sprendimas bus privalomas visiems restruktūrizuojamos įmonės kreditoriams tik jeigu kitų kreditorių interesai nėra neproporcingai ribojami ar pažeidžiami tokiu sprendimu. Kalbant apie sprendimą patvirtinti restruktūrizavimo plano projektą, projekte numatytos priemonės neturėtų bloginti mažumos kreditorių ekonominės padėties¹⁴⁹. Jeigu mažumos kreditoriaus reikalavimo teisė yra užtikrinta įkeitimu ir (ar) hipoteka, restruktūrizavimo plane numatytos priemonės turėtų užtikrinti, kad kreditoriaus reikalavimas bus patenkintas pilnai, bet ne mažesne apimtimi nei įkeisto turto vertė¹⁵⁰. Kai kuriose valstybėse kreditoriui suteikiama teisė vetuoti kreditorių susirinkimo sprendimą dėl restruktūrizavimo plano patvirtinimo, jeigu restruktūrizavimo planas pažeidžia jų interesus ir nepagrįstai blogina ekonominę padėtį¹⁵¹. ĮRĮ nesuteikia veto teisės ir nenumato bendrų mažumos kreditorių teisių apsaugos garantijų. Tačiau restruktūrizuojamos įmonės kreditoriams suteikiama teisė ginčyti

¹⁴⁷UNCITRAL, *Legislative Guide on Insolvency Law*, New York: United Nations Publication, 2005, p. 219.

¹⁴⁸*Ibid.*, p. 218.

¹⁴⁹ Wood Ph. R., *Principles of International Insolvency Law*, London: Sweet & Maxwell, 2007, p. 136.

¹⁵⁰UNCITRAL, *Legislative Guide on Insolvency Law*, New York: United Nations Publication, 2005, p. 218.

¹⁵¹ Wood Ph. R., *Principles of International Insolvency Law*, London: Sweet & Maxwell, 2007, p. 136.

kreditorių susirinkimo sprendimus (ĮRĮ 24 str. 7 p.). Šios teisės efektyvumas ir įgyvendinimo sąlygos plačiau analizuojamos sekančiame darbo poskyryje.

5.2.3. Teisė ginčyti kreditorių susirinkimo sprendimus

Remiantis ĮRĮ 24 str. 7 p., kiekvienas restruktūrizuojamos įmonės kreditorius turi teisę apskusti teismui kreditorių susirinkimo (komiteto) priimtus nutarimus per 14 kalendorinių dienų nuo tos dienos, kai sužinojo arba turėjo sužinoti apie šiuos nutarimus. Sistemaiškai aiškinant šią įstatymo nuostata su ĮRĮ 14 str. 3 d., teigtina, kad kreditorius, nesutinkantis su restruktūrizavimo planu ir manantis, kad jame numatytos priemonės pažeidžia jo teises ir interesus, turi teisę apskusti kreditorių susirinkimo nutarimą dėl restruktūrizavimo plano patvirtinimo. ĮRĮ nėra atskirai aptariama galimybė skusti teismui kreditorių susirinkimo sprendimu patvirtintą restruktūrizavimo plano projektą. Kreditoriaus teisė ginčyti kreditorių susirinkimo sprendimus laikytina priemone, kurios pagalba gali būti įgyvendinama kreditorių susirinkimo patvirtinto restruktūrizavimo plano projekto teisėtumo ir pagrįstumo kontrolė. Dėl šių priežasčių, toliau kreditoriaus teisė skusti kreditorių susirinkimo sprendimus analizuojama būtent restruktūrizavimo plano projekto tvirtinimo kontekste.

Teismas per 15 kalendorinių dienų rašytinio proceso tvarka priima nutartį dėl restruktūrizavimo plano, kuri yra galutinė ir neskundžiama. Teismui patvirtinus restruktūrizavimo planą, jo nuostatos tampa privalomos visiems restruktūrizavimo proceso dalyviams ir gali būti keičiamos tik laikantis ĮRĮ 14 str. 11 d. numatytos tvarkos. Plane įtvirtintos sąlygos dėl įmonės prievolių įvykdymo tvarkos ir terminų ar kitokie įmonės ir kreditorių sutartinių santykių pakeitimai taip pat įgyja privalomąją galią nuo teismo nutarties patvirtinti restruktūrizavimo planą įsigaliojimo¹⁵². Praktiniu požiūriu minėtų dviejų įstatymo normų santykis yra nevienareikšmis. Teismo vaidmuo, tvirtinant įmonės restruktūrizavimo planą, yra orientuotas į ĮRĮ ir kituose teisės aktuose reglamentuoto įmonės restruktūrizavimo proceso teisėtumo įvertinimą. Tvirtindamas restruktūrizavimo planą, teismas įvertina, ar pats restruktūrizavimo planas atitinka jam keliamus reikalavimus, ar jis parengtas ir pateiktas ĮRĮ nustatyta tvarka, o jeigu ši tvarka buvo pažeista, ar pažeidimai buvo tokio pobūdžio, kad galėtų lemti restruktūrizavimo plano parengimo ir patvirtinimo proceso, kaip sudėtinės restruktūrizavimo proceso dalies, neteisėtumą. Šiame etape teismas neprivalo detaliam išanalizuoti ir pasisakyti dėl atskirų kreditorių abejonių dėl restruktūrizavimo plano atskirų punktų ekonominio pagrįstumo¹⁵³. Turint omenyje tai, kad pagrindinis vaidmuo vertinant

¹⁵² The World Bank, *Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems*, Washington, 2001, p. 53. Prieiga per internetą :<www.worldbank.org/ifa/ipg_eng.pdf>, (žiūrėta 07-03-2014).

¹⁵³LAT 2011 m. liepos 4 d. nutartis Nr. 3K-3-314/2011

restruktūrizavimo plano ekonominį pagrįstumą ir naudingumą tenka įmonės kreditoriams¹⁵⁴ ir teismo vaidmuo yra labiau nukreiptas į plano atitikimo įstatymo formaliems reikalavimams vertinimą¹⁵⁵, kreditorius, nesutinkantis su restruktūrizavimo planu, neturi galimybės efektyviai ginti savo teises. Tam, kad kreditoriaus teisė skusti kreditorių susirinkimo nutarimą, kuriuo pritarta restruktūrizavimo planui, būtų įgyvendinama efektyviai, nutarimo apskundimas turėtų suspenduoti restruktūrizavimo plano tvirtinimą teisme. Priešingu atveju, neįvertinus kreditoriaus skundo pagrįstumo ir plane numatytų priemonių įtakos jo teisėms ir interesams, restruktūrizavimo planas būtų galutinai patvirtintas teismo be teisės skusti teismo nutartį. Iš kitos pusės, procedūrų sustabdymas dėl kreditorių susirinkimo sprendimo apskundimo gali sutrukdyti visą restruktūrizavimo procesą ir uždelsti restruktūrizavimo plano rengimo ir tvirtinimo stadiją. Autoriaus nuomone, procedūrų sustabdymo klausimas būtų neaktualus, jeigu įstatymas įtvirtintų pakankamai priemonių, uždraudžiančių piktnaudžiavimą restruktūrizavimo procesu. Primintinas atvejis su susijusiais kreditoriais, kai balsų daugumą turinti patronuojanti ar seserinė įmonė gali vienašališkai inicijuoti restruktūrizavimą ir spręsti visus esminius klausimus proceso metu. Atsižvelgiant į galiojančią teisinę reguliavimą, teigtina, kad siekiant užkirsti kelią nepagrįstam restruktūrizavimo proceso vilkinimui, turėtų būti konkretinami apskundimo pagrindai ir sąlygos. Atkreiptinas dėmesys į Vokietijos patirtį šiuo klausimu. Remiantis Įmonių restruktūrizavimo ir sanavimo palengvinimo įstatymu, restruktūrizuojamos įmonės kreditoriaus skundas nagrinėjamas teisme tik tokiu atveju, jeigu pareiškėjas išnaudojo visas savo teisių gynybos priemones¹⁵⁶. Kadangi ĮRĮ nenumato ikiteisminio nagrinėjimo tvarkos, tai galėtų būti aktyvūs kreditoriaus veiksmai kreditorių susirinkimo metu, pastabų ir pasiūlymų teikimas tiek kreditorių susirinkimui, tiek restruktūrizavimo administratoriui. Nurodyto Vokietijos įstatymo 253 str. numato, kad pareiškėjas turėjo kreditorių susirinkime balsuoti prieš skundžiamą sprendimą. Be to pareiškėjas privalo įrodyti, kad restruktūrizavimo plano projektas, patvirtintas skundžiamu kreditorių susirinkimo sprendimu, iš esmės blogina pareiškėjo padėtį¹⁵⁷.

Kitais atvejais pati įmonė gali nesąžiningai naudotis restruktūrizavimo procesu, siekdama sustabdyti ar atidėti atsiskaitymus su kreditoriais. Visas restruktūrizavimo procesas, tame tarpe ir restruktūrizavimo plano rengimas, įgyvendinamas remiantis įmonės pateikiama ekonomine, teisine ir kitokia informacija. Klaidingų duomenų pateikimas ar svarbios informacijos sąmoningas nublėpimas gali suklaidinti kreditorius dėl įmonės valdymo organo parengto restruktūrizavimo plano efektyvumo ir pagrįstumo. Turint omenyje tai, kad restruktūrizavimo

¹⁵⁴ *Ibid.*

¹⁵⁵ The World Bank, *Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems*, Washington, 2001, p. 52. Prieiga per internetą: <www.worldbank.org/ifa/ipg_eng.pdf>, (žiūrėta 07-03-2014).

¹⁵⁶ Vokietijos Įmonių restruktūrizavimo ir sanavimo palengvinimo įstatymas. Prieiga per internetą: <<http://dipbt.bundestag.de/extrakt/ba/WP17/338/33871.html>>, (žiūrėta 07-03-2014).

¹⁵⁷ *Ibid.*

planas yra restruktūrizuojamos įmonės, jos valdymo organo ir kreditorių susitarimas, kreditorių susirinkimui priėmus nutarimą patvirtinti restruktūrizavimo planą klaidingos informacijos pagrindu arba neturint objektyvios informacijos apie įmonę, kreditoriai turi teisę ginti savo interesus remdamiesi civilinės teisės principais¹⁵⁸. Vienintele prevencine priemone šiuo atveju laikytina ĮRĮ 14 str. 2 d. 2 p. numatyta restruktūrizavimo administratoriaus išvada dėl restruktūrizavimo plano projekto pagrįstumo ir realumo. Kreditorių susirinkimo nutarimu ir teismo nutartimi patvirtintas restruktūrizavimo planas gali būti nuginčytas teisme remiantis CK 1.91 str. 1 d. kaip sudarytas dėl apgaulės. Pažymėtina, kad pagal CK 1.91. str. 5 d. apgaule taip pat laikytinas sandorio šalies tylėjimas ir aplinkybių, kurias žinodama priešinga šalis nebūtų sudariusi sandorio, nuspėjimas.

5.3. Kreditorių teisės restruktūrizavimo plano vykdymo stadijoje ir jų įgyvendinimas

Teismo patvirtintas restruktūrizavimo planas turi būti įgyvendintas per jame nustatytą laikotarpį, kuris negali būti ilgesnis nei 4 metai (ĮRĮ 12 str. 3 d.). Atsakomybė už teismo patvirtinto restruktūrizavimo plano įgyvendinimą, remiantis ĮRĮ 14 str. 10 d., tenka įmonės valdymo organui ir restruktūrizavimo administratoriui. Skirtingai nei iškelus bankroto bylą, restruktūrizavimo atveju įmonės valdymo organai išsaugo savo įgaliojimus ir nuo restruktūrizuojamos įmonės valdymo nėra nušalinami (ĮRĮ 9 str. 1 d.), kartu savo įgaliojimus restruktūrizuojamos bendrovės valdymo procese išsaugo ir įmonės dalyviai, kurių teisės restruktūrizavimo metu derinamos su kreditorių, veikiančių per kreditorių susirinkimą, teisėmis¹⁵⁹. Įmonės valdymo organų veiklą restruktūrizavimo laikotarpiu prižiūri teismo paskirtas restruktūrizavimo administratorius (ĮRĮ 9 str. 2 d.). Restruktūrizuojamos įmonės administratorių skiria teismas. Įmonės valdymo organai skiria administratoriui atlyginimą ir pasirašo atlygintinų paslaugų teikimo sutartį su administratoriumi pagal patvirtintame restruktūrizavimo plane numatytą administravimo išlaidų sąmatą. Praktiniu požiūriu susidaro situacija, kai administratorius, remiantis ĮRĮ jam suteikiamais įgaliojimais, turi vykdyti savo darbdavio – įmonės valdymo organo – priežiūrą.

Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytas aplinkybes, teigtina, kad siekiant apsaugoti kreditorių interesus, svarbu užtikrinti kreditorių galimybę dalyvauti restruktūrizavimo plano įgyvendinimo etape. Kreditoriai turi teisę stebėti restruktūrizavimo plano įgyvendinimą, gauti iš restruktūrizavimo administratoriaus ir įmonės valdymo organo atitinkamą informaciją, teikti

¹⁵⁸ The World Bank, *Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems*, Washington, 2001, p. 53. Prieiga per internetą : <www.worldbank.org/ifa/ipg_eng.pdf>, (žiūrėta 07-03-2014).

¹⁵⁹ LAT 2011 m. vasario 15 d. nutartis c.b. Nr. 3K-3-56/2011.

pasiūlymus dėl restruktūrizavimo plano pakeitimo. Nurodytos kreditorių ir kreditorių susirinkimo teisių turinys ir reikšmė plačiau atskleidžiamos šiame darbo skyriuje.

5.3.1. Teisė stebėti restruktūrizavimo plano įgyvendinimą ir teikti pasiūlymus dėl plano pakeitimo

Kreditorių teisė stebėti restruktūrizavimo plano įgyvendinimo eigą iš esmės įgyvendinama per teisę į informaciją. Atsižvelgiant į tai, kad restruktūrizavimo procesas yra ilgalaikis ir restruktūrizuojamos įmonės kreditorių ratas gali būti platus, informacijos ir duomenų teikimo mechanizmas turėtų veikti sklandžiai¹⁶⁰. Remiantis ĮRĮ suteikiamomis galimybėmis, kreditorių susirinkimas turi teisę išrinkti pirmininką, kuris savo ruožtu atstovautų visų restruktūrizuojamos įmonės kreditorių interesus, įgyvendinant jų teisę į informaciją¹⁶¹. Kreditorių susirinkimas taip pat turi galimybę, remiantis ĮRĮ 25 str. 1 d. 5 p., nustatyti tvarką, pagal kurią įmonės valdymo organas ir (ar) restruktūrizavimo administratorius teikia informaciją apie restruktūrizavimo plano vykdymą kreditorių susirinkimo pirmininkui ir kreditoriams. Kreditorių susirinkimo pirmininkui, pateikus prašymą ir pasirašius pasižadėjimą išsaugoti komercinę (gamybinę) paslaptį, jam gali būti teikiama ir komercinę (gamybinę) paslaptį sudaranti informacija apie įmonės restruktūrizavimą.

Pasiūlymus ir pastabas, susijusias su restruktūrizavimo proceso eiga ir plano įgyvendinimu, kreditoriai turi teisę pateikti tiek įmonės valdymo organui, tiek restruktūrizavimo administratoriui. Pažymėtina, kad būtent restruktūrizavimo administratoriui tenka pareiga užtikrinti visų restruktūrizavimo proceso dalyvių bendradarbiavimą. Todėl, gavęs kreditorių pastabas dėl restruktūrizavimo plano įgyvendinimo, administratorius, remdamasis ĮRĮ 22 str. 1 d., turi imtis atitinkamų priemonių, kad teismo nustatytais terminais restruktūrizavimo planas būtų įgyvendintas. Kartais dėl pasikeitusių aplinkybių arba netikslaus finansinių, teisinių ar kitokių restruktūrizavimo priemonių įvertinimo, būtina koreguoti restruktūrizavimo planą. Kaip ir pirminiu atveju, restruktūrizavimo plano pakeitimo projekto teikimo teisę turi restruktūrizuojamos įmonės valdymo organas (ĮRĮ 14 str. 1 d.). Kreditoriai, šiuo atveju, turi teisę, remiantis ĮRĮ 24 str. 5 d., teikti pasiūlymus restruktūrizavimo administratoriui ar įmonės valdymo organui dėl restruktūrizavimo plano. Atsižvelgiant į tai, kad restruktūrizavimo plano pakeitimai svarstomi ir tvirtinami tokia pačia tvarka kaip ir restruktūrizavimo planas (ĮRĮ 14 str. 11 d.), kreditorių pozicija dėl siūlomų pakeitimų turi esminę reikšmę. Kreditorių susirinkimui pritarus restruktūrizavimo plano pakeitimams, jis turi būti patvirtintas teismo nutartimi. Tokiu atveju įmonės valdymo organas arba restruktūrizavimo administratorius kreditorių susirinkimo

¹⁶⁰ Westbrook J. L., *Global View of Business Insolvency Systems*, Washington: Martinus Nijhoff, 2010, p. 146.

¹⁶¹ *Ibid.*, p. 148.

nutarimu gali pateikti prašymą teismui dėl įmonės restruktūrizavimo termino pratęsimo. Teismas arba teisėjas gali pratęsti restruktūrizavimo trukmę, bet ne ilgiau kaip vieniems metams (IRĮ 12 str. 3 d.). Pažymėtina, kad restruktūrizavimo plano pakeitimai be restruktūrizavimo proceso tikslų pasiekimo, turi užtikrinti ir kreditorių interesų apsaugą. Pakeistas restruktūrizavimo planas neturėtų bloginti kreditorių padėties, pažeisti kreditorių lygiateisiškumo ir turėtų atitikti įstatymo keliamus reikalavimus¹⁶².

5.3.2. Kreditorių reikalavimų tenkinimo eilė ir tvarka

Kaip buvo atskleista antrame darbo skyriuje, restruktūrizavimo procese dalyvauja skirtingų rūšių kreditoriai. Skirtingų jų reikalavimų pobūdis ir pagrindas, reikalavimo įvykdymo užtikrinimo priemonių buvimas, santykių su restruktūrizuojama įmone ypatumai gali lemti skirtingą kreditorių interesą restruktūrizavimo byloje¹⁶³. Dėl šių priežasčių, atsižvelgiant į kreditorinių reikalavimų ypatumus, pobūdį ir pagrindą, įstatymas numato jų tenkinimo eiliškumą. Toks kreditorių reikalavimų skirstymas ir subordinavimas pateisinamas siekiu išsaugoti civilinių teisinių santykių stabilumą, teisėtus civilinių teisinių santykių dalyvių lūkesčius, skatinti skaidrumą ir tos pačios rūšies reikalavimų teises turinčių kreditorių lygiateisiškumą¹⁶⁴. Tam tikrais atvejais kreditorių reikalavimų tenkinimo eilę lemia viešasis interesas, pavyzdžiui darbuotojų reikalavimai restruktūrizuojamai įmonei. Aiškaus ir nuspėjamo kreditorių reikalavimų tenkinimo eiliškumo įtvirtinimas užtikrina kreditorių galimybę įvertinti prisiimamą riziką dar sutartinių santykių atsiradimo momentu ir skatina kreditorių pasitikėjimą restruktūrizavimo procesu¹⁶⁵.

Be įstatyme įtvirtinto reikalavimų tenkinimo eiliškumo, žinomas ir teisminis bei sutartinis kreditorių reikalavimų subordinavimas¹⁶⁶. Sutartinė subordinacija paprastai įtvirtinama įmonės kreditorių sutartimi, pagal kurią vienas kreditorius sutinka, kad jo reikalavimas įmonei būtų tenkinamas tik po kito (-ų) tos pačios klasės kreditoriaus (-ių) reikalavimo (-ų)¹⁶⁷. Teismui suteikiama teisė subordinuoti tam tikro kreditoriaus reikalavimą bendroje kreditorių reikalavimų eilėje dėl pastarojo padarytų nusižengimų. Jeigu kreditorius įgijo privilegijuotą padėtį kitų kreditorių atžvilgiu nesąžiningai, apgaulingais veiksmais ar kitokiomis neteisėtomis priemonėmis, teismas turi diskreciją panaikinti tokio kreditoriaus privilegijas¹⁶⁸. Teismo subordinavimo doktrina (angl. *equitable subordination doctrine*) iš esmės leidžia perskirstyti

¹⁶²UNCITRAL, *Legislative Guide on Insolvency Law*, New York: United Nations Publication, 2005, p. 230.

¹⁶³*Ibid.*, p. 266.

¹⁶⁴UNCITRAL, *Legislative Guide on Insolvency Law*, New York: United Nations Publication, 2005, p. 267.

¹⁶⁵*Ibid.*

¹⁶⁶ Wood Ph. R., *Principles of International Insolvency Law*, London: Sweet & Maxwell, 2007, p. 83.

¹⁶⁷UNCITRAL, *Legislative Guide on Insolvency Law*, New York: United Nations Publication, 2005, p. 267.

¹⁶⁸*Ibid.*

prioritetus kreditorių reikalavimų atžvilgiu, nustačius neteisėtus kreditoriaus veiksmus, dėl kurių jis įgijo privilegijuotą padėtį kitų kreditorių atžvilgiu¹⁶⁹.

Lietuvoje kreditorių reikalavimų tenkinimo eiliškumas įtvirtintas ĮRĮ 13 str. Ši norma yra imperatyvi, todėl restruktūrizavimo plane negali būti numatyta kitokia kreditorių reikalavimų tekinimo eilės tvarka (ĮRĮ 12 str. 1 d. 3 p.). Nepaisant to, manytina, kad tos pačios eilės kreditoriai turi teisę sudaryti susitarimus dėl reikalavimų subordinavimo vienas kito atžvilgiu. Tos pačios eilės kreditorių reikalavimų subordinavimas nekeičia bendros įstatyme įtvirtintos reikalavimų tenkinimo eilės. Greičiausiai subordinavimo susitarimas turėtų būti įtrauktas į restruktūrizavimo planą, siekiant užtikrinti jo poveikio kitų kreditorių teisėms objektyvų įvertinimą bei procedūrų skaidrumą. Teisminio kreditorių reikalavimų subordinavimo doktrina nėra žinoma nacionalinių teismų praktikoje. Kreditoriaus teisė, įgyta neteisėtai ir pažeidžianti kitų kreditorių interesus arba bloginanti jų padėtį, gali būti nugincyta teisme, pripažinus negaliojančiu sandorį, kurio pagrindu ši teisė atsirado. Pavyzdžiui, tik dėl akių, neketinant sukurti realių teisinių santykių, sudarytas sandoris pagal CK 1.86 str. 1 d. laikomas negaliojančiu, todėl reikalavimo teisė iš tokio sandorio taip pat negali atsirasti.

ĮRĮ 13 str. 1 d. numato kreditorių, kurių reikalavimai užtikrinti įkeitimu ir (ar) hipoteka, reikalavimų tenkinimo tvarką. Tokie reikalavimai tenkinami be eilės iš lėšų, gautų pardavus įkeistą įmonės turtą. Jeigu įkeistas turtas parduodamas už didesnę kainą nei įkeitimu ir (ar) hipoteka užtikrintų reikalavimų suma, likusios lėšos skirstomos kitiems įmonės kreditoriams, laikantis ĮRĮ 13 str. numatytos tvarkos ir eiliškumo. Ir atvirkščiai, jeigu kreditoriaus reikalavimai, užtikrinti įkeitimu ir (ar) hipoteka, nebuvo pilnai patenkinti iš lėšų, gautų pardavus įkeistą turtą, kreditorius dėl nepatenkintos reikalavimo dalies toliau dalyvauja bendroje kreditorių eilėje ir jo reikalavimas, remiantis ĮRĮ 13 str. 1 d., tenkinamas antrąja eile.

Pagal bendrą, ĮRĮ 13 str. 2 d. įtvirtintą taisyklę visi kreditoriniai reikalavimai tenkinami dviem etapais. Pirmuoju etapu pagal šio straipsnio nustatytą eiliškumą tenkinami kreditorių reikalavimai be priskaičiuotų palūkanų ir netesybų, o antruoju etapu ta pačia eile tenkinami likusieji kreditorių reikalavimai (palūkanos ir netesybos).

Visi kreditorių reikalavimai tenkinami trimis eilėmis. Pirmąja eile tenkinami darbuotojų reikalavimai, reikalavimai sumokėti už perdirbti supirktą žemės ūkio produkciją bei įkeitimu ir (ar) hipoteka užtikrinti kreditorių reikalavimai, neviršijantys įkeisto, restruktūrizavimo metu neparduodamo turto vertės. Antrąja eile tenkinami visi kiti kreditorių reikalavimai, išskyrus ĮRĮ 13 str. 4 d. numatytas išimtis. Trečiaja eile tenkinami restruktūrizuojamos įmonės dalyvių, iki

¹⁶⁹ Murray J. C., *Equitable Subordination in Bankruptcy: An Analysis of In re Yellowstone*, 2010 Prieiga per internetą:
<http://www.americanbar.org/content/dam/aba/publications/rpte_ereport/2010/february/rp_murray.authcheckdam.pdf>, (žiūrėta 07-03-2014).

restruktūrizavimo bylos iškėlimo tapusių įmonės kreditoriais, reikalavimai. Pažymėtina, kad Lietuvoje, kaip ir įmonės bankroto atveju, restruktūrizavimo proceso metu taikomas kreditorių reikalavimų proporcingo tenkinimo principas¹⁷⁰. Kiekvienu etapu kiekvienos paskesnės eilės kreditorių reikalavimai tenkinami po to, kai visiškai patenkinti atitinkamo etapo pirmesnės eilės kreditorių reikalavimai. Jeigu neužtenka lėšų visiems vieno etapo vienos eilės reikalavimams visiškai patenkinti, šie reikalavimai tenkinami proporcingai pagal kiekvienam kreditoriui priklausančią sumą (ĮRĮ 13 str. 7 d.).

Kaip ir daugumoje jurisdikcijų¹⁷¹, Lietuvos teisėje yra įtvirtinta privilegijuota kreditorių, kurių reikalavimai užtikrinti įkeitimu ir (ar) hipoteka, padėtis. Jų reikalavimai, paprastai, tenkinami pirmiausia ir tokie kreditoriai dalyvauja bendroje reikalavimų eilėje tik tais atvejais, kai įkeisto turto nepakanka visam reikalavimui patenkinti, arba tais atvejais, kai įkeitimu ir (ar) hipoteka buvo užtikrinta tik reikalavimo (-ų) dalis¹⁷². Tačiau nacionalinė teisė numato dar vieną atvejį, kai kreditoriai, kurių reikalavimai užtikrinti įkeitimu ir (ar) hipoteka, praranda savo privilegijuotą padėtį. Remiantis ĮRĮ 13 str. 3 d., pirmąja eile kartu su darbuotojų reikalavimais bei fizinių ir juridinių asmenų reikalavimais sumokėti už perdirbti supirktą žemės ūkio produkciją, tenkinami įkeitimu ir (ar) hipoteka užtikrinti kreditorių reikalavimai, neviršijantys įkeisto, restruktūrizavimo metu neparduodamo turto vertės. Siekiant restruktūrizavimo tikslų, nėra parduodamas toks įmonės turtas, kuris reikalingas jos veiklos tęstinumui ir plėtrai. Kreditoriai, kurių reikalavimai užtikrinti tokio turto įkeitimu ir (ar) hipoteka, iš esmės praranda šių prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonių teikiamą naudą. Galimybės patenkinti savo reikalavimą prieš visus kitus įmonės kreditorius netekimas, įmonės restruktūrizavimo atveju gali lemti neigiamus pokyčius verslo finansavimo rinkoje. Kreditoriai bus mažiau linkę teikti finansavimą verslui, o dėl padidėjusios prievolės neįvykdymo rizikos augs palūkanos. Iš kitos pusės, minėta įstatymo norma padidina tikimybę, kad kitų įmonės kreditorių reikalavimai bus patenkinti bent iš dalies.

ĮRĮ 13 str. 6 d. įtvirtinta norma, subordinuojanti restruktūrizuojamos įmonės dalyvių reikalavimus, taip pat vertintina nevienareikšmiškai. Kaip minėta, ši norma iš dalies padeda spręsti kituose darbo skyriuose analizuotą su restruktūrizuojama įmone susijusių kreditorių problematiką. Remiantis ĮRĮ 13 str. 6 d., trečiaja eile tenkinami restruktūrizuojamos įmonės dalyvių, iki restruktūrizavimo bylos iškėlimo tapusių įmonės kreditoriais, kurie vieni ar su kitais dalyviais kontroliuoja restruktūrizuojamą įmonę (tapusių įmonės kreditoriais tiek tiesiogiai, tiek

¹⁷⁰ Kavalnė J., Norkus R., *Bankroto teisė. Antroji knyga*. Vilnius: Justitia, 2011. P. 244.

¹⁷¹ Kai kuriose valstybėse privilegijuotų kreditorių reikalavimai tenkinami tik po to, kai padengiami restruktūrizavimo administravimo kaštai. UNCITRAL, *Legislative Guide on Insolvency Law*, New York: United Nations Publication, 2005, p. 269.

¹⁷² UNCITRAL, *Legislative Guide on Insolvency Law*, New York: United Nations Publication, 200, p. 269.

netiesiogiai per patronuojančias arba dukterines įmones ar per kitų teisinių formų juridinius asmenis, kurių dalyvių susirinkimo sprendimų priėmimui jie gali daryti įtaką (toliau – patronuojančios arba dukterinės įmonės), reikalavimai, nesusiję su darbo santykiais. Siaurai aiškinant šią įstatymo nuostatą, galima teigti, kad trečiajame eile tenkinami restruktūrizuojamos įmonės dalyvių reikalavimai, taigi ne visų su įmone susijusių kreditorių reikalavimai, kaip jie buvo apibrėžti antrame darbo skyriuje¹⁷³. Tačiau, iki galo nėra aiški įstatymo leidėjo mintis dėl restruktūrizuojamos įmonės dalyvių, tapusių įmonės kreditoriais tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai per patronuojančias arba dukterines įmones ar per kitų teisinių formų juridinius asmenis. Nei įstatyme, nei įstatymo pakeitimo aiškinamajame rašte nėra paaiškinama netiesioginio kreditoriaus sąvoka bei kaip restruktūrizuojamos įmonės dalyvis galėtų juo tapti per patronuojančias arba dukterines įmones ar per kitų teisinių formų juridinius asmenis¹⁷⁴. Jeigu restruktūrizuojama įmonė yra dukterinė įmonė, tokiu atveju jos dalyvis – patronuojanti įmonė – bus tiesioginis, o ne netiesioginis jos kreditorius. Tuo atveju kai restruktūrizuojama patronuojanti įmonė, kuri kontroliuoja dukterinę įmonę arba jos dalyvį, nėra tenkinama sąlyga, kad restruktūrizuojama įmonė būtų kontroliuojama dalyvio¹⁷⁵. Jeigu restruktūrizuojamos įmonės dalyvis yra ir dukterinės arba patronuojančios įmonės (kreditoriaus) dalyvis, negalima teigti, kad jis yra netiesioginis kreditorius, kadangi šiuo atveju ne dalyvis, o juridinis asmuo yra kreditorius¹⁷⁶. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, teigtina, kad ĮRĮ 13 str. 6 d. įtvirtinta normos formuluoję turėtų būti tikslinama, nes dabartinės formuluojęs trūkumai trukdo efektyviam šios normos taikymui praktikoje. Manytina, kad įstatyme turėtų būti įtvirtinta netiesioginio kreditoriaus sąvoka arba įvesta nauja su restruktūrizuojama įmone susijusio kreditoriaus sąvoka. Pažymėtina, kad minėtų sąvokų apibrėžimas ir požymio „gali daryti įtaką“ aiškinimas turėtų būti suderintas su ABI sąvokomis.

5.3.3. Teisė reikalauti nutraukti restruktūrizavimo bylą

ĮRĮ 28 str. 1 d. įtvirtintas baigtinis restruktūrizavimo bylos nutraukimo pagrindų sąrašas. Teismas įmonės restruktūrizavimo bylą nutraukia, jeigu yra nors viena iš šių sąlygų: 1) nustatytais terminais nepateikiamas restruktūrizavimo planas; 2) visi kreditoriai atsisako savo reikalavimų ir teismas patvirtina jų atsisakymus; 3) restruktūrizuojama įmonė anksčiau, negu buvo nustatyta restruktūrizavimo plane, patenkino visų kreditorių reikalavimus ir restruktūrizavimo administratorius pateikė teismui tai patvirtinančius įrodymus; 4) restruktūrizavimo administratorius arba kreditorių susirinkimas pateikia teismui įrodymus, kad

¹⁷³ Miliauskas P., Susiję kreditoriai restruktūrizavimo procese. *Justitia*, 2010 Nr. 2(74). P. 112-113.

¹⁷⁴ *Ibid.*

¹⁷⁵ Miliauskas P., Susiję kreditoriai restruktūrizavimo procese. *Justitia*, 2010 Nr. 2(74). P. 112-113.

¹⁷⁶ *Ibid.*

nevykdomas arba netinkamai vykdomas restruktūrizavimo planas; 5) pasibaigus teismo nustatytam restruktūrizavimo plano įgyvendinimo terminui, nepateikiamas šio plano įgyvendinimo aktas. Darbe atliekamo tyrimo tikslais išskirtinas ĮRĮ 28 str. 1 d. 4 p. įtvirtintas restruktūrizavimo bylos nutraukimo pagrindas.

Kreditorių iniciatyva įmonės restruktūrizavimo byla gali būti nutraukta ĮRĮ 25 str. 1 d. 8 p. numatyta tvarka, turint kreditorių, kurių reikalavimų suma vertine išraiška sudaro ne mažiau kaip 2/3 visų teismo patvirtintų kreditorių reikalavimų sumos vertinės išraiškos, pritarimą. Restruktūrizavimo administratoriaus iniciatyva įmonės restruktūrizavimo byla gali būti nutraukta tik su kreditorių susirinkimo pritarimu, jeigu nevykdomas arba netinkamai vykdomas restruktūrizavimo planas (ĮRĮ 22 str. 1 d. 7 p.). Pažymėtina, kad tokiu atveju 2/3 daugumos reikalavimas netaikomas. Remiantis ĮRĮ 26 str. 2 d., laikoma, kad kreditorių susirinkimas pritaria restruktūrizavimo administratoriaus siūlymui kreiptis į teismą dėl restruktūrizavimo bylos nutraukimo, jeigu už jį balsavo kreditoriai, kurių teismo patvirtintų reikalavimų suma vertine išraiška sudaro ne mažiau kaip pusę visų teismo patvirtintų kreditorių reikalavimų sumos. Jeigu buvo šaukiamas pakartotinis kreditorių susirinkimas, restruktūrizavimo administratoriaus siūlymui pritarta, jeigu už jį balsavo kreditoriai, kurių teismo patvirtintų reikalavimų suma vertine išraiška sudaro daugiau kaip pusę visų susirinkime dalyvavusių ir iš anksto raštu balsavusių kreditorių patvirtintų reikalavimų sumos.

Manytina, kad restruktūrizavimo byla turėtų būti nutraukiama tik tais atvejais, kai restruktūrizavimo plano pakeitimas nėra efektyvi priemonė ir negali užtikrinti restruktūrizavimo tikslų pasiekimo. Įsigaliojus teismo nutarčiai nutraukti įmonės restruktūrizavimo bylą, visi susitarimai dėl kreditorių bendros reikalavimų sumos (jos dalies) atsisakymo, piniginės prievolės pakeitimo kita prievole ir dėl prievolių vykdymo terminų atidėjimo netenka galios, jeigu įmonė ir kreditoriai nesusitarė kitaip. Privalomosios įmokos, palūkanų ir netesybų skaičiavimas bei išieškojimai, išskyrus jau įvykdytus įsipareigojimus, atnaujinami nuo jų skaičiavimo sustabdymo pradžios ir skaičiuojami už restruktūrizavimo bylos iškėlimo ir už nagrinėjimo teisme laikotarpį, taip pat panaikinami kreditorių reikalavimų atsisakymai (ĮRĮ 28 str. 4 d.). Tuo atveju, kai restruktūrizavimo byla nutraukiama dėl to, kad per teismo nustatytą terminą nebuvo pateiktas restruktūrizavimo planas, jis nevykdomas arba vykdomas netinkamai, arba dėl to, kad pasibaigus teismo nustatytam restruktūrizavimo plano įgyvendinimo terminui, nepateikiamas šio plano įgyvendinimo aktas, įmonei turi būti iškeliami bankroto byla. Pagal ĮRĮ 28 str. 2 d., įsiteisėjus teismo nutarčiai nutraukti įmonės restruktūrizavimo bylą bei esant kitiems ĮBĮ nustatytiems pagrindams, teismui turi būti pateikimas pareiškimas dėl įmonės bankroto bylos iškėlimo. Siekiant kreditorių interesų apsaugos, perėjimas nuo restruktūrizavimo procedūros prie įmonės

bankroto turi būti operatyvus ir skaidrus¹⁷⁷. Neatidėliotinas bankroto procedūros inicijavimas restruktūrizavimo nesėkmės atveju taip pat turi užtikrinti, kad būtų išspręsta įmonės finansinių sunkumų padėtis¹⁷⁸.

¹⁷⁷ Pomerleano M., Shaw W., *Corporate Restructuring: Lessons from Experience*, Washington: World Bank Publications, 2005, p. 115

¹⁷⁸ UNCITRAL, *Legislative Guide on Insolvency Law*, New York: United Nations Publication, 2005, p. 286.

6. RESTRUKTŪRIZUOJAMOS ĮMONĖS VALDYMO ORGANO PAREIGOS KREDITORIAMS

Daugelyje teisės sistemų pripažįstama, kad valdymo organo pareigų turinys, esant įmonės nemokumo būklei ir įmonei veikiant normaliomis ekonominėmis sąlygomis, skiriasi¹⁷⁹. Teismų praktikoje pabrėžiama valdymo organo pareiga, atsižvelgti į bendrovės kreditoriaus interesus, priimant ir įgyvendinant valdymo sprendimus¹⁸⁰. Ypatingas dėmesys skiriamas kreditorių interesų apsaugai, bendrovei patiriant finansinius sunkumus. Taip yra todėl, kad tokiomis sąlygomis įmonės funkcionavimas palaikomas iš kreditorių turto ir jie laikytini pagrindiniais interesų turėtojais¹⁸¹. Tokiu atveju, įmonės valdymo organas faktiškai administruoja būtent kreditorių, o ne akcininkų turtą, kol bus atstatyta bendrovės finansinė padėtis arba inicijuota bankroto procedūra¹⁸². Įmonei esant nestabilioje finansinėje padėtyje, jos valdymo organas, priimdamas valdymo sprendimus, turėtų itin atsargiai įvertinti verslo riziką ir jos galimą įtaką bendrovės kreditorių interesams.

Įmonės kreditorių interesų apsaugą, visų pirma, užtikrina savalaikė nemokumo procedūrų pradžia. Įmonės restruktūrizavimo atveju, kaip buvo teigiama, tai yra įmonės laikino nemokumo būseną arba gręšiantis nemokumas¹⁸³. Įmonės valdymo organas turi savo dispozicijoje visą informaciją apie įmonės ekonominę būklę ir jos veiklos rodiklius, todėl, įgyvendindamas savo pareigas, privalo laiku imtis veiksmų restruktūrizavimo proceso pradžiai¹⁸⁴. Nepagrįstas delsimas gali lemti dar didesnius įmonės turto praradimus ir jos kreditorių nuostolius. Dėl šių priežasčių daugelyje valstybių įmonių vadovams kyla teisinė atsakomybė už nesavalaikį nemokumo procedūrų inicijavimą ir prekybą nemokumo būsenoje¹⁸⁵. Pavyzdžiui Vokietijos ribotos atsakomybės bendrovių įstatymo 64(3) straipsnis numato bendrovės vadovo atsakomybę už mokėjimus, atliktus po bendrovės nemokumo konstatavimo¹⁸⁶. Jungtinėje Karalystėje bendrovės vadovui kyla atsakomybė už neteisėtą prekybą ar prekybą, bendrovei esant nemokiai pagal

¹⁷⁹UNCITRAL, *Legislative guide on Insolvency Law. Part Four: Directors' obligations in the period approaching insolvency*, New York: United Nations Publication, 2013, p. 3.

¹⁸⁰Pvz.: *Lonhro Ltd. v Shell Petroleum Co. Ltd.* [1980] 1 WLR 627; *Re Horsley & Weight Ltd.* [1982] 3 All ER 1045; *Re Pantone 485 Ltd.* [2002] 1 BCLC 266.

¹⁸¹Keay A., *Directors' duties to creditors: contractarian concerns relating to efficiency and over-protection of creditors.* [žiūrėta 2013-05-12]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=437766>.

¹⁸²*Kinsela v Russell Kinsela Pty Ltd* [1986] 10 ACLR 395.

¹⁸³ Nacionalinė verslo administratorių asociacija. *Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė.* Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/svv/doc/Nemokumo%20studija.doc>>, (žiūrėta 07-03-2014).

¹⁸⁴UNCITRAL, *Legislative guide on Insolvency Law. Part Four: Directors' obligations in the period approaching insolvency*, New York: United Nations Publication, 2013, p. 3-4.

¹⁸⁵*Ibid.*, p. 5.

¹⁸⁶ Vokietijos ribotos atsakomybės bendrovių įstatymas. Prieiga per internetą: <<http://www.gesetze-im-internet.de/gmbhg/>>, (žiūrėta 07-03-2014).

Jungtinės Karalystės nemokumo įstatymą¹⁸⁷. Prancūzijoje, remiantis Prancūzijos komercinio kodekso L.651-2 straipsniu, bendrovės vadovai gali būti asmeniškai atsakingi už bendrovės turto nepakankamumą¹⁸⁸. ĮBĮ 8 str. 1 d. taip pat nustato įmonės vadovo pareigą inicijuoti bankroto procedūrą, už kurios nevykdymą jam kyla civilinė atsakomybė ĮBĮ 8 str. 4 d.

Kalbant apie restruktūrizavimo procedūrą, kai kuriose jurisdikcijoje įstatymai taip pat įtvirtina įmonės valdymo organo pareigą laiku inicijuoti įmonės restruktūrizavimą, už kurios nevykdymą ar netinkamą vykdymą kyla civilinė atsakomybė¹⁸⁹. Pavyzdžiui Prancūzijoje įmonės valdymo organas privalo inicijuoti teismo restruktūrizavimo procedūrą (pranc. *redressement judiciaire*) esant įstatyme numatytioms sąlygoms, viena iš kurių – įmonės laikinas nemokumas¹⁹⁰. Jeigu įmonės valdymo organas nevykdo savo pareigos ir laiku nepradedą restruktūrizavimo procedūros, jis privalo atlyginti įmonės kreditorių patirtą žalą¹⁹¹. Tuo atveju, kai įmonei potencialiai dar tik gresia nemokumas, savanoriškai, įmonės valdymo organo sprendimu gali būti pradėdama švelnesnė restruktūrizavimo procedūra (pranc. *sauvegarde*)¹⁹². Kitose valstybėse nėra numatyta įmonės valdymo organo įstatyminė pareiga inicijuoti restruktūrizavimo procedūrą. Tačiau tokiais atvejais įstatymas suteikia teisę kreiptis į teismą dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo ne tik įmonės valdymo organui ar dalyviams, bet ir jos kreditoriams. Tokiu būdu kreditoriams yra suteikiama galimybė imtis aktyvių veiksmų, siekiant apsaugoti savo interesus tuo atveju, kai įmonės valdymo organas nevykdo arba netinkamai vykdo savo pareigas. Pavyzdžiui Vokietijos Nemokumo kodeksas nenustato įmonės valdymo organo pareigos, esant įstatyme numatytioms sąlygoms, kreiptis į teismą dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo. Tačiau Nemokumo kodekso 13 str. numato, kad įmonei esant nemokiai, teisę inicijuoti jos restruktūrizavimą turi ir įmonės kreditoriai¹⁹³.

Lietuvoje ĮRĮ nenumato įmonės valdymo organo pareigos, esant įstatyme numatytioms sąlygoms, inicijuoti restruktūrizavimo procesą. Priešingai, atsižvelgiant į ĮRĮ 4 str. vartojamą formuluotę „restruktūrizavimas gali būti pradėtas“ teigtina, kad restruktūrizavimas yra savanoriška procedūra. Galiojantis ĮRĮ taip pat nesuteikia restruktūrizavimo proceso inicijavimo teisės įmonės kreditoriams. Tai reiškia, kad įmonės restruktūrizavimo pradžia priklauso nuo

¹⁸⁷Jungtinės Karalystės nemokumo įstatymas. Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/45/pdfs/ukpga_19860045_en.pdf>, (žiūrėta 07-03-2014).

¹⁸⁸ Prancūzijos komercinio kodekso L225-252 straipsniai. Prancūzijos komercinis kodeksas. Prieiga per internetą: <http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/commercetextA.htm>, (žiūrėta 07-03-2014).

¹⁸⁹UNCITRAL, *Legislative Guide on Insolvency Law*, New York: United Nations Publication, 2005, p. 286.

¹⁹⁰ Weil, Gotshal & Manges, *Comparative Guide to Restructuring Procedures*, 2012. Prieiga per internetą: <<http://business-finance-restructuring.weil.com/wp-content/uploads/2012/03/Comparative-Study.pdf>>, (žiūrėta 07-03-2014).

¹⁹¹*Ibid.*

¹⁹²*Ibid.*

¹⁹³Vokietijos nemokumo įstatymas. Prieiga per internetą: <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_inso/englisch_inso.html>, (žiūrėta 07-03-2014).

įmonės valdymo organo ir dalyvių, kuriems vengiant priimti sprendimą, kreditoriai neturi galimybės imtis aktyvių veiksmų. Įmonės valdymo organo pareiga ir kreditorių teisė pradėti nemokumo procedūrą pagal nacionalinį teisinį reglamentavimą atsiranda tik įmonei atsidūrus visiško nemokumo būsenoje, kai būtina pradėti bankroto procedūrą. Praradus galimybę restruktūrizuoti gyvybingą įmonę ir sulaukus visiško nemokumo padėties, pagal galiojančio ĮRĮ normas, valdymo organui nekyla tiesioginė atsakomybė prieš įmonės kreditorius.

Priemone, galinčia paskatinti įmonės valdymo organą įgyvendinti jam ĮRĮ 5 str. 1 d. įtvirtintą teisę ir tuo pačiu turinčią prevencinį poveikį, laikytinas valdymo organo pareigų pripažinimas ne tik įmonės dalyvių, bet ir įmonės kreditorių atžvilgiu. Įmonei esant mokiai, jos valdymo organas, priimdamas valdymo sprendimus, privalo vadovautis ne tik CK 2.87 str. įtvirtintomis pareigomis pačiai įmonei, bet ir paisyti jos dalyvių interesų bei siekio maksimizuoti pelną iš įmonės veiklą įdėtų investicijų. Tačiau prastėjant įmonės finansinei padėčiai, aktualus tampa įmonės valdymo organo pareigų kreditorių atžvilgiu klausimas, kai valdymo organas imasi ypač rizikingų sprendimų, o visa tų sprendimų rizika tenka kreditoriams¹⁹⁴. Teisės doktrinoje nesutariama dėl valdymo organo pareigų kreditorių atžvilgiu atsiradimo momento, kuris svyruoja nuo nežymių finansinių sutrikimų iki visiško nemokumo būsenos¹⁹⁵. Tiek vienas, tiek kitas kraštutinis neužtikrina kreditorių teisių ir interesų apsaugos ir gali neproporcingai apsunkinti valdymo organo veiklą. Teisės doktrinoje siūloma valdymo organo pareigų kreditorių atžvilgiu atsiradimo momentu laikyti situaciją, kurioje svarstomas priimti sprendimas gali sukelti visišką įmonės nemokumą¹⁹⁶. Teigiama, kad valdymo organo pareigos kreditorių atžvilgiu atsiranda tada, kai įmonė tendencingai ir pavojingai artėja prie nemokumo slenksčio¹⁹⁷. Manytina, kad laikino nemokumo padėtis, kurioje, remiantis ĮRĮ 4 str., gali būti pradėta įmonės restruktūrizavimo procedūra, gali būti laikoma tašku, kuriame atsiranda įmonės valdymo organo pareigos kreditoriams. Nuo šio momento įmonės valdymo organas privalo veikti atsižvelgdamas į įmonės kreditorių interesus, kurių tikslas – atstatyti ar bent išlaikyti stabilią bendrovės finansinę padėtį ir nedaryti rizikingesnių sprendimų už tuos, kuriuos esamomis sąlygomis priimtų patys kreditoriai¹⁹⁸. Vertinant valdymo organo veiksmus ir priimtus sprendimus, reikėtų atsižvelgti ir į verslo santykiuose neišvengiamą ūkinę riziką¹⁹⁹.

¹⁹⁴ Tikniūtė A. Juridinio asmens valdymo organų pareigos kreditoriams problema. *Jurisprudencija*, 2008. Nr. 8 (110) P. 62.

¹⁹⁵Keay R. Andrew. The director's duty to take into account the interests of company creditors: when is it triggered? *Melbourne University Law Review*, 2001. Prieiga per internetą: <http://findarticles.com/p/articles/mi_go2438/is_2_25/ai_n28878283/pg_17/?tag=content;coll1>, (žiūrėta 07-03-2014).

¹⁹⁶*Ibid.*

¹⁹⁷Didžiulis L. Bendrovės vadovų civilinė atsakomybė kreditoriams. *Justitia*, 2008.Nr. 3 (69).P. 62.

¹⁹⁸ Tikniūtė A., Juridinio asmens valdymo organų pareigos kreditoriams problema. *Jurisprudencija*, 2008.Nr. 8 (110).P. 60.

¹⁹⁹LAT 2004 m. liepos 16 d. nutartis c.b. Nr. 3K-3-334/2004.

Pripažinus įmonės valdymo organo pareigas kreditorių atžvilgiu įmonės laikino nemokumo padėtyje, kyla atitinkamos kreditorių reikalavimo teisės įgyvendinimo klausimas. Lietuvoje kreditoriams nėra suteikiama teisė tiesiogiai reikalauti valdymo organo nario atsakomybės už neteisėtais veiksmais padarytą žalą arba pateikti ieškinį šiuo pagrindu juridinio asmens vardu²⁰⁰. Išimtį sudaro ĮBĮ 8 str. 4 d., pagal kurią įmonės vadovas ar kitas asmuo (asmenys), įmonėje turintis teisę priimti atitinkamą sprendimą, privalo padengti žalą, kurią kreditoriai patyrė dėl to, kad įmonė pavėlavo pateikti teismui pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo. Paminėtina ir LAT 2006 m. gegužės 25 d. nutartis, kurioje teismas pripažino, kad tam tikromis aplinkybėmis (kai vadovo veiksmų neteisėtumas pripažintas nuosprendžiu) kreditoriai gali reikšti tiesioginius ieškinius bendrovės vadovams, nes šie tampa solidariai atsakingi su įmone²⁰¹. Lietuvoje įmonės kreditoriai, remdamiesi CK 2.82 str. 4 d., gali ginčyti teisme juridinio asmens valdymo organo sprendimus, prieštaraujančius imperatyvioms įstatymo normoms, juridinio asmens steigimo dokumentams, protingumo ar sąžiningumo principams ir pažeidžiančius kreditorių teises ar interesus. Tai reiškia, kad net pripažinus valdymo organo pareigas kreditorių atžvilgiu, kreditorių teisių apsaugos mechanizmas negali būti efektyviai įgyvendinamas remiantis galiojančiu teisiniu reglamentavimu. Pažymėtina, kad Europos valstybėse šis klausimas teisiškai reguliuojamas dvejopai: kreditoriams suteikiama teisė išimtiniais atvejais reikalauti tiesioginės valdymo organo atsakomybės dėl netinkamo savo pareigų vykdymo ar jų nevykdymo, arba teisė pateikti išvestinį ieškinį pačios bendrovės vardu²⁰².

Apibendrinant teigtina, kad galiojantis teisinis reglamentavimas, pagal kurį restruktūrizavimo procedūra yra pradama savanoriškai ir jos inicijavimas paliktas išimtinai įmonės valdymo organo dispozicijoje, neužtikrina įmonės, atsidūrusios laikino nemokumo padėtyje, kreditorių teisių ir interesų apsaugos. Užsienio valstybėse sutinkama pavyzdžių, kai kreditorių teisė ir valdymo organo pareiga inicijuoti restruktūrizavimo procesą derinamos tarpusavyje, užtikrinant balansą tarp įmonės ir jos kreditorių interesų. Turint omenyje nacionalinio teisinio reglamentavimo neefektyvumą, teigtina, kad įmonės valdymo organo pareigų kreditorių atžvilgiu pripažinimas galėtų paskatinti laikino nemokumo padėtyje atsidūrusios įmonės valdymo organą imtis atitinkamų veiksmų įmonės mokumui atstatyti ir įmonės interesais įgyvendinti ĮRĮ 5 str. 1 d. jam suteikiamas teises. Tokiu atveju įmonės valdymo organo pareigų kreditoriams atsiradimo momentas turėtų būti siejamas su įmonės laikino nemokumo atsiradimu, o šių pareigų turinys apimti siekį atstatyti ar bent išlaikyti stabilią

²⁰⁰ Tikniūtė A., Juridinio asmens valdymo organų pareigos kreditoriams problema. *Jurisprudencija*, 2008.Nr. 8 (110).P. 61.

²⁰¹ LAT 2006 m. gegužės 25 d. nutartis c.b. Nr. 3K-7-266/2006

²⁰² Tikniūtė A., Juridinio asmens valdymo organų pareigos kreditoriams problema. *Jurisprudencija*, 2008.Nr. 8 (110).P. 61.

bendrovės finansinę padėtį ir nedaryti rizikingesnių sprendimų už tuos, kuriuos esamomis sąlygomis priimtų patys kreditoriai. Kadangi Lietuvoje šiuo metu nėra efektyvaus mechanizmo leidžiančio kreditoriams patraukti valdymo organo narį (-jus) civilinę atsakomybę už pareigų nevykdymą ar netinkamą vykdymą, svarbu atsižvelgti į užsienio valstybėse taikomą praktiką dėl kreditorių teisės tiesiogiai ar įmonės vardu reikalauti žalos atlyginimo.

7. IŠVADOS

Atsižvelgiant į atlikto tyrimo rezultatus, teigtina, kad autoriaus iškelta hipotezė (galiojantis teisinis reguliavimas neužtikrina efektyvaus kreditorių teisių restruktūrizavimo procese įgyvendinimo) pasitvirtino darbe išnagrinėtų kreditorių teisių ir įmonės restruktūrizavimo proceso problematikos apimtyje. Teiginys grindžiamas šiomis darbe atlikto tyrimo išvadomis:

1. Lietuvos teisiniame reglamentavime nėra vieningos nemokumo sąvokos apibrėžimo. Kartais ji nepagrįstai tapatinama su bankroto sąvoka. Tyrimo rezultatų pagrindu teigtina, kad tiek ĮRĮ 2 str. 1 d., tiek ĮBĮ 4 str. 1-3 p. yra apibūdinta įmonės nemokumo būklė, vienu atveju jos sprendimo būdas yra bankrotas, kitu atveju, kai mokumas gali būti atkurtas pasitelkiant įmonės kreditorių pagalbą – restruktūrizavimas. Tiek restruktūrizavimo procesu, tiek bankroto procesu siekiama užtikrinti tinkamą skolininko įsipareigojimų įgyvendinimą ir kreditorių interesų apsaugą, tačiau šis tikslas pasiekiamas naudojant savo pobūdžiu ir pasekmėmis skirtingas priemones. Vertinant įmonės finansinę padėtį ĮRĮ prasme, esminę reikšmę turi ne finansinių sunkumų laikas, o jų pobūdis ir rimtumas. Atsisakius laikinumo požymio, aktualios ĮRĮ redakcijos 2 str. 1 d. įtvirtinta sąvoka yra platesnė ir leidžia įvertinti įmonės finansinės padėties rimtumą bei restruktūrizavimo mechanizmo pritaikomumą kiekvienu subjektyviu atveju.

2. Neformali įmonės restruktūrizavimo procedūra yra lankstesnis, greitesnis ir pigesnis mechanizmas, nei teisminis restruktūrizavimas. Tačiau sutartinis neformalios restruktūrizavimo procedūros pobūdis, reikalaujantis vienbalsio įmonės kreditorių pritarimo, ir tikimybė, kad pasiektas susitarimas bus pažeistas vienos iš šalių, gali lemti nesėkmingą restruktūrizavimo proceso rezultatą ir didelius laiko bei finansinius kaštus įmonės kreditoriams. Didžiausiu teismo restruktūrizavimo proceso trūkumu laikytinas jo viešumas, darantis neigiamą įtaką restruktūrizuojamos įmonės reputacijai, komerciniams santykiams ir galimybei sėkmingai vystyti verslą ateityje.

3. Restruktūrizuojamos įmonės kreditoriai, atsižvelgiant į jų rūšį, turi skirtingą interesą restruktūrizavimo procese. Didžiausią įtaką restruktūrizavimo proceso eigai ir rezultatui turi susiję kreditoriai, tačiau nei galiojantis teisinis reglamentavimas, nei teismų doktrina nepateikia susijusių kreditorių dalyvavimo restruktūrizavimo procese problemos sprendimo. ĮRĮ 13 str. 6 d. įtvirtintas paskesnis restruktūrizuojamos įmonės dalyvių reikalavimų tenkinimas yra efektyvus tik šiame restruktūrizavimo proceso etape ir neapima visos susijusių kreditorių grupės. Siekiant apsaugoti kitų kreditorių interesus, svarstytinas susijusių kreditorių balsavimo teisių kreditorių susirinkime apribojimas, sumažinimas ar privalomas subordinavimas.

4. Nors galiojanti ĮRĮ redakcija tiesiogiai nesieja įmonės restruktūrizavimo bylos inicijavimo su teisiškai oficialiu kreditorių pritarimu, sistemiškai aiškinant ĮRĮ nuostatas bei atsižvelgiant į restruktūrizavimo paskirtį ir siekiamus tikslus, teigtina, kad restruktūrizavimo procesas yra betarpiškai susijęs su įmonės kreditorių pagalba. Šią normą sistemiškai aiškinant su ĮRĮ 4 str. 1 p. norma, matyti, kad restruktūrizavimo procesas įmanomas tik gaunant įmonės kreditorių pagalbą. Restruktūrizavimo proceso pradėjimas, neturint įmonės kreditorių paramos, būtų iš esmės formalus ir neįgyvendinamas.

5. Ekonominė rizika, susijusi su nepagrįstu restruktūrizavimo proceso inicijavimu ir galimu įmonės valdymo organo bei dalyvių piktnaudžiavimu, pilna apimtimi tenka kreditoriams. Autoriaus nuomone, siekiant sumažinti tokią riziką, svarstyti privalomojo skubaus nutarties iškelti restruktūrizavimo bylą vykdymo pakeitimas fakultatyviu. Sušvelninus įstatyminių reglamentavimą, skubus nutarties vykdymas galėtų būti taikomas teismo nuožiūra, kai dėl ypatingų aplinkybių delsimas įvykdyti nutartį gali padaryti didelę žalą arba iš viso gali pasidaryti negalima ar labai sunku nutartį įvykdyti. Lankstesnis teisinis reglamentavimas leistų proporcingai paskirstyti riziką tarp įmonės ir kreditorių, užtikrinti jų teisių apsaugos balansą bei išvengti neigiamų padarinių, aukštesnės instancijos teismui priėmus priešingą sprendimą.

6. Nuo reikalavimo teisės patvirtinimo momento, kreditorius tampa pilnateisiu restruktūrizavimo proceso dalyviu ir gali disponuoti visomis jam ĮRĮ suteikiamomis teisėmis. Atsižvelgiant į ĮRĮ 14 str. 5 d. nustatytus restruktūrizavimo plano pateikimo teismui terminus ir galimybę tikslinti kreditorių reikalavimų dydį, darytina išvada, kad kreditorių susirinkimas gali balsuoti dėl restruktūrizavimo plano tvirtinimo, o teismas nutartimi gali tvirtinti planą net jeigu nėra išspręstas visų kreditorių reikalavimo tvirtinimo klausimas. Restruktūrizavimo planas negali būti tvirtinamas teisme tol, kol neišspręstų kreditorių reikalavimų dalis yra tokia reikšminga, jog galėtų daryti lemiamą įtaką restruktūrizavimo plano patvirtinimui arba nepatvirtinimui.

7. Įstatyminis reguliavimas, pagal kurį sutarties sąlygos, leidžiančios vienašališkai nutraukti sutartį, vienos iš šalių restruktūrizavimo atveju pripažįstamos negaliojančiomis, prieštarauja sutarties laisvės principui. Tačiau, atsižvelgiant į viešąjį interesą restruktūrizavimo byloje ir būtinybę išsaugoti sutartis, reikalingas įmonės ūkinei veiklai tęsti, leistinas proporcingas sutarties laisvės principo apribojimas. Restruktūrizuojamos įmonės ir jos kreditorių interesai gali būti derinami numatant *ipso facto* sąlygų negaliojimą tik tam tikro tipo sutartyse, kurios yra būtinos restruktūrizavimo tikslams pasiekti. Kreditorių teisės papildomai turi būti užtikrinamos galimybę gauti kompensaciją tuo atveju, kai sutartis su restruktūrizuojama įmone išsaugojimas ir vykdymas sukelia jiems neproporcingus nuostolius.

8. Priešpriešinio reikalavimo į restruktūrizuojamą įmonę įskaitymas leidžia kreditoriui pilnai patenkinti savo reikalavimą ankščiau už visus kitus kreditorius. Tokiu būdu įskaitymo

instituto taikymas restruktūrizavimo proceso metu gali pažeisti kreditorių lygiateisiškumo principą ir suteikti priešpriešinį reikalavimą į restruktūrizuojamą įmonę turinčiam kreditoriui privilegijuotą padėti kitų kreditorių atžvilgiu.

9. Kreditorių teisės balsuoti klasėse įgyvendinimas geriau užtikrina restruktūrizuojamos įmonės kreditorių lygiateisiškumą bei skirtingų klasių kreditorių interesų apsaugą. Kreditorių susirinkimo nutarimo privalomumas visiems įmonės kreditoriams yra būtinas restruktūrizavimo proceso stabilumui ir operatyvumui. Mažumos kreditoriams, balsavusiems prieš priimtą sprendimą, turi būti suteikiama garantija, kad jų padėtis dėl priimto nutarimo nebus nepagrįstai pabloginta.

10. Galiojantis teisinis reguliavimas nesudaro sąlygų kreditorių teisės apskūsti teismui kreditorių susirinkimo sprendimus, o būtent – sprendimą pritarti restruktūrizavimo plano projektui – efektyviam įgyvendinimui. Tam, kad būtų nustatytas kreditorių susirinkimo sprendimo teisėtumas ir pagrįstumas, jo apskundimas turėtų suspenduoti restruktūrizavimo plano projekto tvirtinimą teisme. Tokia priemonė būtų nereikalinga, jeigu įstatymas numatytų pakankamai priemonių, uždraudžiančių piktnaudžiavimą restruktūrizavimo procesu, ypačingai susijusių kreditorių atveju.

11. Remiantis ĮRĮ įtvirtinta reikalavimų tenkinimo eile, kreditoriai, kurių reikalavimai užtikrinti restruktūrizavimo metu neparduodamo įmonės turto įkeitimu ir (ar) hipoteka, iš esmės praranda šių prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonių teikiamą naudą, kas daro neigiamą įtaką verslo finansavimui.

ĮRĮ 13 str. 6 d. normos formuluotė turėtų būti tikslinama, įstatyme įtvirtinant netiesioginio kreditoriaus sąvoka arba įvedant naują su restruktūrizuojama įmone susijusio kreditoriaus sąvoka. Šių sąvokų aiškinimas turėtų būti suderintas su ABI įtvirtintomis sąvokomis.

12. Galiojantis teisinis reglamentavimas, pagal kurį restruktūrizavimo procedūra yra pradedama savanoriškai ir jos inicijavimas paliktas išimtinai įmonės valdymo organo dispozicijoje, neužtikrina tinkamos įmonės kreditorių teisių ir interesų apsaugos. Priemone, galinčia paskatinti įmonės valdymo organą įgyvendinti jam ĮRĮ 5 str. 1 d. įtvirtintą teisę įmonės ir jos kreditorių interesais ir, tuo pačiu, turinčia prevencinį poveikį, laikytinas valdymo organo pareigų pripažinimas ne tik įmonės dalyvių, bet ir įmonės kreditorių atžvilgiu. Tokiu atveju įmonės valdymo organo pareigų kreditoriams atsiradimo momentas turėtų būti siejamas su įmonės laikino nemokumo atsiradimu, o šių pareigų turinys apimti siekį atstatyti ar bent išlaikyti stabilią bendrovės finansinę padėtį ir nedaryti rizikingesnių sprendimų už tuos, kuriuos esamomis sąlygomis priimtų patys kreditoriai.

8. LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

1. Europos Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų (OL, 2004 specialus leidimas, 19 skyrus, 1 tomas, p. 191) su pakeitimais, padarytais 2008 m. liepos 24 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 788/2008 (OL, 2008, L 231, p. 1).
2. Europos Komisijos komunikatas „Bendrijos gairės dėl valstybinės pagalbos sunkumus patiriančioms įmonėms sanuoti ir restruktūrizuoti“. Europos Sąjungos oficialus leidinys, OL, 2004, C 244.
3. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės Žinios: 2000, Nr. 64-1914.
4. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.
5. Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios: 2002 Nr. 36-1340; 2002 Nr.42.
6. Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios: 2013, Nr.128-6521.
7. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios: 2001, Nr. 31-1010.
8. Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios: 2010, Nr. 86-4529.
9. Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios: 2001, Nr. 31-1012
10. Lietuvos Respublikos įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios: 1999, Nr. 30-851.
11. Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas, 2009 Nr. 2993-04.

Specialioji literatūra

Vadovėliai ir monografijos

12. Adriaanse J. A. A., *Restructuring in the shadow of the law. Informal reorganisation in Netherlands*. Leiden, 2005. ISBN 90-1303-156-0.
13. Buljevich E. C., *Cross-Border Debt Restructurings: Innovative Approaches for Creditors, Corporates and Sovereigns*, London: Euromoney Books, 2005. ISBN: 978-1-84374-194-7.
14. Flood J. et al., *The Professional Restructuring of Corporate Rescue: Company Voluntary Arrangements and the London Approach*, London: Certified Accountants Educational Trust, 1995. ISBN 1-898291-83-7.
15. Kavalnė I., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R., *Bankroto teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2009. ISBN 978-9955-616-48-1
16. Kavalnė J., Norkus R., *Bankroto teisė. Antroji knyga*. Vilnius: Justitia, 2011. ISBN 978-9955-616-64-1.
17. Mallon Ch., *The Restructuring Review. Sixth Edition*, London: Law Business Research Ltd., 2013. ISBN 978-1-907606-76-2.
18. McCormack G., *Corporate Rescue Law--an Anglo-American Perspective (Corporations, Globalisation and the Law)*, Northampton: Edward Elgar Pub, 2008. ISBN 978-1847-202-74-1.
19. OECD Glossary of Statistical Terms. OECD Publishing, 2008. ISBN 978-92-64025561.
20. Pomerleano M., Shaw W., *Corporate Restructuring: Lessons from Experience*, Washington: World Bank Publications, 2005. ISBN 978-0821-359-28-0.
21. Wood Ph. R., *Principles of International Insolvency Law*, London: Sweet & Maxwell, 2007. ISBN 978 -1847-032-10-2.

Straipsniai periodiniuose leidiniuose

22. Baird D. G., Bernstein D. S., Absolute Priority, Valuation Uncertainty, and the Reorganization Bargain.// New Haven: *The Yale Law Journal*, 2007.
23. Didžiulis L. Bendrovės vadovų civilinė atsakomybė kreditoriams. // *Justitia*, 2008. Nr. 3 (69).

24. Miliauskas P., Susiję kreditoriai restruktūrizavimo procese. // *Justitia*, 2010 Nr. 2(74).
25. Stauskiene E., Teismo sprendimų įvykdymo atgręžimas. // *Jurisprudencija*: 2006, Nr. 4(82).
26. Stauskienė E., Skubiai vykdytino teismo sprendimo instituto taikymo problemos.// *Jurisprudencija* 2005, t. 69(61).
27. Tikniūtė A. Juridinio asmens valdymo organų pareigos kreditoriams problema // *Jurisprudencija*, 2008. Nr. 8 (110).
28. UNCITRAL, Legislative Guide on Insolvency Law. // New York: *United Nations Publication*, 2005. ISBN 92-1-133736-4.
29. UNCITRAL, Legislative guide on Insolvency Law. Part Four: Directors' obligations in the period approaching insolvency. // New York: *United Nations Publication*, 2013. ISBN 978-92-1-133818-8.
30. Verikas A., Darbuotojo sveikatai padarytos žalos atlyginimo sistema. // *Jurisprudencija*, 2006 11(89). ISSN 1392-6195.
31. Verse, A. D. Shareholder Loans in Corporate Insolvency – A New Approach to an Old Problem. Special Issue Reform of Germany's Private Limited Company (GmbH). // *German Law Journal*. 2008, 09, (09).

Teismų sprendimai:

Lietuva

32. LAT 2014 m. vasario 7 d. nutartis c.b. 3K-3-11/2014.
33. LAT 2012 m. kovo 20 d. nutartis c.b. 3K-3-100/2012.
34. LAT 2011 m. vasario 15 d. nutartis c.b. Nr. 3K-3-56/2011.
35. LAT 2011 vasario 28 Civilinė byla Nr. 3K-3-74/2011.
36. LAT 2011 m. liepos 4 d. nutartis c.b Nr. 3K-3-314/2011.
37. LAT 2010 m. balandžio 19 d. nutartis c.b. Nr. 3K-3-175/2010.
38. LAT 2010 m. balandžio 30 d. nutartis c.b. Nr. 3K-3-197/2010
39. LAT 2010 m. gegužės 28 d. nutartis c.b. Nr. 3K-3-263/2010.
40. LAT 2010 m. birželio 7 d. nutartis c.b. Nr. 3K-3-264/2010.
41. LAT 2010 m. birželio 18 d. nutartis c.b. Nr. 3K-3-270/2010.
42. LAT 2009 m. lapkričio 12 d. nutartis c.b. Nr. 3K-3-496/2009.
43. LAT 2009 m. gruodžio 30 d. nutartis c.b. Nr. 3K-3-496/2009.

44. LAT 2007 m. spalio 17 d. nutartis c. b. Nr. 3K-7-326/2007.
45. LAT 2006 m. gegužės 25 d. nutartis c.b. Nr. 3K-7-266/2006
46. LAT 2004 m. liepos 16 d. nutartis c.b. Nr. 3K-3-334/2004.
47. LapT 2012 m. balandžio 5 d. nutartis c.b. Nr. 2-821/2012.
48. LapT 2011 m. balandžio 11 d. nutartis c.b. Nr. 2-970/2011.
49. LapT 2011 m. gegužės 12 d. nutartis c.b. Nr. 2-1524/2011.
50. LapT 2011 m. rugpjūčio 25 d. nutartis c.b. Nr. 2-2082/2011.
51. LapT 2011 m. spalio mėn. 6 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2-2515/2011.

Jungtinė Karalystė

52. Lonhro Ltd. v Shell Petroleum Co. Ltd. [1980] 1 WLR 627
53. Re Horsley & Weight Ltd. [1982] 3 All ER 1045
54. Kinsela v Russell Kinsela Pty Ltd [1986] 10 ACLR 395.

Elektroniniai dokumentai

55. Ashurst, More creditors' influence and improved restructuring options within insolvency proceedings. Prieiga per internetą: <www.ashurst.com/doc.aspx?id_Content=7421>, (žiūrėta 07-03-2014).
56. Gaillot L., Sweeping Reform of the French Bankruptcy Law, 2006. Prieiga per internetą: <<http://www.iiiglobal.org/component/jdownloads/finish/50/619.html>>, (žiūrėta 07-03-2014).
57. Generalinės advokatės Kokkot J. 2012 m. gegužės 24 d. išvada byloje C-116/11. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62011CC0116:LT:HTML>>, (žiūrėta 07-03-2014).
58. Jungtinės Karalystės nemokumo įstatymas. Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/45/pdfs/ukpga_19860045_en.pdf>, (žiūrėta 07-03-2014).
59. Įmonių bankroto valdymo departamento prie Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos 2014 m. statistiniai duomenys. Prieiga per internetą: <http://www.bankrotodep.lt/Doc/2014_01_31.pdf>.

60. International Monetary Fund, *Approaches to Corporate Debt Restructuring in the Wake of Financial Crises*, 2010. Prieiga per internetą: <www.imf.org/external/pubs/ft/spn/2010/spn1002.pdf>, (žiūrėta 07-03-2014).
61. Ispanijos nemokumo įstatymas. Prieiga per internetą: <<http://www.iiiglobal.org/country/spain/LeyConcursal.pdf>>, (žiūrėta 07-03-2014).
62. Keay R. Andrew. The director's duty to take into account the interests of company creditors: when is it triggered? *Melbourne University Law Review*, 2001. Prieiga per internetą: <http://findarticles.com/p/articles/mi_go2438/is_2_25/ai_n28878283/pg_17/?tag=content;coll>, (žiūrėta 07-03-2014).
63. Kent P., *Corporate Workouts – UK perspective*. Prieiga per internetą: <http://ofis.reformkurumsal.com/Document%20Library/london_approach.pdf>, (žiūrėta 07-03-2014).
64. Murray J. C., *Equitable Subordination in Bankruptcy: An Analysis of In re Yellowstone*, 2010. Prieiga per internetą: <http://www.americanbar.org/content/dam/aba/publications/rpte_ereport/2010/february/rp_murray.authcheckdam.pdf>, (žiūrėta 07-03-2014).
65. Mülbert P. O., *A Synthetic View of Different Concepts of Creditor Protection - Or a High-Level Framework for Corporate Creditor Protection. ECGI - Law Working Paper No. 60/2006*. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=883625> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.883625>>, (žiūrėta 07-03-2014).
66. Lenkijos civilinis kodeksas. Prieiga per internetą: <www.polishlaw.com.pl>, (žiūrėta 07-03-2014).
67. Prancūzijos komercinis kodeksas. Prieiga per internetą: <http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/commercetextA.htm>, (žiūrėta 07-03-2014).
68. Robert-Tissot F., *The Effects of a Reorganization on (Executory) Contracts: A Comparative Law and Policy Study [United States, France, Germany and Switzerland]*. Prieiga per internetą: <<http://www.iiiglobal.org/component/jdownloads/finish/337/5916.html>>, (žiūrėta 07-03-2014).
69. The World Bank, *Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems*, Washington, 2001, p. 5. Prieiga per internetą: <www.worldbank.org/ifa/ipg_eng.pdf>, (žiūrėta 07-03-2014).
70. Vokietijos Įmonių restruktūrizavimo ir sanavimo palengvinimo įstatymas. Prieiga per internetą: <<http://dipbt.bundestag.de/extrakt/ba/WP17/338/33871.html>>, (žiūrėta 07-03-2014).

71. Vokietijos nemokumo įstatymas. Prieiga per internetą: <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_inso/englisch_inso.html>, (žiūrėta 07-03-2014).
72. Vokietijos ribotos atsakomybės bendrovių įstatymas. Prieiga per internetą: <<http://www.gesetze-im-internet.de/gmbhg/>>, (žiūrėta 07-03-2014).
73. Weil, Gotshal & Manges, *Comparative Guide to Restructuring Procedures*, 2012. Prieiga per internetą: <<http://business-finance-restructuring.weil.com/wp-content/uploads/2012/03/Comparative-Study.pdf>>, (žiūrėta 07-03-2014).

KREDITORIŲ TEISIŲ ĮGYVENDINIMAS ĮMONIŲ RESTRUKTŪRIZAVIMO PROCESE

SANTRAUKA

Įmonės restruktūrizavimas kaip verslo gelbėjimo forma leidžia atkurti laikinai prarastą įmonės mokumą ir toliau tęsti ūkinę-komercinę veiklą. Restruktūrizavimo procesas negalimas be įmonės kreditorių pagalbos ir bendradarbiavimo. Kreditorių dalyvavimas restruktūrizavimo procese, jų aktyvumas ir įmonei teikiamos pagalbos apimtis priklauso nuo kreditoriams suteikiamų teisų ir jų įgyvendinimo sąlygų.

Darbe atskleidžiama restruktūrizuojamos įmonės kreditorių kategorija, atskiriant skirtingas kreditorių grupes ir jų interesų restruktūrizavimo procese skirtumus. Dėmesys atkreipiamas į su restruktūrizuojama įmone susijusių kreditorių padėtį ir jų įtaką restruktūrizavimo proceso eigai bei rezultatui. Tyrimo metu sistemiškai analizuojamos pagrindinės kreditorių ir kreditorių susirinkimo teisės įmonės restruktūrizavimo proceso inicijavimo, restruktūrizavimo plano rengimo, tvirtinimo ir įgyvendinimo etapuose. Kiekviename etape išskiriamos esminės kreditorių teisės, atskleidžiamas jų turinys ir reikšmė. Pagrindinis dėmesys skiriamas esminių kreditorių ir kreditorių susirinkimo teisių įgyvendinimo sąlygoms ir praktikoje esančiai problematikai. Darbe taip pat analizuojamos atitinkamos restruktūrizuojamos įmonės valdymo organo pareigos kreditorių atžvilgiu, nustatomas jų atsiradimo momentas ir reikšmė kreditorių teisių apsaugai.

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje restruktūrizavimo procesas ir kreditorių padėtis jame nėra plačiai išnagrinėtas, atliekant tyrimą daugiausia remiamasi tarptautinių organizacijų atliktais tyrimais nemokumo srityje bei užsienio šalių patirtimi. Darbe taip pat analizuojama aktuali Lietuvos ir užsienių valstybių teismų praktika įmonių restruktūrizavimo srityje.

IMPLEMENTATION OF CREDITOR RIGHTS IN ENTERPRISE RESTRUCTURING PROCESS SUMMARY

Restructuring of an enterprise as business rescue form is intended to resolve a temporary enterprise's insolvency and continue further business activity. The implementation of restructuring process is impossible without support and cooperation of enterprise's creditors. The creditors' participation in restructuring process highly depends on the scope of their rights in the process and conditions of implementation of given rights.

This master thesis identifies the creditor's category in the context of enterprise's restructuring process, distinguishes different categories of creditors and marks out the discrepancies in their interests in restructuring process. Attention is drawn to the creditors related to the enterprise under restructuring, especially to their position in relation to other enterprise's creditors and their ability to make significant impact on the outcome of restructuring process. This paperwork presents a systematic analysis of the main rights of creditors and meeting of creditors in separate stages of restructuring process: the stage of initiating, the stage of preparation and approval of the restructuring plan and implementation stage. The author distinguishes essential rights of creditors and meeting of creditors in each stage of the restructuring process and analyses the content of these rights as well as their impact on the outcome of the whole process. This thesis focuses on the essential rights of creditors in the restructuring process, legal environment and conditions for their implementation and relevant practical problematic. Attention is also paid to obligations of a governing body of an enterprise under restructuring to the creditors, the moment when obligations arise and their importance for company's creditors.

Given the fact that restructuring process and rights of creditors has not been widely analyzed by Lithuanian academics, author relies mostly on the studies conducted by international organizations in the field of corporate insolvency as well as on positive experience of foreign countries. The throughout analysis of relevant national and foreign case law is also present in this thesis.